

123.

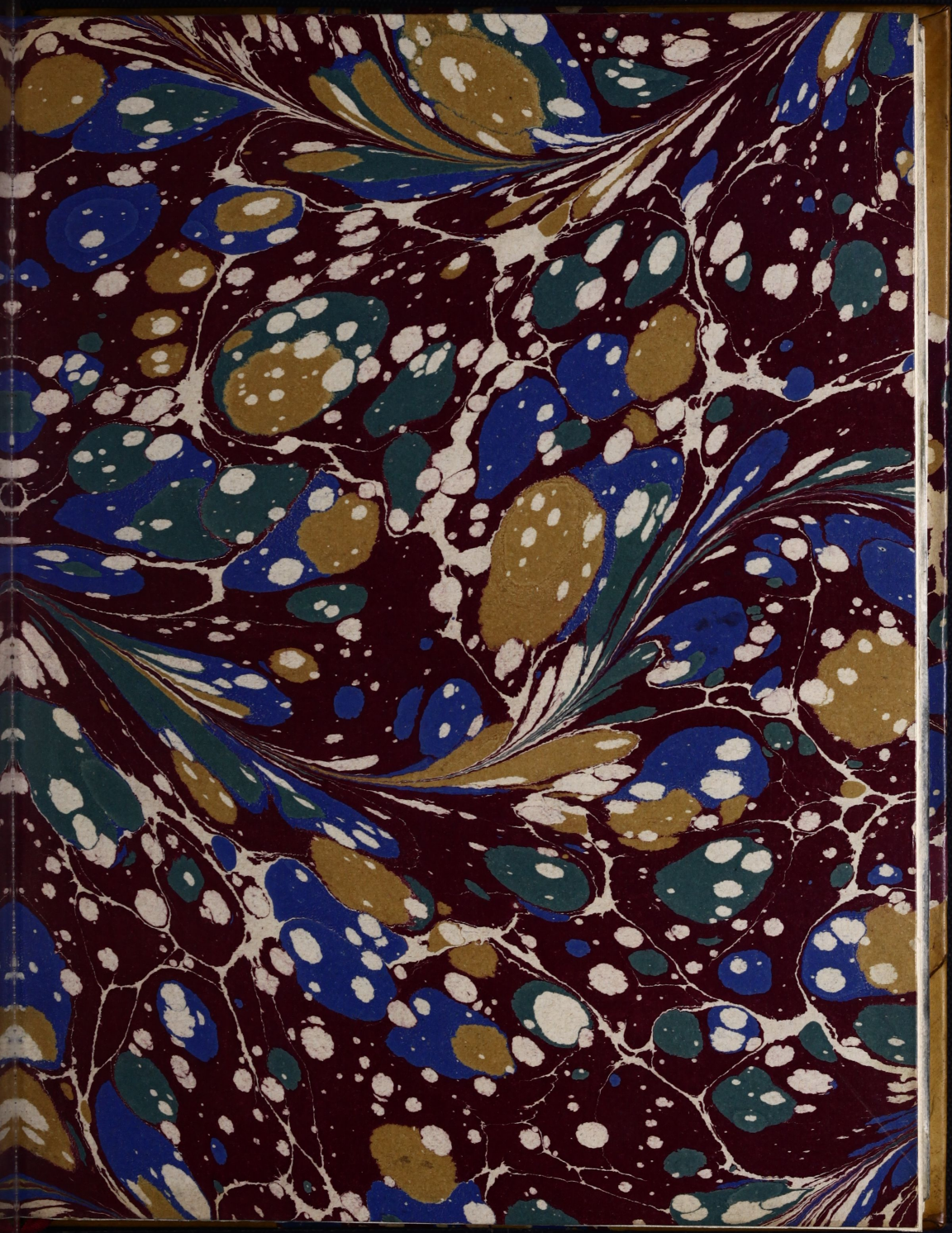

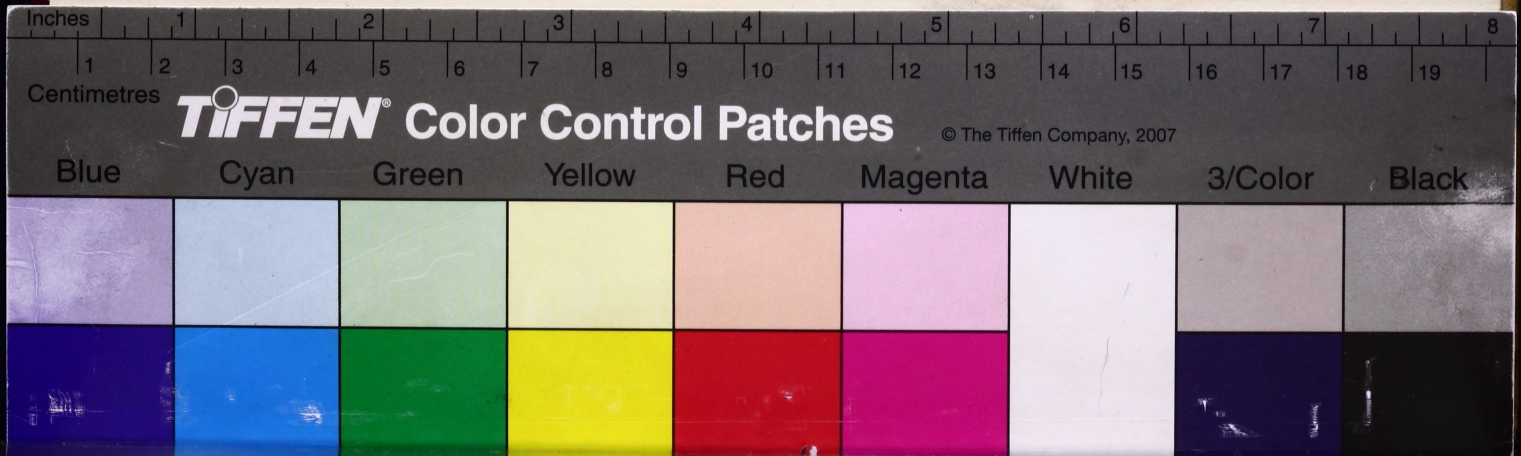
Inches
1 2 3 4 5 6 7 8
Centimetres
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19
TIFFEN® Color Control Patches
© The Tiffen Company, 2007
Blue
Cyan
Green
Yellow
Red
Magenta
White
3/Color
Black

AZ SZ. IRAS-RVL, ES AZ ANYA-szentegyhâzrul, két rövid könyvecskék.

Mellyeket irt

PAZMANY PETER, Esztergami Ersek.

Isai. cap. 35. ℣. 8.

Ez lészen nékitek igyenes út, úgy hogy a' bolondok el ne tévelyedgyenek azon.

NYOMTATTA BECHBEN, GELBHÁR Gergely, M. DC. XXVI. esztendőben.

AZ SZ. IRAS-RVL, ES AZ ANYA-szentegyhâzrul, két rövid könyvecskék.

Mellyeket irt

PAZMANY PETER, Esztergami Ersek.

Isai. cap. 35. ℣. 8.

Ez lészen nékitek igyenes út, úgy hogy a' bolondok el ne tévelyedgyenek azon.

NYOMTATTA BECHBEN, GELBHÁR Gergely, M. DC. XXVI. esztendőben.

R 2002-2003

Jeremiæ 15. v. 19.

HA meg-válaſztod a' drágát a' roſztúl, mint én ſzájam léſzeſz: Máſok térnek te-hozzád, és nem te térſzől-hozzájok.

RÁTH GYÖRGY KÖNYVTÁRA
M.T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

Az Bőcsűlletes BIHAR VAR-MEGYENEK,

Sok aldomáſokkal gyarapodo cſendeſz állapatnak hoſzabbodását, és lelki vígaſztaláſoknak terjeſzkedését, kivánok Iſtentűl.

Negyven egéſz eſztendeje léſzen, mikor az Ur Iſten engemet honnyomból, az-az, őſeimnek őrökſégéből, iſmerőimnek társaſágából, Atyafiſágomnak nemzetségéből, kegyelmeſen ki-ſzőllita, és Egyházi állapatra választa: Soha az-ólta, Edes nevelő Hazám, *feledékenségben nem vólt előttem emlekezeted. sőt kivántam's kereſtem abban módot, hogy velem-való dajkálkodáſidat, hálaadó ſzolgálattal valami réſzből meg-kőſzönnyem, és benned-lakozó atyámfiainak cſekély értekem-ſzerént kedveskedgyem. De mód nem adatván élő nyelvem tanitáſával*

hoz [illegible]d-valo kötelességemnek terjesztésébē, hogy tellyességgel háládatlanúl meg ne hallyak; vénségemben, ezzel a' kis Irásomnak néked ajanlásával, ha kötelességemnek eleget nem tehetek, ismértetni akarom hálá-adó igyekezésemet: és, ha tehetségem meg-felelhet kivánságomnak, azon lészek hogy lelkednek szolgállyak, és irásommal ösvényecskét irtogassak üdvösségedre.

Noha pedig kisded az ajándék, mellyel néked, Szerelmes nevelöm, *magamat kelletem: de, mivel Lélek üdvösségben jár, nem kétlem, kedvesen vészed, ha az örök bóldogság kivánasának valami szikrája gerjedez benned.*

Tenger az igaz Hitrül-valo egyenetlenségek vitatásának el-áradott özöne: de azért, mind csak e' kis könyvben foglalt kérdéseken fordúl-meg, mint valami sarkon, mellyekben a' töb dolgok-is mind el igazodnak:
NB. *ugy hogy, valaki érti e'két könyvben kapcsolt dolgokat, nem szükség a' töb visza-vonyások visgálasában fárasztani elméjét. mert ezek-*

böl

ből el-igazíthat minden közbe-vetéseket. Ezekre mikor jutnak mostani Vezetőid, nem azon vannak hogy ezeknek igazításához nyúllyanak és által-mennyenek rajta: hanem, tudván hogy az egyszer meg-csábitottakat künyű akár-mivel el-áltatni, arra fordittyák minden mesterségeket, hogy útat veszetsenek, a' látott Igazságot el-kerűllyék, és végetlen veszekedések tengerének örvényébe meritvén Tégedet, végre a' sok kételkedések vermében, és bizonytalanságoknak mély kúttyában szakaszák nyakadat. De te, Szerelmes Hazám, ha veszni nem akarsz, eszszel 's okkal járj; mód-nélkül senki-után ne indúlj; értsed magad is lelked dolgát. Es, hogy tétova ne hurczoltatsál hiuságos munkával, kövesséd az okos úton-járót, mely, az el szánt helyre vezető útból ki nem tér, hanem azt követi, és a' keresztutak-mellől csak el-mulik. Te-is, ha igazat akarsz érteni azokrul a' Kérdésekrűl, mellyeket elődbe adok, ne hadd elmédet tétovázni, vagy veled beszéllő Tanitódat egy dologrul másra ugrani: hanem,

egy kérdést végig meg-roſtálván, az-után lépjél más czikkelyre. mert ha külömben cſelekeſzel, ugy járſz, mint a' ki Bécsbe indúlván, akár-mely kereſzt-útra el-tér, és végre Debreczembe ſakad.

Azt hiſzem, hogy a' mely cſalóka Hitetőid, téged árokra viſznek, és ſok tévelygések lépében verdődtetnek, azt kívánnyák tőlled, hogy nem okból, hanem indulatból tégy itiletet arrul a' Hitről, melyben meg-rőgzöttél: és kelletinél fellyeb, tilalmazni fognak Iráſomnak olvaſásátul. mert, félvén hogy titkos cſalárdságokat eſzedbe véſzed, nem ſzenvedhetik hogy iráſomnak figyelmetes olvaſására fordítſad elmédet. De ha efféle tilalmat hallaſz, bizonyoſſan hidgyed, Edes Hazám, *hogy az Igazságból ki-fogytak, és tanitáſok fogyatkozását érzik sőt ezzel igyeknek hamiſságát nyilván el-árullyák Tanitóid, és értve tudva mind magokat 's mind máſokat rontani akarnak. Mert, mi-képpen* Mahomet *el-fogá Deliáit a' Hit viſgáláſtul, hogy hamiſsága ki ne nyilatkoznék: ugy a' te*

Ezt jól eſzedbe ved.

Ka-

Kalaúzid azt akarják, hogy ugyan le-vet-kőzvén az okosságból, és ki-öltőzvén az ér-telemből, barom módra csak el-általkodott vak-merőséggel meg-kőssed magadat, szem bé-húnyva rohany ő-utánnok, fűled-mellől bo-csátván az Igazságszózatit. Es noha ma-gok tanittyák, hogy a' Hit dolgában, ég-alatt senkit bátorságosón nem kővethetűnk, hanem, akár-mit mondgyanak a' Szent † Atyák, Conciliomok, Ecclesia, *azt a' Szent Irás rostajára kel vinni, még a' tanúlatlan kősség-nek-is. sőt, a' Pápistaságot azért nevezik* « Tyrannis-*nak, kegyetlen birodalomnak, hogy az Anyazentegyház tanitásához, ál-tallyában kiván engedelmességet: Mind-az-által, most arra kisztetnek, és fenyitékkel-is vonszanak Téged, hogy Pápista kőnyvet ne olvass, hanem meg-itillyed, 's meg-vessed mi-nek-előtte értsed; és, mint a' szarvon kőtőtt őkőr, ugy meny-utánnok a' mészár-székre. Ha setét estve egy Csaplárnak két pint bor árrát adnál, és azt mondanád néki; Ihon a' bor ârra; jo pénz, de gyertyánál meg ne néz-zed:*

† Verba Calv. vide infr. fol. 29. 30.

* Calvinus relatus infrà, fol. 70.

zed: vallyon nem mindgyárt gyanuságba ejtenéd-e magadat? Mit itilſz tehát Tanitóidrul, kik nem ſzenvedik, hogy a' mi Iráſunknak finyeſségénél tanitáſok meg-teſsék? Bizonyára, az Igazság úttyának kerék-vágasából ki-cſavarodtak, és sikosb helyre léptek hogy-ſem a' hol meg-álhaſsanak; de nem akarják hogy ez ki-tudódgyék.

Kedvezz, Edes Hazám, *kedvezz te-magadnak, és az okoſságnak vezérléséből, nem cſak akaratodnak tetczéséből rendellyed űdvőſséged dolgát. Végy-fel egy kis munkát űdvőſségedért. Tőrd-meg ebben magadat, hogy ne tódúly mint az eſztrengára hajtott juh, Tanitóid-után; hanem, olvasdáltal e' kis kőnyvet. Ha hamiſságot foglal; meg-erőſsődől a' Pápiſtaságnak kárhoztatásában: ha pedig igazat tapaſztalſz benne; ſenki ſzaváért, vagy pribékségre-való itiletiért, veſzedelemre ne rohany. Tudom, hogy kűnnyeb az Igazságot meg-iſmértetni veled, hogy-ſem az emberek tekinteti-ellen akaratodat ennek kővetésére inditani. De eſzed-*

be

be jussón, hogy Isten Téged, igaz ság-szerént itil, nem emberi vélekedés-szerént. Szerencsélteссen, vezessen, oktassón az Ur *Isten,* Edes Hazâm, *és bővelkedteссen minden áldomásival. Amen.*

Ved eszedbe.

MEg eggyet mondok. *Sem hitelesbet, sem tudománnyal és diszes elmével bővelkedőbbet nem ismérek Vezérid-kőzzűl* Calvinus Jánosnál. *Azért, ennek irásiból akarom fő-képpen bélyegezni Vallásodat: kivált-képpen pédig a' † Keresztyéni oktatás-rul irt kőnyvet hozom-elő, mivel ezt minap Magyarrá-is forditották, ugy hallom, és erről az* Helveticus *hitük illyen bőcsülleteссen szóllanak :* Præter Apostolicas post Christi tẽpora charta, Huic peperêre libro sæcula nulla parem. *Ugy-is vagyon, hogy e'hez-képest sopru, moslék, hulladék, és csak gyermeki alak, valamit a' tőb* Uj Tanitók *irkáltak. Hogy-ha mostani Vezetőid, kik őrőkké csak az egy álhatatlanságnak szél-*

† Libros Quatuor Institutionum Christianarum.

veszétűl, és tétovázo habozásnak fergetegétűl locs-ból pocs-ba, fórtő-ből posvány ba hurczoltatnak, szégyenlik a' Calvinus *nevét, és meg-vetik 's kárhoztattyák az ő tanitását, és csak a' magok tetczésének reszelőjével akarattyok-szerént simogattyák Vallásokat: jól meg-gondold,* Edes Hazám, *hogy, ha bátortalan követni* Calvinust, *a' ki egyebeket bölcséséggel meg-dúlt, és meszsze hátra hagyott; a' ki hólta napjáig azzal dicsekedett, hogy tiszta Szent Irásnál egyebet nem tanitott;* In totâ Religionis doctrinâ aliud non loquimur, quàm quod Dei Verbo fuerit nobis traditum: *mentűl inkáb megcsalatnak, a' kik téged most oktatnak? Mert, vallyon mivel jobbak, és hitelesbek; vagy mivel nem aláb-valók, ezek* Calvinusnál? *Vallyon micsoda kivál-képpen-valo találtatik ezekben, a' mire-képest többet bizhassál hozzájok hogy-sem* Calvinushoz?

Calv. l. 1. c. 14. n. 4.

Vide Kalauz, fol. 521.

A KE-

A' KERESZTYEN OLVASONAK, Istentűl Sz. Lelket kivánok.

SEm erejét nem tudgya, sem vezérlését nem kővéti a' Keresztyéni szeretetnek, valaki békételenkedvén gyűlőli a' Hitbé megcsalatott tíbolygókat. Mert, a' Sz. Agoston tanitása-szerént, a' tévelygés, és az el-tévelyedett ember-között, választást kel tenni; ugy-hogy, a' tévelygést gyűlőllyük, de azt a' ki meg-botlott, Keresztyéni szeretettel meg-ölellyük: *Hoc est perfecto odio odisse, ut nec propter vitia homines oderis, nec vitia propter homines diligas.* *August: in Psal. 138. v. 21.*

Nincs bezzeg e' világon veszedelmesb, és gyűlőlségesb vétek, a' Hit-béli szakadásnál, mint szépen állattya Sz. Jerónymus: *Cunctis peccatis, & fornicationibus, pejor est doctrina Hæreticorum, quæ DEI filios, facit filios Dæmonum.* *Jeron. lib. 5. in Ezech. 16. v. 20. Vide Kalauz, fol. 1008.* De a' ki efféle ártalmas nyavalyában hever, nem gyűlőlségre, hanem szinte oly szűv-béli szánakozásra, és Keresztyéni indúlatból szár-

M. T. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA

mazott ſegítségre mélto, mint a' ki hagymázban Attya Annya-ellen dűkösködik. Azért,
Hebr. 5. v. 2. a' kiben gerjedez az Iſteni ſzeretet, *Condolet ijs qui ignorant, & errant*; nem csak ſzánakozik effféléken, hanem buzgósággal kivánnya jobbúláſokat, és mind imádságival, 's mind munkás fáradságival igyekezik ſegítségekre, és jóra gyámolyítáſokra.

En is, ettűl a' ſzeretettűl viſeltetvén, és Lelki Páſztorságomnak kőteleſségével kénſzeríttetvén, éz Iráſotskával, ſegítő kezemet akarám nyújtani azok vezetésére, kik út-kivűl bolyonganak. Es mivel a' ſok olvaſáſra, ſem a' ſzorgalmatoskodó gondos emberek nem érkeznek, ſem a' reſtek nem igyekeznek; által-útat mutatok, mellyen akár-mely egyűgyű, kűnnyen fel-találly a az Igazságot, minden viſzálkodo egyenetlenségekben. Mert a' Kereſztyénségben, alég ha minden verſengés csak azon nem fordúl-meg, hogy meg-értsűk, mellyik az Iſten igéje, és mint mennyűnk végére ennek igaz magyarázattyának. holott a' veſzekedés, majd csak abban vagyon, hogy, ki egy-képpen, ki más-képpen fejtegeti az Iſten igéjét. Azért, ha oly csalat-

kozhatatlan Tanitót hagyott Iſten e' földön, kitűl bizonyoſon meg-tanúlhattyuk, mellyik igaz magyarázáſa, vagy hamis cſigázáſa az ő ſzent ſzavának; nem kel fejünket fáraſztani több dolgokban, mert igaz elég azt a' Tanitót halgatni, a' ki efféle dologban meg nem cſalhat. Ha pedig nincs ég-alatt oly, a' ki a' Szent Iráſnak igaz értelmében meg nem cſalatkozhatik; bizonytalan minden Vallás, a' mint ez-után bővebben meg-mondgyuk. Azért, valaki el-igazodik e' Két dologban, mellyet e' két Könyvben foglaltam; mindgyárt minden verſengéſnek végét éri. A' ki pedig ezeket el nem igazíttya, heában törődik egyéb Agazatok viſgálasába: mert azokban, ſoha ſemmi bizonyoſt nem tudhat.

Minek-okáért, minden ſebesítő kötődés, gyűlölség, és verſengéſ-nélkül, ſzűvnek és ſzájnak keſerűſége-nélkül, mennél világosb rövidséggel lehet, az igaz Valláſnak Két válogatott jeles Czikkelyit meg-magyarázom. néhult, bőveb tanuságnak okáért, az én Kalauzomnak utólſo nyomtatására igazítván a' Kereſztyén Olvaſót.

Iſtenemet alázatos buzgósággal kérem,

hogy az ő szent neve dücsőlségének terjesztésére fel-vett munkámat, gyümölcsöslsétégye. Te pedig, Keresztyén Olvaso, a' nagy Istennek Atyai gond-viselésébe légy ajánlva: és engemet bűnös szolga-társodat, mind éltemben, 's mind hóltom-után, aitatos könyörgésiddel Isten-előtt segély.

RENDI

RENDI A' KŐNYVBEN FOGLALT FŐ RÉSZEKNEK.

ELSŐ KŐNYV. A' Szent Iráſrul. 1.

I. RESZE: A' Sz. Iráſnak bőcsűlletirűl. 1.

§. 1. Mint bőcsülli a' Sz. Iráſt a' *Romai Eccleſia.* 1.

§. 2. Az Ujitók gyalázzák a' Szent Iráſt. 6.

II. RESZE: Honnan, és mint tudhaſſuk, mellyek az Iſten könyvei? 9.

III. RESZE: Az Iſten könyvének bőtűjét, honnan, és mint iſmérheſſük? 15.

IV. RESZE: A' Sz. Iráſnak igaz értelmét, honnan kel venni? 22.

§. 1. Mely ſzűkséges tudni az Iráſnak igaz értelmét. 22.

§. 2. Bizonyos mód vagyon a' Szent Irás igaz magyarázattyának iſmeréſében. 24.

§. 3. A' Sz. Iráſnak értelme nehéz. 26.

§. 4. A' Sz. Iráſnak bizonyos értelmét, ki-ki maga lelkének itiletiből bátorságoſon nem veheti. 29.

§. 5. Az Anyaſzentegyháztul kel az Iráſnak értelmét venni. 33.

§. 6. A' meg-magyarázott igazságokból ki-tetczik, hogy az Ujitókat méltán *Evangelicuſoknak* nevezhetni. 38

V. RESZE: Az Uj Tanitók mely csúfoſon magyarázzák a' Szent Iráſt. 39.

VI. RESZE: A' Sz. Irás magyarázásban minémű bőcsűlletet érdemelnek a' Szent Atyák. 44.

VII. RESZE: Az Uj Tanitók, a' Sz. Irással valláſokat nem bizonyittyák: de Szent Iráſ ellen ſokat tanitnak. 49.

VIII. Minden ſzűkséges tudomány ugy találtatik-e a' Sz. Irásban, hogy hinni ne kellyen a' mi nincs irva. 52.

ELLEN-VETESEK. 58.

MASODIK KŐNYV. Az Anyaſzentegyházrul. 59.

I. RESZE: Az igaz Anyaſzentegyházat meg iſmérhetni. 61.

ELLEN-VETESEK. 67.

II. RESZE: Az Anyaſzentegyház el nem fogyhat, 's nem tévelyeghet. 69.

§. 1. Az Ujitók vélekedéſe e' dologrúl. 69.

§. 2. Az Anyaſzentegyház mindenkor meg-marad. 71.

§. 3. Az Anyaſzentegyház nem tévelyeghet. 73.

ELLEN-VETESEK. 76.

III. RESZE: Minémű Jelekből iſmérhetni az Eccleſiát. 78.

§. 1. Az Ujitók nem elégséges jeleit adgyák

adgyák az *Eccleſiának*. 78.
§. 2. Az *Eccleſiának* Négy igaz jelei vannak. 81.
Una. §. 3. Első Jel, hogy EGY az *Eccleſia*. 82.
Sancta. §. 4. Második Jel, hogy SZENT az Anyaſzentegyház. 83.
Catholica. §. 5. Harmadik Jel, hogy KÖZÖNSÉGES az *Eccleſia*. 85.
Apoſtolica. §. 6. Negyedik Jel, hogy APOSTOLI Gyölekezet az *Eccleſia*. 88.
IV. RESZE: Az Ujitók gyölekezete, nem igaz Eccleſia. 90.
Una. §. 1. Az Első Jel, nem illik az Uj gyölkezetekhez. 91.
Sancta. §. 2. A' Második Jel, nincs az Uj gyölekezetekbe. 96.
Catholica. §. 3. A' Harmadik Jel, nem találtatik az Ellenkező gyölekezetekben. 105.
Apoſtolica. §. 4. A' Negyedik Jel, nem fér az Uj társaságokhoz. 109.
V. RESZE: A' Romai gyölekezet igaz Eccleſia. 117.
Una. §. 1. Az *Eccleſiának* Első Jele, a'Romai gyölekezetben találtatik. 118.
N° 1. Első Bizonyság. 118.
N° 2. Második Bizonyság. 120.
N° 3. Harmadik Bizonyság. 126.
Sancta. §. 2. Az *Eccleſiának* Második Jele, meg-iſmérteti a' Romai Anyaſzentegyháznak igazságát. 129.
Catholica. §. 3. Az *Eccleſiának* Harmadik Jele, finlik a' Romai Egyházban. 133.
Apoſtolica. §. 4. Az *Eccleſiának* Negyedik Jele, igaznak mutattya a' Romai gyölekezetet. 136.
VI. RESZE: Mit tanitott az Eccleſia *Szent Agoſton idejében a' moſtani viſzſza-vonyáſokrul?* 139.
§. 1. A' dicsőült Szenteket ſegítségül hitták Sz. Agoſton-idétt. 141.
§. 2. A' *Purgatoriumot*, és Halottakértvalo könyörgést, hitték Szent Agoſton-idétt. 143.
§. 3. Az embernek Szabad akarattyát ſzinte úgy vallotta Sz. Agoſton, mint moſt a' Pápiſták. 145.
§. 4. A' Meg-igazult emberek Jo cſelekedetinek érdemét, úgy hitte és tanitotta Szent Agoſton, mint moſta' Romai *Eccleſia*. 146.
§. 5. Hogy a' Hit magán nem elégséges, azon formán vallotta Sz. Agoſton, mint a' *Catholicuſok*. 148.
§. 6. A' Negyven-napi Böjtöt, Hús étel-nélkül tartották Sz. Agoſton-idétt. 149.
§. 7. Az Anyaſzentegyház *Traditioit* bocsüllötte Sz. Agoſton. 150.
§. 8. Az Egyházi ſzemélyek Nőtelé életre köteleztettek Sz. Agoſton idejében. 150.
§. 9. Azt hitte Sz. Agoſton, hogy Bizonyoſok nem vagyunk üdvöſségünkrül. 151.
§. 10. Az Oltári Szentségrül azt vallotta Sz. Agoſton, a'mit moſt a' Pápiſták. 152.

ELSŐ

ELSŐ KŐNYV.

Az Szent Iráſrul.

I. Reſze: A' Szent Iráſnak bőcsűlletirűl.

§. 1. *Mint bőcsűlli a' Sz. Iráſt a'* Romai Eccleſia.

AZ SZENT IRASNAK bőcsűlletit ſemmiben nem sértegeti a' *Romai* Anyaſzentegyház: Mert azt hiſzi, és tanittya, hogy a' Sz. Irás, Iſten igéje; a' Proféták és Apoſtolok, Iró-deákok vóltak, az ő nyelvek * Iſten pennája vólt; csak azt írták, a' mit † a' Sz. Lélek *dictált*; és " minden Szent Irás, Iſten tanitása. Valamely bizonyos tehát, hogy a' bőlcseségnek és tekéllete ſségnek kút-feje az Iſten, meg ſem csalatkozhatik, 's meg ſem csalhat; oly bizonyos, hogy a' Sz. Irásban ſemmi hiuság és hamiſság nem lehet: hanem, tiſztán igaz, valami ezzel eggyez; nyilván hamis, valami ezzel ellenkezik.

* *Pſal. 44. v. 2.*
† *2. Petr. 1. v. 21.*
" *2. Tim. 3. v. 16.*

Az Uj Tanitók az emberek ámitasára oly kőltéſeket beſzélnek az egyűgyű kőſség-előtt a' Pápiſtákrul, hogy, ha azok úgy volnának (magam mondom) rútab és veſzedelmesb vallás nem lehetne a' Pápiſtaságnál.

Leg-föképpen a' Szent Irásrol-való tanitásunkat, csuda mely gyülöltetö hamisságokkal hiresitik.

I. Azt irja *Calvinus*, hogy a' Pápák, és Kardinálok, hazugságnak tartyák, valamit Christusrul irnak az Evangelisták: * *Professi sunt jam pridem Pontifices, cum toto Cardinalium collegio, & hodie profitentur, Nullum esse* DEVM; *& ,quæcumq; de Christo scripta sunt, mendacia esse & impostu-ras. Doctrinam de Resurrectione, meras esse fabulas.* Sem könyvet nem nevez *Calvinus*, melyben ezt olvasta, sem egyéb bizonyságát nem adgya illyen szemtelen temérdek mondásának; mellyet, el-hittem, orcza-pirulás nélkül nem olvasnak azok-is, kik szemérmetesbek követöi-közzül.

* Calv. l. 4. c. 7. num. 27.

Rom. 3. v. 7. Iob. 13. v. 7. *Numquid Deus indiget vestro mendacio, ut pro illo loquamini dolos?*

II. Azt hirdetik, hogy a' Pápisták, az Emberi szerzéseket fellyeb bőcsüllik a' Szent Irásnál: *Papistæ Legi* DEI *humanas Traditiones longè præferunt.* Te tudod Ur Isten, hogy semmi ebben nincsen, a' mint ezennel böven meg-magyarázzuk.

Calv. Matth. 19. v. 17.

III. Azzal kárhoztatnak a' homlokokat fel-törlött, és szégyent háta-megé-vetett emberek, hogy mi a' Szent Irást, emberek *Censurája*, itileti-alá vettyük; és csak annyira bőcsüllyük, menyire terczik az embereknek: † *Ipsum* DEI *Verbum, hierarchiæ Romanæ, Papistæ subjicere non dubitant.* * *Scripturæ tantum inesse momenti, quantum illi Ecclesiæ suffragio conceditur. ac si* DEI *veritas, hominum arbitrio niteretur.* " *Subjiciunt* DEI *oracula hominum censuræ, ut ideò rata sint, quia placuerint hominibus.* Ezek csak gyülöltetö költések: Mert senki közzülünk nem tanittya, hogy az *Ecclesiától*, vagy emberek itéletitül légyen méltosága a' Szent Irásnak, hanem egyedül Istentül, kinek szavát foglallya magában. Miképpen az ötvös, próba-kövön az aranyat; és az gyöngyfüzö,

† Calv. lib. 4. c. 7 num. 30.

* Calv. lib. 1. c. 7. num. 1.

" Calv. lib. 4. c. 9. num. 14.

fűző, a' drága követ és gyöngyöt meg-válaſztván, nem ád az aranynak, vagy kőnek méltoságot, hanem csak meg-iſmérteti azt a' jóságot mely ő-bennek vagyon: úgy az Anyaſzentegyház, az Apoſtoli *Traditió*bul elönkbe adgya, és meg-iſmérteti a' Szent Iráſt, melynek méltosága Iſtentűl vagyon.

Lásd ennek az első könyvnek 11. részét az Első mondásban.

IV. Reánk fogják, hogy az Apoſtolokat meg-útállyuk; hogy a' *Romai* Pápák, az Iſten igéjét meg-vetvén, akarattyok-ſzerént Uj Hit ágazatokat ſzereznek; és tanitáſoknak nagyob méltoságot tulajdonítnak az Iſten igejénél: † *Apoſtolos ſolent ſtrenuè contemnere.* * *Suâ libidine, contemtoq. DEI Verbo, cudunt dogmata; quibus fidem hac ratione poſtulant, quia penes Eccleſiam ſit condere novos Fidei articulos.* " *Papa ſummus eſt Evangelij adverſarius.* "" *Papa vult ſuam poteſtatem præferri ſacris literis, & mandatis DEI.* Ha ezek igazak, Kereſztyén nevet nem érdemlenek a' Pápiſták. De Iſten és e' világ bizonyságunk, hogy ezekben ſemmi ſincſen: Mert az Apoſtolok tanitáſát, mind kicſinben nagyban, *exceptio*-nélkűl, oly bőcsűllettel véſzűk, mint tulajdon az Iſten ſzavát, mivel † Szent Lélek ſzóllott ő-általok. Az *Eccleſia* ſem ſzerezhet Uj Hit ágazatokat, * hanem elönkbe adgya az Iſten igéjét, annak igaz értelmét, és minémű üdvőſséges tudományt hozhatni. vi ebből. Ugy fűg pedig a' Pápa a' Sz. Iráſtul, hogy az-ellen ſemmit nem taníthat. Azért magok a' *Romai* Pápák, ſzáma-nélkűl irják és tanittyák, hogy csak oly dologrúl ſzabad nékik rendeléſeket tenni, és tőrvényeket ſzabni, mellyek a' Sz. Iráſsal nem ellenkeznek: mert azokat, a' miket Sz. Irásban találnak, életek fogyatáſával tartoznak óltalmazni. Ezt olvaſsuk az Orbán Pápa Végezéſiben, *Cauſa 25. quæſt. 1. can. 6, 7.* A' *Leo* Papa tőrvényében, *apud Gra-*

† *Calv. l. 4 c. 12. num. 26.*

* *Lib. 4. c. 8. n. 10.*

" *Lib. 4 c. 7 n. 26.*

"" *Lutheranæ Concordiæ, fol. 311. de Poteſtate Papæ.*

† *1. Theſſ. 2. v. 13 Matth. 10. v. 20.*

* *Vide Kalauz, fol. 197.*

Vide Kalauz, fol. 259.

Gratian. distinct. 14. ca. vlt. A' több Pápák-is ezent irják, *Causa 11. quæst. 3. Can. Si Dominus. Can. Qui resistit: &c.* Azért *Sleidánus*, a' *Romai Ecclesiá*nak ellensége, meg-győzetvén az Igazságtul, így ír: *Thomas Aquinas, quem* OMNES *Theologi sequuntur, fatetur Pontificem non posse novos Articulos condere, nec abolere relictos à Patribus & Apostolis.*

Sleidanus lib. 1. Hist. An. 1518.

V. Hallottam oly *Prædikátort*, ki azt beszéllette (ugyan-is csak beszédet mondott,) hogy a' Pápisták egy *Sinai*ban, az Isten könyvét, a' *Bibliát*, le-tévén, Prókátorokkal vádoltatták, hogy Eretnek az Istennek szent könyve: Es mikor ellene Tanúkat állattak 's törvényt mondottak vólna, meg-*sententiázták*, 's tűzbe vetették. Hol? mikor? kitűl lett ez a' dolog? Ne kérd; mert a' mi nem vólt, annak helyét, idejét, senki nem adhattya. De elég, ha a' kősséget efféle ijszonyuságokkal irtóztattyák a' Pápistaságtul.

Quid si falsa, & haretica aliqua versio exusta sit?

VI. Minnyájan az Uj Tanítók azt kiáltyák, hogy mi a' Szent Irást, fogyatkozotnak, csonka-bonkának, elégtelennek mondgyuk. Ezek nem mi mondásink. sőt azt tanittyuk, hogy a' Szent Irás, vagy nyilván világos igékkel ki-fejezi, valami szűkséges üdvősségünkre; vagy oly bizonyos Tanítót mutat, kitűl meg-érthettyük a' mi nyilván ki-írva n csen, tudni-illik, az Anyaszentegyházat, melynek oktatásához kötelez Chrisstus; bizonyossá tévén, hogy ezt a' pokol meg nem győzi, és hamisságra nem viszi.

Lásd e' könyvnek 8. részét.

Matth. 18. v. 17. cap. 16. v. 18.

VII. Minap név-nélkül nyomtatának *Pápán* egy könyvetskét, és *Parázna Bábylon mezitelensége Tükörének* nevezék. Melyben nagy rágalmazással azt beszéllik, hogy a' Pápisták meg-mocskolták a' Sz. Irást, két nevezetes nagy dologban: Mert, a' hol az Irás tiltya a' fara-

faragott képek csinálását, azt a' Pápisták így olvassák: *Ne csinály faragott képet, hogy azt imádgyad.* maga ama' szó (*hogy*) nem találtatik a' *Bibliá*ban. Ennek-felette, noha a' faragott képek tilalma, második parancsolat; de a' Pápisták ki-hagyván a' második parancsolatot, első parancsolathoz ragasztották a' képek tilalmát: és hogy a' Tiz parancsolatnak szama meg-maradván, eszekbe ne vennék az emberek a' második parancsolatnak el-lopását, a' tizedik parancsolatnak első részéből, kilenczedik parancsolatot csináltak. Ezzel a' két dologgal irja ez a' rút Tűkőr, hogy egy *Diaphanes*-nevű Taníto, *Scotodúlus* deákot a' Pápista hitrűl el-vont. Ur Isten! Medgyűnk efféle dio-héjal játczo majmokkal, kik a' lélek űdvősségben-járo dolgokrúl részeg szeszel beszélnek?

Előszőr azért, Azt mondom, hogy a' *Moyses* * harmadik kőnyvében, mind a' *Tremellius*, mind a' *Molnár* és egyebek *Biblia*jában, nyilván és világos igékkel találtatik ama' mondás (*hogy azt imádgyad.*) Rosz tűkőre vólt tehát, tűkőrős Uramnak, hogy ezt nem látta.

Másodszor, A' Tíz parancsolatot szórul szőra, igérűl igére ugy tanittyuk, a' mint a' Sz. Irásban † olvassuk. De mivel a' Sz. Irás meg nem mondgya, hol kezdetik a' második parancs[illegible]t, hol a' harmadik, vagy negyedik; mí úgy " osztyuk izámra a' Tíz parancsolatot, a' mint az Anyaszentegyház javallotta Sz. *Agoston*-idétt. Abban pedig, ugymond *Calvinus*, semmi vétek nincsen, akár-mint osztassék a' parancsolatok száma, csak maradgyon helyén bőtűje. Hallyad Calvinust: * *Divisionem præceptorum, ejus generis rem esse memineri-mus, in qua liberum cuiq; judicium esse debeat, ob quam non sit contentiosè, cum dissentiente pugnandum. Legem esse de-*

* *Levit. 26. v. 1.*

† *Exod. 20. v. 16. Deut. 6. v. 6. Levit. 26. v. 1.*

" *Vide Kalauz fol. 1063.*

* *Calv. l. 2. c. 8. num. 12.*

cem verbis distinctam, extra controversiam est. Quare non de numero, sed de secandi ratione ambigitur. Ezeket igazán és helyesen irja *Calvinus*; noha magát arczúl csapja, és kárhoztattya azokat, kik a' bálványok tilalmát az elsö parancsolathoz ragasztyák, és a' más ember feleségének kivanságát a' tizedik parancsolattúl el-szakasztyák: † *Præceptum de Imaginibus,* Havd Dvbie *à Domino distinctè positum: De non concupiscendo,* Inepte *in duo concerpunt.* " *Qui duo præcepta quærunt in concupiscentiæ prohibitione,* Perversa *sectione, quod unum erat, lacerant.* Igy jár a' ki az igazat el-hadgya; magával sem eggyez.

† *Calv. ibid.*

" *Ibid. n. 50.*

§. 2. Az Ujitók gyalázzák a' Szent Irást.

Sueton. in Nerone, c. 16. 38.

A Ma' kegyetlen *Nero* Császárrul olvassuk, hogy *Roma*-várasát fel-gyújtatá; de gonosz cselekedetinek irigységét másra hárítván, a' Keresztyénekre fogá az Egetö nevet, és kegyetlen kinokkal bünteté az ártatlanokat. Ezen formán bánnak velünk az Uj Tanitók: Reánk fogják, hogy mi nem bócsülyük a' Szent Irást: maga ök azok, kik az Irásnak méltóságat gyökérbül fel-forgattyák, noha nyelvel magasztallyák. Ennek ihon egy-nehány Jelensége.

De Lutheranis, vide Kalauz fol. 385.

I. Szent Lukács irja, hogy *Zacharias* feleségestül, igaz vólt Isten-elött, minden parancsolatokban és igazságban, panasz-nélkül járt. Látá *Calvinus* mi jó-ki ebbül, tudni-illik, hogy ember meg-tarthattya az Isten parancsolatit, és nem vétkezik minden cselekedetiben: Azért, el akarván ezt kerülni, azt irja, hogy a' Görögök alkalmatlanúl forditották a' Sidó szót, és ebbül

ből a' gondolatlan forditásból nem kel bizonyitani. Sz. Lukács pedig, nem akarta változtatni az alkalmatlan forditáſt: * *Græcos parum aptè vocem Hebræam vertiſſe. Ex incuria Græci interpretis, non eſt ſtatuenda lex. Lucas in recepta verſione nihil mutare voluit.* Ha Szent Lélek vezérlette Szent Lukácſot, gondolatlan és alkalmatlan forditáſt nem kővetheteti. Ha törvényt nem mondhatni ebből a' Szent Lukácſtúl bé-vett forditásból: tehát, nem Iſten ſzava a' Sz. Lukács *Evangelioma*. Az ſem igaz, hogy Sz. Lukács ebben a' mondásban kővette a' be-vett forditáſt: mert ő ſenki forditását nem kővette, hanem hiſtoriát irván, a' dolgot ugy hozta-elő, a' mint volt.

* *Calv. lib. 3. c. 17. num. 7.*

II. A' Soltárból elő-hozván némely mondáſokat *Calvinus*, azt irja, hogy Sz. *Davidnak* háborodott indúlatiból buzognak a' mértékletlen panaſzolkodáſok; Iſten igéje-ellen-való illetlen kivánsági vannak; meg nem gondollya mi légyen ſzabad és illendő; kétségbe-eſetnek mondhatnád őtet: † *Quàm multæ Davidis querimoniæ intemperiem ſapiunt! ebulliunt turbulenti affectus! diceres hominem deſperatum. Effluunt vota, non ſatis bene formata ad regulam Verbi DEI: non ſatis expendunt Sancti, quid fas ſit, & expediat.* Ezekből azt hozza-ki *Calvinus*, hogy *Dávidnak* effé mocskos imádsági, méltók meg-vetéſre: *His vitijs maculatæ preces, repudiari merentur.* Utánna veti, hogy effele mondáſokból ki-tetczik, hogy a' Szentekben-is volt hitetlenség: *Innumera ejus generis occurrunt in Scriptura, ex quibus patet, fidem Sanctorum mixtam fuiſſe dubitationi, ut aliquid infidelitatis proderent.* Lehetetlen, hogy a' Pogány ennél rútabbúl gyalázhaſſa a' Szent Iráſt. Ha a' *David* ſzavaiban éktelen hitetlenségek vannak; nem igaz tehát,

† *Calv. lib. 3. cap. 20. num. 16. Similia, lib. 3. cap. 2. n. 17.*

* 2. Reg. 23. v. 2. Psal. 44. v. 2. * hogy Dávid-által Isten szóllott. Ha a' Soltárban, Szent Irással ellenkező vétkes mondások találtatnak; nem mélto tehát a' Soltár, hogy Isten igéjének tartassék. Ha a' Szentek hitetlenek voltak; nem érdemel tehát hitelt mondások, és nem Isten szava, hanem emberek vétkes indúlattya foglaltatik a' Szent Irásban.

III. *Calvinus*, Sz. Pálrul, és az *Evangelistá*krul azt irja, hogy nem igazán említik a' Profetákat: † *Paulus testimonio Prophetæ, contra ejus mentem abusus videtur.* " *Videtur Apostolus nimis infirmæ rationi inniti, ut nullo negotio refutari queat quod dicit.* •• *Apud Matthæum, Hieremiæ nomen* Errore *positum est. Alter locus* (Zachariæ) *nisi dextrè accommodetur, in alienum sensum* Male *detortus videri possit.* † *Matthæus, Prophetæ testimonio abusus videtur in alium sensum.* Sz. Péterrűl azt irja, hogy Sz. Pál-ellen tanított: * *Petrus derogabat doctrinæ Pauli. Evangelium deformabat Petrus.* Márkrúl igy szól: " *Vocationis suæ desertor, & Apostata.* Szent Jánosrul azt irja, hogy az Angyalnak Isteni tiszteletet adott, az. az, bálványozott: •• *Nihil est magis proclive, quàm in Angelorum adorationem stupore quodam nos prosterni, & omnia illis tribuere, quæ non nisi* Deo *debentur; quod etiam Joannes in Apocalypsi fatetur sibi accidisse.* Több efféle dolgokat számlálhatnánk, de ezek n ost elégségesek; kivált-képpen azt mellékek adván, a' mit ezennel meg-bizonyitunk, hogy a' Sz. Irás könyveinek számát, bőtűjét, és értelmét, tellyességgel bizonytalanná tészik az Uj Tanitások.

† Calvin in 1. Corinth. 2. v. 9.
" Hebr. 9. v. 16.
•• Matth. 27. v. 9.
† Matth. 4. v. 13.
* Calv. Galat. 2. v. 11. 12. 13.
" Calv. Actor. 15. v. 40.
Vide Kalauz f. 383.
••Calv. l. 1. c. 14. n. 10.
De Christi dictis similia Calvinus, infrà c. 5. §. 3.
Vide Kalauz fol. 487.

II. Resze:

II. Reszе: *Honnan, és mint tudhaſſuk, mellyek az Iſten könyvei?*

AZ mely könyvet Szent Iráſnak vallunk, arrúl Három dolgot kel hinnünk: I. Hogy, a' ki azt a' könyvet írta, abban Iſtennek Lelke vólt akkor, mikor írta. Mert, a' mit Sz. Pál akkor írt vólna mikor üldözte a' Kereſztyéneket, nem vólna Iſten igéje. II. Hogy az a' könyv, nem máſtul, hanem attúl iratott a' kinek nevét viſeli. Mert tudgyuk, hogy Sz. Pál-idétt, * az ő nevére hamis leveleket költöttek; és az Egyházi hiſtoriákban, † tizenkilencz *Evangeliomi* könyvek említtetnek, mellyeket Sz. Péter, Barnabás, Tamás, Mátyás, Jakab nevére hamiſsan írtak az Apoſtoli üdőkben. Azért nem elég, hogy a' könyv-eleiben Sz. Pál neve íraſsék, hanem bizonyoſoknak kel abban lennünk, hogy azt maga írta Sz. Pál, nem más az ő nevére. III. Hogy ez az Irás, oly éppen, és tiſztán maradott, a' mint elsőben írták, ſemmi idegen tóldalékkal meg nem hamiſsíttatván. E' Három dolog-kőzzül, ha valamellyik bizonytalan vólna, tekélletes hitele nem lehetne a' Sz. Iráſnak. Azért, vagy abban kel bizonyos módot muratni, Honnan, és mint tudhaſſuk e' három dolgot; vagy a' Szent Iráſnak minden méltoságát, és az egéſz Kereſztyénséget bizonytalanná kel tenni.

* 2. Theſſal. 2. v. 2.

† Kalauz fol. 333.

Előszőr, azt mondom: Hogy egyéb úton ezt a' Három dolgot bizonyoſon nem tudhattyuk, és a' Szent könyveket meg nem iſmérhettyük, hanem a' Kereſztyén Anyaſzentegyháznak el-ſzakadáſ-nélkül kézrül kézre adott *Traditio*jából. Ez oly nyilván-való, hogy magok-is az Uj Tanítók nem tagadhattyák. Mert

† Cal. lib. 1. c. 8. n. 9. *Calvinus* igy ír e'dologrúl: † *A Moyse, & Prophetis fuisse scripta, quæ sub eorum nominibus leguntur, certo certius est* NON ALITER *pervenisse ad posteros, quàm de manu ad manum, perpetuâ annorum serie à Patribus* TRADITA.

* Lib. 1. c. 7. n. 3. Másutt: * *Ecclesiæ authoritas, Isagoge est, quâ ad fidem Evangelij præparantur.* Ismét: " *Hominum respectu, sustinet Ecclesia veritatem, quia puram & sinceram retinet, quia transmittit ad posteros.* A' tőb Uj Tanítók-is, akár-mely kőnyvnek hitelét azzal erősítik; mert ezt a' *Primitiva Ecclesiá*túl-fogva, bé-vette a' Keresztyénség.

" Cal. in 1. Timoth. 3. v. 15. Vide Kalauz, fol. 338. 342.

A' régi Páterek, ezent bizonyíttyák: En (ugy-mond Sz. Agoston) " az *Evangeliom*nak nem hinnék, ha az Anyaszentegyház méltosága erre nem vinne. *Eusebius* irja, hogy a' Szent kőnyveket azért írta Laistromban, hogy az *Ecclesiá*nak *Traditió*ja szerént, tudnók, mellyek az igaz, és nem hamissan kőltőtt kőnyvek: † *Istorum librorum enumerationem necessariò fecimus, uti Scripturas quæ secundùm Ecclesiæ traditionem, veræ & germanæ sunt, & eas, quæ Apostolorum nomine ab hæreticis circumferuntur, possimus discernere.*

" August. lib. cont. Epist. fundam. c. 5.

† Euseb. lib. 3. Histor. c. 19. Christophorson. aliàs 26.

Ezen igazságot bizonyíttya a' Sz. Iráson fondáltatott okoskodás. Mert az *Ecclesia*, * Igazságnak oszlopa és erősége, mely-ellen " győzedelmet nem vehet a' pokol. Ennek enge[illegible]lmességére úgy kőteleztetűnk, hogy " Pogányoknak itíltetnek a' szó-fogadatlanok. Tehát, mind kőtelességűnk, 's mind bátorságunk vagyon, mikor ettűl vészűk a' szent kőnyveket. Tovább; Ha igazán hiszűk Szentnek az *Ecclesiát*, az ő tanitása hamisság nem lehet. mivel a' hamis és Istentűl tilasmazott tévelygéssel, egybe nem fér a' szentség. Ennek-felette; Akár-minémű útat és módot gondollyon ember, mellyen egy-valaki, az igaz Szent Irást meg-ismérheti,

* 1. Timoth. 3. v. 15.

" Matt. 16. v. 18

" Matt. 18. v. 17.

mérheti, és el-válaſzthattya a' hamis iráſoktul, úgy-mint a' Sz. Iráſnak világos finyeſségét, a' Szent Léleknek belső tanitását, &c. ugyan azon úton és módon, ſokkal bizonyosban, és bátorságosban meg-iſmérheti, és † el-válaſzthattya az *Eccleſia*, melynek Iſtentűl ily bőcsűlletes igíreti vannak. Balgatagság-is vólna, ha ki a' maga válaſztásának nagyob hitelt adna, hogy-ſem az egéſz Kereſztyén győlekezetnek eleitűl-fogva meggyőkerezett értelmének. Igazán irja tehát Calvinus, hogy, * *Eccleſia eſt fida cuſtos Veritatis: ejus miniſterio voluit* DEUS *puram Verbi ſui prædicationem conſervari:* Az *Eccleſia* igaz őrzője az Igazságnak, és az-által tartatik-meg az Iſten igéjének tiſzta hirdetéſe: utánna veti, hogy az *Eccleſia*, ſoha nem eggyez egyébben, hanem az Iſten igéjének igazságában: " *Non eſt ſpernendus Eccleſiæ conſenſus, quæ* NUNQUAM, *niſi in Veritatem verbi* DEI *conſentit.*

† *Vide Verba Calvini inferius, lib. 1. cap. 4. §. 5. in 3. Probatione.*

* *Cal. lib. 4. c. 1. n. 10.*

Vide infr. li. 2. c. 2. §. 3.

" *Cal. lib. 4. c. 8 n. 15.*

Azzal pedig, hogy mí-velűnk az *Eccleſia* iſmérteti-meg a' Sz. Iráſt, ſzinte úgy meg nem kiſlebbedik a' Sz. Irás méltosága, mint Chriſtus azzal nem gyaláztatik, hogy ·· Kereſztelő János, és az Apoſtolok, bizonyságot tettek ő-rólla: ſem az aranynak bőcsűlleti alacſombá nem léſzen azzal, hogy az őtvős iſmérteti-meg joságát, garattyát. Es n i-képpen a' kik a' ſzent kőnyveket irták, emberek vóltak; † de mivel Sz. Lélek igazgatta őket, nem emberen fondáltatik a' Sz. Irás: azon-képpen, az *Eccleſiát* azon Sz. Lélek vezérelvén, mely az Apoſtolokat igazgatta, nem emberi gyarlóságon éppitetik, a' mit az *Eccleſiá*nak tanitasából véſzűnk.

·· *Ioan. 5 v. 33. cap 15 v. 27.*

† *Ita hoc explicat Calv. lib. 1. c. 9 n. 2.*

MASODSZOR, azt mondom: Hogy, a' mint rendben és ſzámban irta a' *Tridentomi Conciliom*, * az Oo

* *Conc. Trid. Seſſ. 4*

Testamentomnak Negyven-négy, az Uj Testamentomnak Huszon-hét könyveit, úgy vette az *Ecclesiá*nak kézrül kézre adott *Traditio*jából. Hogy a' közel-valo
An. 630. üdőkrül ne szóllyunk; Urunk születése után, hat-száz
† *Isidor. libr. 6. Etymolog. c. 1. Et proœmio Veter. & Novi Testamēti.* harmincz esztendő-tájban élt Sz. *Isidórus*, † a' ki szinte úgy számlállya a' szent könyveket, mint a' *Tridentomi Conciliom*; és nevezet-szerént, a' *Bölcseség*, *Ecclesiasticus*, *Tobias*, *Iudith*, *Machabæus* könyveit, irja, hogy az *Ecclesia*, szent könyveknek hiszi. noha a' Sidók ezeket
An: 580. Szent Irás Laistromába nem irják. Urunk születése után, öt-száz nyólczvan esztendő-tájban, *Gelasius Pápa*, * az egész *Romai Conciliom*mal, szinte úgy szám-
* *In Concilio Roman. Tom. 2. Conciliorum.* lállya a' szent könyveket, mint a' *Tridentomi* gyülekezet. csak hogy az *Esdrás* két könyvét, és a' *Machabæus* két könyvét, egy-egy könyvbe foglallya. Urunk szü-
An: 400. letése-után, négy-száz esztendő tájban, *Innocentius Pápa*, *epist. 3. ad Exuperium*. A' *Carthágo*béli Gyülekezet, *Canone 47.* Sz. Agoston, *lib. 3. de Doctrina Christiana, cap. 8.* szinte ezen formán jegyzették számban a' Sz. Irás könyveit; és nevezet-szerént, a' *Machabæus*ok könyveirül azt irja Sz. Agoston, " hogy ezeket nem a'
" *August. 18. Civit. c. 3. 6.* Sidók, hanem az *Ecclesia* tartya szent könyveknek.

Nem szükség ennél fellyeb vinni az Anyaszent-
" *Cal. lib. 1. c. 11. n. 13. l. 4. c. 2. n. 3. Verba vide infrà, lib. 2. c. 4. §. 2.* egyház *Traditió*ját. mi l *Calvinus* " sem tagadgya, hogy Urunk születése-után öt-szaz esztendeig, az *Ecclesiá*ban, igazán, változás-nélkül maradott az Apostolok tanitása; és Sz. Agostont, † igaz tanúnak nevezi,
† *Calvin. lib. 4. c. 14. n. 26. lib. 3. c. 3. n. 10.* kitül ember végére mehet az *Ecclesia* vallásának. Végezetre, *Calvinus*, Agostont sokszor Szentnek nevezi,
* *Vide infr. l. 2. c. 4. §. 2.* * a' mint ez-után meg-hallod, noha ő a' *Machabæus*ok könyveit, Isten igéjének, és Sz. Irásnak tanitotta. Tehát mi-is Szentek lehetünk, ha ugyan azont hiszük.

Har-

Harmadszor, azt mondom: Hogy elégséges okát nem adhattyák az Uj Tanitók, mellyért némely kőnyveket ki-rekeſztnek a' Sz. Iráſ-kőzzűl. A' *Machabæuſok* † kőnyvében, világos ſzókkal olvaſſuk, hogy ſzent, és űdvőſséges a' Halottakért-való imádkozás. Vagyon tehát oka *Calvinuſnak*, * miért tagadgya ennek a' kőnyvnek ſzentségét. Az embernek Szabad akarattyát, " igen nyilván állattya az *Eccleſiaſticus*. Tehát azt ſem ok-nélkűl alíttya ·· *Calvinus* férgeſnek. Efféle igaz okokért, tőb kőnyveket-is meg-vetnek. De más ſzínt adnak dolgoknak: mert azt mondgyák, hogy a' Sidók ezeket nem írták a' ſzent kőnyvek-kőzzé. Vaj roſz űdő! vaj gaz nép! Ha a' Sidók itileti helyes: tehát az *Evangeliomot*, és az Apoſtolok leveleit tegyék félre, mivel a' Sidók ezeket ſem javallyák. Vallyon, ki tehet minket bizonyoſsá a' Sidók *Canonának* igazságárul, vagy *authorárul*? Ki hallotta, hogy a' Kereſztyénségben, nagyob hitelt kellyen adni a' vak Sidóknak, hogy-ſem az Anyaſzentegyház tanitasának; holott Sz. Pál † a' Sidókat, tompa elméjűknek, őrdőg rabjainak nevezi?

† 2. Mach. 12. v. 43

* Cal. lib. 3. c. 5. num. 8.

" Eccl. 15. v. 14. 17.

·· Cal. lib. 2. c. 5. n. 18. lib. 3. c. 15. n. 4.

O tempora, ó mores!

† 2 Cor. 3. v. 14. 2. Tim. 3. v. 26.

Ha némely Atyák, ſzent kőnyvek-kőzzé nem ſzámláltak valamely kőnyveke * oka az; Mert cſak azokat a' kőnyveket jegyzettél fel, mellyeket a' Babylóniai fogság-előtt, Iſten ſzekrényében tartott a' Sidóság, és a' mellyekrűl ſenki nem kételkedett. Azokat ſem ſzamlálták-elő, mellyekrűl az Anyaſzentegyháznak itiletit nyilván nem tudták.

* Vide Kalauz. fol. 346.

A' minémű jelenségekkel *Vithaker* és *Hunnius* kárhoztattyák a' *Machabæus* kőnyveit, meg-mutatá *Albericus Gentilis*, " Angliai *Calviniſta*, bőlcs ember, hogy azok, cſak erőtlen gyanuságok.

" Libello edito Hanoviæ, An. 1604.

Negyedszer, azt mondom: Hogy az Uj Tanitók, semmi módot nem adhatnak a' szent könyvek
† *Vide hujus libri caput 8.* ismerésében. I. Mert azt vitattyák, † hogy a' Hit dolgaiban, nem kel bé-venni, valamit a' Sz. Irásban nem olvasunk. Sohult pedig a' Sz. Irásban nem olvasuk, hogy ezeket a' leveleket, mellyek Sz. Pál nevét viselik, éppen, és változás-nélkül Sz. Pál irta. Er-
* *Suprà, fol. 10.* go, &c. II. *Calvinus*tól hallók, * hogy, *Non Aliter, quàm Patrum Traditione;* nem külömben, hanē az Atyák *Traditio*jából tudhattyuk, mellyik könyvet irtak a' Próféták. A' *Traditió*kat " pedig, és a' régi
" *Vide inferius, lib. 1. c. 4. § 4.* Atyák tanitását, bizonytalannak tartyák az Uj Tanitók. Tehát a' Sz. Irás könyveit-is csak kétséggel hiszik.

Ezt hogy világosban értsed; Azt kérdem, Vagyon-e valami csalatkozhatatlan tanú, a'ki elönkbe adgya, mellyek a' Sz. Irás könyvei, vagy nincsen? Ha nincsen: Tehát ily nagy dologban oly tanúnak hiszünk, a' kirül nem tudgyuk ha igazat mond-é, vagy hazud; és igy, lelkünk üdvösségét bizonytalan fondamentomra rakjuk. Ha tántorodhatatlan tanú vagyon, a' ki a' szent könyveket meg-ismérteti: azt mutassák-meg az Ellenkezők, kik az *Eccleſiá*nak nem hisznek.

•• *Vide infrà, lib. 1. c. 4. §. 5. Ládd-e.* Itt láss az ördögnek csalárd mesterségét, •• mellyel az Uj Tanitókat j tczottattya. El-hiteti véllek, hogy az *Eccleſiá*nak tanitása nem bátorságos, mivel emberekből ál, és tévelygésre vihet. A' *Traditió*kat-is bizonytalanná tészi. De a' mennyei Mannát megvetvén, bűdös hagymára szorúl lelkek. mivel aztakarják, hogy, a' minémű hiteles méltóságtul az *Eccleſia* meg-foszlatik, azt ki-ki magának tulajdonitsa; és a' mit az *Eccleſiá*nak tiszta forrásából bátorságoson meríthetnének, annak békét hagyván, a' magok gondolattyok

lattyok zavaros tócsájából poshatt vizet igyanak. igy tellyesedvén fejekre, a' mit Sz. Pál ira: † *Eò quòd charitatem veritatis non receperunt ut salvi fierent; ideo mittet illis* Deus *operationem erroris, ut credant mendacio.* † 2. Thess. 2. v. 10.

Mi-képpen azért *Montanus*, ki akarván feselni minden *disputatióbul*, csak azzal erősitette tanitását, hogy őtet erre *Paraclétus*, a' Vigasztalo Sz. Lélek tanittotta belső-képpen: Ugy az Uj Tanitók azt vitattyák, hogy az ő-bennek szóllo Sz. Lélek sugallásából, kel a' szent könyveket meg-ismérni: * *Prophetæ & Apostoli Sacrum* Dei *nomen proferunt. non temerè, nec fallaciter obtendi* Dei *nomen, altiùs quàm ab humanis rationibus, vel judicijs petenda est persuasio; nempe ab arcano testimonio Spiritus.* Mint-ha az *Ecclesiát* nem tanitaná a' Szent Lélek: vagy ottan hitelt érdemlene, a' ki magát Szent Lélektűl tanúltnak mondgya. * Calvin. lib. 1. c. 7. n. 4. Similia, cap. 8. n. 13.

III. Reszе: Az Istenkönyvének bőtűjét, honnan és mint ismérhessük?

Az Sz. Irásnak *Originalis Textus*a, a' Próféták és Apostolok kezével iratott bőtűje, semmiféle nyelven nincs közönségesen nállunk; hanem egyebek kezével le- ott, vagy (közel kétszáz esztendőtűl-fogva, minek-utánna a' nyomtatást találák) ki-nyomtatott bőtűjét olvassuk. Azért, hogy bátorságosok lehessünk a Sz. Irás bőtűjérűl; Elsőben, arrúl kel bizonyosnak lennünk, hogy az Apostoli kézirásból, igazán és változás-nélkűl irták ki azokat a' könyveket, mellyek kezünkben vannak: úgy hogy, sem tudatlanságból, sem gonoszságból csorba nem esett bennek. Másodszor; mivel a' Sz. Irást, *Sido*, *Chaldáica*, vagy

vagy *Görög* nyelven irták a' Próféták és Apoſtolok, (csák az egy Sz. Márkrúl gyanakodnak némellyek, hogy Deákul irta Evangeliomát) ha a' Szent Iráſnak igaz bőtűjét akarjuk iſmérni, bizonyoſoknak kel abban lennünk, hogy igazán és változáſ-nélkül forditatott, Deák, Magyar, és egyéb nyelvre. Mert valamig ezt a'két dolgot bizonyoſſan nem tudgyuk, csak bizonytalan, és ok-nélkül-valo vak hiedelemmel, vagy vélekedéſſel vehettyük a' Sz. Iráſt. Itt-is azért meg kel vitatni ama' kérdéſt, mellyet nem régen hallánk, tudni-illik: Ha vagyon-e oly meg-tántorodhatatlan Taníto, ki a' Sz. Iráſnak igaz bőtűjét meg-iſmérteſſe, vagy nincſen. Ha nincſen: Tehát ſoha bátorságoſon nem tudhattyuk, mellyik igaz bőtűjé a' Sz. Iráſnak. Ha vagyon; azt mutaſsák-elő az Uj Tanitók, kik még annyira ki nem őltőztek a' ſzemérmeteſségből, hogy magokat csalatkozhatatlanoknak mernék hirdetni.

Előszőr, azt mondom: Hogy az Uj Tanitók, a' Sz. Iráſnak minden bőtűjét bizonytalanná téſzik. Nem meré az őrdög igyeneſen egy-általlyában azt mondatni, hogy a' Sz. Irás bőtűje bizonytalan: hanem, kerülő meſterséggel akará ezt végbe vinni az Uj Tanitók-által. Mert, az A yaſzentegyház méltoságát kéteſsé tévén, és a' *Trad.* ókat kárhoztatván, ſemmi útat és nyiláſt nem hagya, mellyen bátorságoſon végére meheſsünk, hogy az Apoſtolok keze-irásából, igazán irták-le a' ſzent könyveket. Azon-képpen, az *Eccleſiá*-nak bizonyság-tétele-nélkül, abban ſincs bátorságos mód, hogy a' Sidóbul és Görögből-való forditáſoknak igazságát bizonyoſon tudhaſſuk. Mert, csak emberi gyanuséggal itilhettyük, hogy *Tremellius*, vagy *Munſterus*, vagy más valaki, oly tekélleteſen tudta a' Sidó és Gö-

Gőrőg nyelvet, hogy annak értelmében meg nem csalatkozhatott; és oly jámbor vólt, hogy szánt-szándékkal meg nem csalt. Azért, ha valamely Uj Tanitótul kérded: Honnan tudgya hogy *Tremellius*, vagy *Károlyi* igazán fordította a' Bibliát? Nem mutathat az *Ecclesiára*. mivel ennek tanitását tekélletes hitelre elégtelennek itíli: hanem, vagy magára, vagy Sidóúl, Gőrőgűl túdó Predikatorokra mutat. és igy, csak annyira bizonyos abban, hogy ez a' Sz. Irásnak igaz bőtűje, menyire bizonyos hogy maga, vagy Predikator társa, meg nem csalatkozhatik a' Gőrőg és Sidó nyelvnek tulajdon értelmében; és hogy akarattyok-szerént senkit ebben meg nem csalnak.

Lásd itt-is az őrdőgnek álnakságát. Azt a' hitelre-való méltoságot, mellyet az *Ecclesiá*nak nem engednek, magoknak koporittyák a' Predikatorok; és azt akarják, hogy az ő itileteknek kétségtelen hitele légyen ily nagy dologban, melyben az *Ecclesiá*nak tanitását bizonytalanná tészik. és igy, a' kik téj-felt nem akarának enni, szérdékre szorúlnak. *Vide supr. fol. 14.*

Ezen-túl: Más-képpen-is fel-forgattyák az Uj Tanitók minden bőtűjét a' Sz. Irásnak. Mert eggyenként minden nyelven-valo bőtűt vétkesitnek és fogyatkozásokba kevernek. I. A' Sido bőtűrűl azt irja *Calvinus*, hogy azt a' Sidók el-változtatták: † *Oblatrant hic quoq; Judæi, & lectionem invertunt*. II. A' Gőrőg bőtűrűl, számtalanszor irja *Beza*, * hogy hamis; mint meg-láthatod *in cap. 1. Lucæ, v. 35. In cap. 7. Actor. v. 14.* Vétkesiti *Calvinus*-is a' Gőrőg fordítást, " *Lib. 3. c. 17. n. 7.* III. A' magok saját forditását-is fogyatkozotnak mondgyák: nyilván hirdetvén, hogy a' Bibliának, csak egy tekélletes forditása sincs nállok. A' *Tigurinus*ok errűl

† *Cal. lib. 1. c. 13. n. 9.*

* *Kalauz, fol. 352.*

" *Vide suprà, fol. 7.*

" *Præfat. Bibl. Tigur. Leonis Iudæ.* igy szóllanak: " *Scripturæ majestas inviolata esse debet. Verùm addimus, eam majestatem in ipsis fontibus esse. Nam versio, semper fuit libera: neq; Ecclesia ulli certæ translationi fuit alligata.* Beza † kettőt mond: Egyiket, hogy köz akaratból kellene egyszer a' Bibliát oly-képpen fordítani, hogy, a' menyire lehet, bizonyos hitelű vólna: mert ezt, még most-is keresik az emberek. Másikat, hogy sem ő, sem senki más a' Bibliát tekélletesen nem fordithattya.

† *Beza, Præfat. Nov. Test. ad Reginam Angl. Kalauz, fol. 349.*

Ládd-e, mely fondamentomát veté az ördög annak, a'mi ezekből igazán következik; tudni illik, hogy a' Bibliának csak egy bizonyos bötűje sincsen: és igy, a' bizonytalan bötűből semmit bátorságosón nem tanúlhatunk!

Másodszor, azt mondom: Hogy a' Sz. Irás bötűjét, az Uj Tanitók alkatmatlanúl fordittyák.

I. Fogyatkozása fordításoknak az; hogy, a' mint * Béza irja, szórul szóra nem fordittyák az Isten szavát, hanem a' magok értelmét toszszák-elő Isten igéje-gyanánt. A' *Tigurinus*ok, *Leo Judas*ról, ki a' *Biblia Tigurinat* fordítá, igy szóllanak: " *In vertendo, non fuit superstitiosus: SENSVM enim reddit, VERBIS non nimium affixus inhæsit; orationi incommoda & salebras sarsit, hiatus explevit, brevitatem metaphorarum illustravit copiâ: Sicubi unum atq; alterum verbum ADJICERE oportuit, illud suum supplementum notis includit.* Im hallod, hogy az Uj fordítások, nem az Isten szavát, hanem annak oly értelmét foglallyák, mellyet a' fordító javall. Hallod, hogy *sarciunt, explent, adjiciunt, supplent*; meg-tóldgyák, és hozzá adnak az Isten szavaihoz: mint-ha a' Sz. Lélek, tudatlanságból, vagy irigységből, azokat a' szókat hozzá nem adhatta vólna, ha szükségesek vólnának. Szép

* *Beza, Actor. 10. Digress. Kalauz, fol. 349.*

" *Præfat. Tigur. Biblior.*

pél-

példánk vagyon errűl a' hozzá-adásrul, a' *Károlyi* Magyar Bibliajában. ** Chriſtus azt mondá, hogy, Valaki férjétűl el-hagyott aſzonyt véſzen, paráználkodik. Ez, ha így helyén marad, kárhoztatni kel a' *Calviniſta* Predikatorok dolgát, kik minden eſztendőben, ſok házaſokat el-válaſztnak, és új házaſságra ſzabaditanak. azért a' Chriſtus mondásához, írá *Károlyi*, és *Molnár*, ama' két ſzót, *Ok-nélkűl*. mely két ſzót, a' Magyar fordításon-kivűl, ſemmi-féle Bibliában nem olvaſok.

** *Vide Kalauz, fol. 338. Matth. 5. v. 22.*

II. Fogyatkozása fordításoknak az; hogy Chriſtuſt, és az ő Apoſtolit, tudatlanná akarják tenni. Mert *Tremellius* (hogy-már a' Sidó betűből) *Ieſuſt*, Jeſchuá-nak; *Moyſeſt*, Moſché-nak; *Ieruſalemet*, Jeruſchalaim-nak, *Simon Pétert*, Schemeum-Cyphának; *Tyruſt Sidont*, Tzur Tzaidon-nak; *Iſaiaſt*, Jeſchahiá-nak; *Jeremiaſt*, Iirmeia-nak nevezi. maga † Chriſtus Urunk, és az Apoſtolok az Uj Teſtamentomban, ezeket csak úgy nevezték, mint moſt nevezik az egyűgyű Pápiſták. *Károlyi*, a' Magyar Biblia-előtt-való irásában, azt fogadgya, hogy a' *Tremellius* fordítását követi: de azért, eſtéle rút neveket nem mere ki-irnyia; félvén, hogy a' Magyarok el-iſzonyodnak tőllők.

† *Chriſtuſt és az Apoſtolokat corrigállyák az Uj fordítások, sőt tudatlanná téſzik; mintha jobban tudnának olvaſni Chriſtusnál.*

III. Fogyatkozása fordításoknak az; hogy, noha minnyájan azzal dicſekednek bogy betű-ſzerént igazán fordittyák a' Bibliát: de azon igéknek fordításában, igen meſzſze járnak egy-máſtul; mint meg-mutatá * *Cochlæus*, a' ſzáz kilenczedik Soltárnak harmadik versében. Es hogy egyéb példát erre ne kereſsűnk, nállam vagyon egy új fordítása a' Bibliának, melyben az *Iſaias* Profeciajának első réſze igy vagyon: *Viſio Jeſajahu filij Amos, quam vidit ſuper Jehudáh, & Jeruſalaim, in diebus Uzijáhu, Jothám, Ahaz, & Jehizcijáhu, regum*

* *Vide Kalauz, fol 354.*

Jehudáh. Azt alitá *Tremellius*, hogy ő jobban találllya a' tárgyot, azért igy fordità ugyan azon szókat: *Visio Jeschahiæ filij Amotzi, quam vidit super Iehuda, & Jeruschalaimis, temporibus Huzziję, Jothami, Achazi, Jechizkijæ regum Jehudæ.* Munstérus, és egyebek egyéb képpen fordittyák. Kiből meg-tetczik, hogy ezek a' nagy túdós *Grammáticus*ok olvasni sem tudgyák a' Sido bőtűt. Gondold, mit tudnának nagyob dolgot el-igazitani, a' kik csak a' bőtűk olvasásában sem eggyezhetnek. Es a' mi nagyob, inkáb akarják a' Sidók álmát követni, hogy-sem Sz. *Mátét*, † ki ezeket a' neveket úgy olvasta a' Szent Lélek vezérléséből, mint a' Pápisták olvasák.

† *Matth. 1. ita leguntur: Iuda, Ieruſalem, Ozias, Ioathan, Achaz, Ezechias.*

Harmadszor, azt mondom: Hogy az *Eccleſiá*tűl kel a' *Bibliá*nak igaz bőtűjét venni. Ezt ugyan azon bizonyságokkal állatom, * mellyekkel a' szent könyvek ismerését erősitém. Mert, I. Az Anyaszentegyház, " Igazságnak oszlopa és erőssége, mellyen a' pokol ereje •• győzedelmet nem vehet. Azért, minnyájan kőteleztetűnk, hogy, † ha Pogányok nem akarunk lenni, tanitásának engedgyűnk. Tehát ettűl, bátorságoson vehettyűk a' Sz. Irás bőtűjét. II. Akár-minémű útat és módot gondollyunk, mellyen egy-valaki, meg-ismérheti az Irásn gaz bőtűjét; ugyan azon úton, annyival bátorságosban meg-ismérheti az *Eccleſia*, menyivel nagyob, és nyilvábban-való igíreti vannak Istentűl. III. Ha az *Eccleſiá*nak tanitása bizonytalan a' Sz. Irás bőtűjének ismerésében: kétes lészen a' szent könyvek ki-mutatásában-is. mert ugyan azon *Traditió*bul vettűk, mellyik igaz bőtűje a *Bibliá*nak, melybűl meg-ismértűk a' szent könyveket. Azért, vagy mind a' két dologban egy-aránt bé kel venni az *Eccleſia* bizony-

* *Suprà fol. 10. 11.*

" *1. Timoth. 3. v. 15*

•• *Matth. 16. v. 18.*

† *Matth. 18. v. 17.*

zonyságát, vagy mind kettőben meg kel vetni. IV. Nem csak a' tanúltak, de a' tudatlan kőfség-is kőteles, hogy tudgya mellyik a' Sz. Iráſnak igaz bőtűje: mert, ha ezt nem tudgya, akár-mely gaz bőtűt, Szent Iráſgyanánt vehet, és igy minden tévelygéſre hanyat-homlok ragadtatik. Nem tudgya pedig ezt a' kőſség máſképpen, hanem az Anyaſzentegyház tanitásából. Mert Gőrőgűl, Sidóúl, nem tud: lelkét ſem bizhattya bátorságoſon valamely tudománya-mutogató Predikatorra, a'ki meg-csalathatik, és meg-csalhat. Mi-képpen azért az Oo Teſtamentomban azt parancſolta Iſten, hogy a' Papoktul vegyék a' Sz. Iráſt, † *Accipiens exemplar à Sacerdotibus*: úgy moſt-is, csak azt a' bőtűt kel Iſten ſzavának tartani, mellyet az *Eccleſia* ád előnkbe. † *Deut. 17. v. 18.*

Negyedszer, azt mondom: Hogy, a' mely Deák Bibliával Ezer eſztendőnél tőbbig élt, és él moſtis a' Romai Anyaſzentegyház, az a' Bibliának igaz bőtűje. Bizonyitom. *Kalauz, fol. 362.*

I. Az Ellenkezők vallásával. Mert a' *Tiguri* Bibliának elől-járo levelében, ezt olvaſom: *Inculcamus, manere Veterem Vulgatamq; editionem per nos, omninò integram, atq; intactam: quippe quam nos, hac noſtrâ, neq; mutamus, neq; damnamus. Legatur illa in Scholis, canatur in Templis, citetur Sola in Concionibus Sacris, nullus obſtat.* * Beza azt irja, hogy annak, a ki a' régi forditáſt ſzerzette, tiſztáb és job Gőrőg kőnyvei voltak, hogy-ſem a' moſtaniak: *Emendatius exemplar nactus eſt.* azért nem csuda, ha ſok helyen " jobban vagyon a' Deák fordítás, a' Gőrőg bőtűnél. Jóllehet két régi Gőrőg Bibliám vagyon, " úgymond *Béza*, mely csudálatoſon eggyez a' régi Deák forditáſſal. * *Beza, Præfat. Novi Teſtam. ad Reginam.* " *Beza Luc. 1. v. 35 Kalauz, fol. 352.* " *Beza, Luca 8. v. 54.*

II. Ha ebben a' Bibliában, mellyel Ezer Eſzten-

dőtől-fogva él a' Keresztyén világ, hit-ellen-valo hamisság találtatnék: következnék, hogy az egész Keresztyén Anyaszentegyház tévelygésben volt. mert, hová lehet annál nagyob tévelygés, mint-ha Isten igéje-gyanánt hirdettetnék a' hamisság? Bizonyos pedig, hogy az Igazságnak oszlopa és erősége, tévelygésbe nem eshetik; és, a' *Calvinus* szava-ként, az *Ecclesia* semmit nem tanít, Isten igejének igazsága-ellen:

† *Calvin. lib. 4. c. 8. n. 15. Supra, fol. 11.*

† *Ecclesia numquàm nisi in veritatem verbi* Dei *consentit.*

III. Ha az *Ecclesiának Traditiója* kétesse tétetik a' Bibliának bőtűje-felől, nem lehet bátorságos a' Bibliának könyveirűl. Azért, vagy mind a' kettőben helyt kel adni tanitásának, vagy mind a' kettőben egyaránt meg kel vetni.

Az Ellenkezők csak abban triomfálnak, hogy Deáktalan szók és mondások vannak a' mi Bibliánkban. De, ugyan azon *Albericus Gentilis*, Angliai tudós *Calviniſta* ember, kit ez-előtt említénk, egy egész könyvben meg-mutattya, hogy, a' mely mondásit a' mi Bibliánknak vádollyák az Ujitók, azokhoz hasonlókat találni a' régi Deák emberek irásiban; és hogy a' *Grammatikához* sem tudnak, a' kik gyalázzák a' régi fordítást.

Suprà, fol. 13.

IV. Resze: A' Szent Irásnak igaz értelmét, honnan kel venni?

§. 1. Mely szükséges tudni az Irásnak igaz értelmét.

VAlami vittatásban vagyon azok-közőtt kik Keresztyén nevet viselnek, ennek a' kérdésnek igaz fejtegetéséből kel el-igazodni. Mert az

Irás

Irás szavait bőcsüllettel vészik, és javallyák minnyájan, akár-mint ellenkedgyenek-is egy-mással: hanem, ennek értelmén és magyarazásán, nem alkodhatnak. Azért, az Isten igéjéről vallyuk minnyájan, hogy az, világosság, élet, üdvősség, ha igazán értyük: ha pedig ezt hamisra magyarázzuk, és idegen értelemre csigázzuk; bezzeg így immár setétség, halál, nyak-szakasztó árok. kire nézve, azt irja Sz. Agoston, hogy nem haszнos a' Sz. Irás, ha azt jól nem értyük: † *Ipsæ Scripturæ Sacræ, nisi eas rectè intelligas, utiles esse non possunt.* Mert a' bőtu * meg-ôli, és kárhoztattya azokat, kik jól nem értik; és, a'mint Sz. Péter " irja, ebben sok nehéz dolgok vannak, mellyeket a' tudatlanok, magok kárhozattyára facsarnak. Minek-okáért, Sz. Jeronymus azt mondgya, hogy a' Sz. Irás, nem a' bőtűben ál, hanem annak igaz értelmében. és, noha a' Tévelygők, sőt még az ördög is, Sz. Irás szavait forgattyák, de semmit azokból nem bizonyitnak: •• *Ne putemus in verbis Scripturarum esse Evangelium, sed in sensu; non in superficie, sed in medulla: alioquin & ipse Diabolus, qui loquitur de Scripturis, & omnes hæreses, inde sibi* † *consuunt cervicalia, quæ ponunt sub cubito universæ carnis.* Sz. Agoston-is sokszor irja, hogy a' Keresztyének-között, nem abból vagyon az Eretnekség, hogy a' Sz. I[illegible] meg-vetnék, hanem hogy azt nem jól értik: * *Neq; enim natæ sunt hæreses, nisi dum Scripturæ bonæ, intelliguntur non benè.* " *Non posset oboriri error, palliatus nomine Christiano, nisi de Scripturis non intellectis.* •• *Omnes hæretici, qui Scripturas in authoritate recipiunt, ipsas sibi videntur sectari, cùm suos potiùs sectentur errores: ac per hoc, non quòd eas contemnant, sed quòd non intelligant, Hæretici sunt.*

† *Aug. epist. 222. ad Consentium.*

* *2. Cor. 3. v. 6. 9.*

" *2. Petr. 3. v. 15.*

•• *Hier. ad Galat. 1. v. 11.*

† *Zach. 13. v. 18.*

* *Aug. tract. 18. in Ioan.*

" *Tom. 4. lib. 83. qq quæst. 69.*

•• *Epist. 222. ad Consent.*

Nem elég tehát a' Sz. Iráſt emlegetni, és azzal a kár-

mint

† *Matth. 4. v. 6.* mint bizonyítani; holott az ördög-is † Christus-ellen Sz. Iráſt támaſztaſés minden régi 's moſtani Tévélygők, Sz. Irás mondáſival oſtromollyák az Igazságot: Hanem azt kivánnya Szent Péter, hogy mindeneknek-előtte annak mennyünk végére, Honnan kellyen az Irás értelmét venni, * *hoc primùm intelligentes, quòd omnis Prophetia Scripturæ, propria interpretatione non fit.* mert, a'ki ennek elsőben végére nem mégyen, csak tétováz; és mennél továb mégyen, annál inkáb tévelyeg, maga feje gondolatit követvén Sz. Irás-gyanánt.

* *2. Petr. 1. v. 19.*

§. 2. *Bizonyos mód vagyon a' Sz. Irás igaz magyarázattyának iſmeréſében.*

Hiſzük minnyájan, hogy csak az igaz, a'mi eggyez a'Sz. Iráſsal. De addig ezt az eggyezéſt nem tudhattyuk, míg a'Sz. Iráſnak igaz értelmét nem tudgyuk. Es így, Elsőben is azt kel meg-viſgálni, Ha az Ur Iſten, hagyott-e bátorságos csalatkozhatatlan Vezetőt és Tanitót a'Sz. Iráſnak igaz értelmére? vagy, ſenkit effélét nem rendelt, hanem csak kinek-kinek magára hatta a'Sz. Irás magyarázattyát? Mert, Ha csalatkozhatatlan Vezetőt hagyott; annak tanitásából bizonyos értelmet vehetünk, és bátorságból nyugodhatunk. Ha pedig csak " emberi eſzeskedéſre, gyanuságra, vélekedéſre hatta Iſten az Irás értelmét, úgy hogy ki-ki magyarázza a'mint néki tetczik; az egéſz Kereſztyénség (mely az Iráſnak igaz értelmén ál) csak emberi gyanakodás léſzen: ſemmi abban bizonyos nem léſzen. mert a'kétséges magyarázaton, Kereſztyén Hit, és bizonyos tudomány nem éppittetik, hanem csak emberi vélekedés.

" *Calvinus, lib. 4. c. 9. n. 12. Verba vide hoc capite §. 4. initio.*

Azt

Azt mondom azért, hogy az Iſten bizonyos módot hagyott, a' Sz. Irás igaz értelmének meg-iſméreſében. *Suetonius* † irja Caligula Csáſzárrul, hogy erős bűntetéſ-alatt, nagy adókat vetett a' Romaiakra, és, hogy többen vétkeznének parancſolattya-ellen, kiket ſarczoltathatna, oly apró betűkkel íratta, és oly helyre ragaſztatta parancſolatit, hogy ſenki le ne irhatná, ne tudhatná. Nem cſelekeſzik igy mi-velünk az Iſten: hanem, a' mely Sz. Iráſt elönkbe adott, azt akarja, hogy meg-is értheſsük: * *Quare dicta ſunt, niſi ut ſciantur? quare audita ſunt, niſi ut intelligantur?* Mert még ama Pogány bölcs-is fel-találta, hogy job halgatni, hogy-ſem ollyat mondani, a' mit ſenki nem érthet: " *Satius eſt eſſe mutum, quàm loqui ea quæ nemo intelligat.* Es Auguſtus Csáſzár, balgatagságnak itilte *Antoniuſ*-ban, hogy ollyakat irt, mellyeket cſudáltak de nem értették az emberek.

† *Suet. in Calig. cap. 41.*

* *Aug. tract. 21. in Ioan. in fine.*

" *Cicero Philipp. 3. Suet. in Auguſto, c. 86.*

Hogy pedig bizonyos mód vagyon a' Sz. Irás értelmében, ki-tetczik ezekből. I. Mert, ha bizonyoſon nem tudhattyuk a' Sz. Iráſnak igaz értelmét, nem cſak haſzontalan a' Sz. Irás (mint a' Polgári társaságban, hiuságos az a' Törvény, melynek értelmét ſenki nem tudhattya) de bizonytalan a' mi Hitünk, melynek " Iſten ſzavából kel éppülni: mert az Iſten ſzava, nem külömben Iſten ſzava, hanem annak igaz értelmeſzérent. Tehát, mind addig bizonytalan Hitünk, valamíg az Iſten igéjének igaz értelmét bizonyoſon nem tudhattyuk. II. Nem cſak azt parancſollya Iſten az ő híveinek, hogy † eggyeſségben maradgyanak, idegen és külömbözö tudományoktul el ne ragadtaſſanak: hanem azt-is kivánnya, * hogy a' hamiſság hintegetőket el-kerüllyük. Ezeket bé nem tellyeſithettyük, ha

" *Rom. 10. v. 17.*

† *Epheſ. 4. v. 3. Hebr. 13. v. 9. 1. Cor. 1. v. 10.*

* *Rom. 16. v. 17. 1. Tim. 6. v. 20. Tit. 3. v. 10.*

bizonyos mód nem adatik a' Sz. Irás értelmének ismeretiben. mert ki-ki elmélkedése szerént magyarázná a' Sz. Iráſt; és nem tudhatnók, mellyik igaz, vagy hamis magyarázat: Azért, sem az igazságban-valo eggyesség meg nem tartathatnék, sem őrizkedni nē tudnánk a' hamiſság hintegetőktűl. Mi-képpen azért minden *Respublicá*ban, országokban, birodalmokban, a' Tőrvény mellé, bizonyos Itílők rendeltetnek, kiknek értelmén és magyarázattyán tartoznak meg-állani mindenek, és e' nélkűl minden Tőrvény csak játék volna: Ugy az *Eccleſiá*ban szűkség, hogy a' Tőrvénynek bizonyos magyarázója találtatsék. Mert kűlőmben, minden világi birodalomnál alkalmatlamb volna az *Eccleſiá*nak állapattya; a'mint ez-után † bővebben meg-magyarázom.

† *Lib. 2. cap. 3. § 3.*

§. 3. A' Szent Iráſnak értelme nehéz.

AZ Szent Irás bőtűje, sok helyen nehéz értelmű, és maga finyeſségével ki nem mutattya igaz értelmét. Ezt a' Sz. Irásban olvaſſuk. Mert Sz. Péter irja, hogy Sz. Pálnak minden leveleiben, * *in omnibus Epiſtolis*, oly dolgok vannak, mellyeket nehéz meg-érteni, *ſunt quædam difficili intellectu*. Az Apoſtolokrúl, sokszor olvaſſuk, hogy az Urunk mondáſit nem értették, *Lucæ 18. v. 34. Joan. 16. v. 18. Matth. 16. v. 11. &c.*

* *2. Petr. 3. v. 15.*

" A' Szerecsen, azt mondá Filepnek, hogy " *Iſaiáſt* nem értheti, míg valaki meg nem mutattya ennek magyarázattyát. Ha azt feleled, hogy vannak a' Sz. Irásban homályos mondáſok, de nem oly dolgokrul, mellyek üdvőſségűnkre szűkségeſek; káromláſt mondaſz: mert a' Sz. Lélek, hiuságot és haſzontalant nem

" *Actor. 8. v. 30.*

iratott

íratott a'Bibliába, és Sz. Pál nyilván mondgya, hogy valamit a'Sz. Lélek íratott, † *Omnis Scriptura, divinitus inſpirata*, haſznos üdvösségünkre. Szent Péter-is, oly dologrúl mondgya hogy a'Sz. Pál levelei nehéz értelmük, mellyeknek hamis magyarázattya, kárhoztattya embert. A' Szerecsen sem érti vala *Isaiás*ban üdvösségünk fondamentomát. Sz. Agoston magárúl irja, hogy több vagyon a'mit nem ért a'Sz. Irásban, hogysem a'mit értene. és sok helyen (ugymond) csak gyanakodni sem tudnak sokan, mit mondgyon a'Sz. Irás: * *In ipsis sanctis Scripturis, multò neſcio plura, quàm ſciam.* " *Quibuſdam locis, quid vel falsò ſuſpicentur, non inveniunt; ita obſcurè quædam dicta, denſiſſimam caliginem obducunt.* Végezetre, noha *Calvinus* eggyütt azt irja, hogy a' mely kűnyű a' fejért feketétűl, az édest keserűtűl meg-választani; oly kűnyű az Irás igaz értelmét megismérni: •• *Non obſcuriorem veritatis ſuæ* SENSVM *ultrò Scriptura præſefert, quàm coloris ſui res albæ & nigræ; ſaporis, ſuaves & amaræ.* † *Si puros oculos, & integros ſenſus illuc afferimus, ſtatim occurrit* DEI *Majeſtas, quæ nos ſibi parêre cogat.* De másutt, szájját meg-űti, és ezt illyenképpen visza-mondgya: * *Captui noſtro perplexa in Scripturis impeditaq; ſunt.* " *Quotidie legendo, in multos* OBSCVROS *locos incidimus, qui nos ignorantiæ coarguunt.* Ugyan-is csupa bolondság vólna, ily nagy kőnyveket irnyia, ennyi Predikatorokat tartani a'Sz. Irás magyarázására, ha ennek bőtűje homály-nélkűl vólna. Az Isten-is heába hatta vólna az *Eccleſiá*ban az Irás magyarazásnak ajandékát, melyrűl ezennel szóllunk. Es ha oly kűnyű a'Sz. Irás, mond-meg kérlek, mit tészen ama' mondás; •• *Iob a' férfiúnak gonoszsága, hogy-sem a' jo-tévő aszony?* Talám azt érted ezen, hogy job a' férfi lo-

† 2. Timot. 3. v. 16.

* Aug. Epiſt. 119. cap. 21.

" Lib. 2 de Doctr. Chriſt. c. 6.

•• Calvin. lib. 1. c. 7. n. 2.

† Ibid. n. 4.

* Calvin. lib. 1. c. 13. n. 3.

" Lib. 3 c. 2. n. 4. Vide finem hujus capitis.

•• Eccli. 42. v. 15.

lopása, hogy-sem a' felesége imádkozása? Mit érteſz amazon; † *A' hitetlen férfiu, meg-ſzenteltetik a' hív feleségben.* Vallyon ſzent-e a' lator, gyilkos, kinek jámbor a' felesége? Fejtſ-meg, mit akar Sz. Pál, midőn igy ſzól; * *Lehetetlen, hogy, a' kik egyſzer meg-világoſittattak, és meg-kóſtolták a' mennyei ajandékot, ha el-eſtek, hogy iſmét meg-újittaſſanak a' penitenciára?* Azt érted-e rajta, hogy a' ki egyſzer vétkezik, kétségbe kel eſni hogy meg nem térhet? Ugyan ezen Sz. Pál irja, hogy Chriſtus-eleibe " *megyünk minnyájan tekélletes férfiak:* Mond-meg, hol léſznek az aſzonyok, ha minnyájan férfiak léſzünk? "" Máſutt, azt irja Sz. Pál, hogy némellyek " *meg-kereſztteltetnek a' holottakért:* Vallyon, egy ember másért meg-kereſztelhetni-e? vagy a' holt Törőknek haſznál-e ha téged meg-kereſztelnek érette? Beza, magyarázván a' Szent Péter első levelét, meg-vallya, hogy igen homályos mondáſok vannak abban: † *Non alius locus in Novo teſtamento* Obscvrior. *Dicam quid mihi videatur: ſi quis rectiora docuerit, non invitus de ſententia meâ ſum diſceſſurus.* Egy-nehány ſzáz, egy-nehány ezer efféle homályos mondáſok, sőt első tekintet-ſzerént, * ellenkezéſt mutató bőtűk vannak a' Sz. Irásban; mellyekben a' ki nehézséget nem iſmér, hézag az agya-kaponyája.

† 1. Corint. 7. v. 14.

* Hebr. 6. v. 4. & ſeq.

" Epheſ. 4. v. 13.

"" 1. Cor. 15. v. 29.

† Beza, in 1. Petri 3. v. 19.

* Kalauz, fol. 612.

Mikor pedig a' Sz. Irás bőtűjében, nehéz és homályos mondáſokat tanitunk lenni; nem a' Sz. Iráſt gyalázzuk, vagy ennek fogyatkozását jelentyük: hanem az Iſteni dolgoknak felségét, és a' mi elménknek tompaságát állattyuk; a' mint magok az Ellenkezők illyen ſzókkal tanittyák: " *Quidquid in Scripturis eſt aut ambiguum, aut occultum, id partim noſtræ cœcitati tribuamus, partim ad acuendam noſtram diligentiam à* Deo *factam agno-*

" Beza Act. 10. Di greſſ de Dono Ling.

agnoscamus. Nem-is külömben mondgyuk a' Sz. Irás bőtűjét homályosnak, hanem, ha csak magán, és Istentűl elönkbe adatott magyarázo-nélkűl vétetik. Mert bezzeg, mikor az Anyaszentegyház magyarazásának gyertya-tartójában helyheztetik, világosson fényeskedik minden szűkséges tanuságokkal. és így † világosság 's égő lámpás azoknak, kik az Anyaszentegyház magyarázását halgattyák: azoknak pedig, kik magok elméjével visgállyák, ollyan mint a' verőfény súgára a' bagolynak, mert * *Omnis Prophetia Scripturæ, propriâ interpretatione non fit;* a' Sz. Irás titkainak értelme, magunk tulajdon magyarázásából nem lehet. Magyarázvan azért Sz. Dávid, mint légyen világosság az Isten igéje, azt mondgya: " *Declaratio sermonum tuorum illuminat, & intellectum dat parvulis*, hogy az Isten igéjének magyarázattya (ládd-e hogy nem magyarázat-nélkűl) világosit, és értelmet ád a' kisdedeknek. Azért, csak azoktul " rejtetik-el a' Sz. Irásnak igazsága, a' kik nem akarják venni az igaz magyarázatot.

† 2. *Petri 1. v. 19. Psal. 18. v. 9. Psal. 118. v. 105.*

* 2. *Petri 1. v. 20.*

" *Psal. 118. v. 130.*

" 2. *Cor. 4. v. 3.*

§. 4. A' Sz. Irásnak bizonyos értelmét, ki-ki maga lelkének itületiből bátorságosson nem veheti.

LAtván az Uj Tanitók, hogy, ha valami bizonyos Tanitót nem mutatnak az Irás magyarázásban, csak bátortalan vélekedés minden dolgok; fondamentomúl vetik, hogy az Irás magyarazásban, nem kel a' *Conciliomok*ra és Atyákra nézni, hanem inkáb, ezeknek tanitását, a' Sz. Irásbol kel meg-itilni: † *Nulla Conciliorum, Pastorum, Episcoporum nomina nos impediant, quò minùs omnes omnium spiritus, ad Divini Verbi regulam exigamus,*

† *Cal. lib. 4. c. 9. num. 12.*

† num. 8. gamus, & probemus. † Quod ſtatuerint Concilia, velim ad
* Cal. ibid. n. 13. Scripturæ amuſſim examinari. * Nego quòd vera ſit & certa Scripturæ interpretatio, quæ Concilij ſuffragijs fuerit recepta. Azt mondgyák azért, hogy a' Szent Léleknek belső tanitása, meg-ismérteti híveivel az Isten szavainak igaz értelmét. *Calvinus*tul hallók ez-előtt, " hogy
" Suprà, fol. 15. *Perſuaſio petenda eſt ab arcano teſtimonio ſpiritus*; a' Léleknek titkos bizonyitása szerez hitelt az Isten igejéről.
" Suprà, fol. 27. Az-is ő mondása, " hogy, a' kinek tiszta szeme vagyon, mindgyárt meg láttya a' Sz. Irásban az Isteni igazságot. És mind ezeket azzal fejezi-bé, hogy az Irásban azt a' magyarázatot kővessük, mellyet sugall a' Szent
† Cal. lib. 4. c. 17. n. 25. Lélek? † *Senſum amplectimur, quem Spiritus* DEI *ſuggerit; quo freti, deſpicimus ex alto, quicquid terrenæ ſapientiæ contrà opponatur.*

Ennek a' tudománynak hamisságát, sok-képpen meg-mutathattyuk. És hogy most az *Eccleſiá*nak, és Szent Atyáknak méltoságárul ne szóllyunk, mivel ezekről ennek-utánna lészen tanuságunk: Hogy kinek-kinek belső sugallásából, bizonyosok nem lehetünk a' Sz. Irásnak igaz magyarázasában, bizonyitom;

Elősző: Mert minden Szakadások, Sz. Lélek tanitasával kelletik magokat; és a' Sz. Lélekre fogván magok álmát, bátran be széllik, hogy annak inditásából vészik tanitásokat. Tehát azt kel meg mutatni, Minémű csalhatatlan Jelenségből tudhassuk, hogy a' *Calviniſta* nem csak mondgya (a' *Lutheriſták*, *Arianus*ok, Viszsza-kereszteltők szokása-szerént) hogy Sz. Lélek óltotta belé a' mit hiszen; hanem való bizonnyal, ugyan a' Sz. Lélektől vette tudományát. A' több Versengők pedig (noha az Irás forgatásban, vagy megdúllyák a' *Calviniſtá*kat, vagy nem hátráb maradnak nállok-

nálloknál,) csak színnel, és hamissan dicsekednek a' Szent Lélekkel. Nem adhattya pedig senki ezek-kőzzűl semmi hihető okát, miért kellyen inkáb *Calvinust*, hogy-sem *Luthert*, vagy *Ariust* kővetni az Irás magyarázásban. holott ennek állatasára, eggyik ollyat nem mond, a' mit a' másik szinte oly bátran nem mondana; mert mindenik a' Sz. Léleknek belső tanitását, és az Irásnak fínyességét mutogattya. Kiknek azt mondhattyuk, a' mit Sz. *Ierónymus* némely tévelygőknek: † *Meletius, Vitalis, atq; Paulinus, tibi hærere se dicunt. Possem credere si hoc unus assereret: nunc autem, duo mentiuntur, aut omnes*; hogy vagy minnyájan, vagy egynehányan kőzzűllők hazudnak.

† Hieron. Epist. 58. ad Damas.

Másodszor: A' Szent Lélek azt meg-jelentette, hogy a' kőzőnséges igazságot, és Irás magyarázást, magán mindenekre, ugy-mint meg-tantorodható, és igazság helyébe hamissat választható emberekre, nem bizta. Ezt így bizonyítom. I. Sz. Péter irja, hogy a' Sz. Irás titkainak, semmi része, tulajdon magyarázásbol nem lehet: * *Omnis Prophetia Scripturæ, propriâ interpretatione non fit.* Az Irás magyarázásra sem mindennek adatik ajándék: " *Alij datur interpretatio sermonum.* " *Numquid omnes interpretantur?* Mely dolgot igy erősít Calvinus: † *Tametsi omnium Pastorum est docere, peculiare tamen est donum interpretandæ Scripturæ, ut dogmatum sanitas retineatur.* és utánna veti; hogy kevélyek, vagy bolondok, a' kik magoknak tulajdonittyák, hogy ők az Irást jobban értik 's fejtegetik. II. Isten a' végre rendelt az *Ecclesiá*ban *Doctoro*kat és Pásztorokat, hogy a' tévelygések szelétűl meg őriztessenek a' Hivek. Ugyan ezen okért parancsolá, * hogy Lelki pásztorinknak engedgyűnk, és hogy " az Anyaszentegyház szavát fogad-

* 2. Petri 1. v. 20. Omnis non, id est, nulla.

" 1. Cor 12. v. 8. " Vers 30.

† Calvin. Ephes. 4. v. 11.

Ephes. 4. v. 14.

* Hebr. 13. v. 17.

" Matth. 16. v. 18.

fogadgyuk. Mely dologrúl, merő Pápista módon, így ir Calvinus: † *Sicut olim* Deus *non contentus fuit sola Lege, sed Sacerdotes addidit Interpretes, ex quorum labijs populus inquireret verum illius sensum: Ita hodie, non tantùm vult nos esse lectioni attentos, sed Magistros etiam præficit: Optimo examine obedientiam nostram probat, ubi ejus ministros, non secus atq; ipsum loquentem audimus. Multos impellit vel superbia, vel fastidium, ut sibi persuadeant, privatim legendo, & meditando se posse satis proficere.* Ismét: * *Videmus omnes cogi in eumdem ordinem, ut mansueto & docili spiritu regendos se Doctoribus in hunc usum creatis permittant.* Az *Ecclesiá*nak engedelmességére-is mint kötelez *Calvinus*, ez-után " meg-hallyuk. Ha minden ember a' maga lelkétűl úgy viseltetik, hogy az Isten szavának igaz értelmét tudgya: nem szükség az Igazságnak tanitását Pásztoroktul és *Ecclesiá*tul várni. mivel akár-ki a' lélek vezetéséből meg-láthattya az Isten igéjének titkait: és így, hiuság a' Pásztorok rendelése, hiuságok az Irás magyarázo sok könyvek, hiuság az *Ecclesia* tanitása. III. Nem csak azt mondgya a' Sz. Irás, hogy semmit nem lát, a' ki maga lelkét követi; •• *Væ, qui sequuntur Spiritum suum, & nihil vident:* de azt-is parancsollya, † hogy ne hidgyünk minden léleknek, hanem meg-próbállyuk, ha Istentűl vagyon-e. mert * a' hamis Tanitók, Christus Apostolinak tettetik magokat, mint a' Sátán Angyallá tűnik. Valamely Lelket meg kel próbálnunk ha Istentűl vagyon-e, arra nem hagyhattyuk bátorságoson az Isten igejének magyarazását: mert csak azt kel meg-próbálnunk, a' ki meg tántorodhatik, és igaz helyébe hamisat mondhat.

† *Calvin. lib. 4. c. 1. n. 5. Deuter. 17. v. 10.*

* *Calv. l. 4. c. 1. num. 5.*

" *Vide infr. lib. 2. initio, & cap. 2. sub finem.*

•• *Ezech. 13. v 3.*

† *1. Ioan. 4. v. 1.*

* *2. Cor. 11. v. 13.*

Ezekből által-értik magok-is az Uj Tanitók, hogy, sem

sem a' kősség, sem a' Tanitók nem érkeznek arra, hogy a' Sz. Iráſnak bizonyos magyarazását magoktúl végbe vigyék: de attúl félnek, hogy, ha bizonyos módot mutatnak az Irás értelmében, ottan nyaka szakad az ő pántolodásoknak, és az el-szélledett nyáj egybe-győl a' Chriſtus aklába. Azért azt akarják, hogy menyi ember, annyi értelem légyen, ki-ki maga úttyán bolyongjon, és, a'mint Sz. Agoſton irja, az ő értelmek Sz. Irás légyen: † *Videtis, id vos agere, ut omnis de medio Scripturarum auferatur authoritas, & ſuus cuiq; animus, autor ſit, quid in unâquaq; Scripturâ probet, quid improbet: id eſt, ut non authoritati Scripturarum ſubjiciatur ad fidem, ſed ſibi Scripturas ipſe ſubjiciat.*

† *Aug. 32. contr. Fauſt. c. 19.*

§. 5. Az Anyaszentegyháztul kel az Iráſnak értelmét venni.

Az Szent Iráſnak igaz értelmét, és bátorságos magyarázattyát, az Anyaszentegyháztul kel vennünk. Ezt bizonyitom;

I. Kereſztyén hitünk, és üdvősségünk, a' Sz. Iráſnak igaz értelmén fondáltatik. Tehát, nem emberi gyanuságbol, hanem ugyan azon igaz-mondó Sz. Lélek tanitásából kel az Irás értelmét venni, melytúl eredeti vagyon a' bőtünek. Tehát csak attúl vehettyük az Iráſnak bátorságos értelmét, a' kirúl Isten ő-maga bizonyságot mondott, hogy Igazságnál egyebet nem tanithat. Ezt pedig a' bizonyságot, az *Eccleſiá*rul mondotta, midőn ezt * Igazság erősségének nevezvén, reá felelt, hogy " az ördögtúl meg nem győzetik; és minket arra kőtelezett, hogy, •• ha Pogányok nem akarunk lenni, tanitásának engedgyünk. Ezekből,

* *1. Timot. 3. v. 5.*
" *Matth. 16. v. 18.*
•• *Matt. 18. v. 16.*

igazán és jól következik, a' mit nem régen hallánk Calvinustúl, † *Ecclesia numquam nisi in veritatem Verbi* Dei *consentit*, hogy soha az *Ecclesia* Isten igejének igazsága-kivül nem lépik. Ebből az jő-ki, hogy szinte oly bátorságoson követhettyük az *Ecclesiá*nak tanitását, mint az Apostolok szavát: mivel az Istennek igírete bátorságosá tett az ő tanitásárul. Ezt Sz. Agoston, így magyarázza: * *Si aliquis Sapiens extitisset, cui Dominus Christus testimonium perhiberet, & de hac quæstione consuleretur à nobis; nullo modo dubitare deberemus id facere, quod ille dixisset. Perhibet autem testimonium Christus Ecclesiæ suæ.* Ha Isten, egy túdós emberre igazitana (ugymond) hogy a' vetekedésben-lévő kérdéstül, annak itíletit vennők; kételkedés-nélkül azt mivelnők a' mit mondana. Bizonyságot tett Christus az ő *Ecclesiajá*rul: Tehát azt kel halgatnunk.

† *Calvin. lib. 4. cap. 8. n. 15. Supra, fol. 22.*

* *August. de Vnitate Eccles. c. 19.*

II. Sz. Agoston, illyen bizonyságot támaszt: " A' mely *Ecclesiá*tul vettük, hogy az Apostolok valamit írtak, és hogy ezeket a' könyveket írták, és hogy éppen úgy írták mint most olvassuk: ugyan attúl kel vennünk minémű értelemben írták. Mert, ha az *Ecclesia* hamis tanú lehet az Irás értelmében, nem lehetünk bizonyosok, hogy a' Sz. Irás könyvenül hamis bizonyságot nem mondott. Azért, vagy mind a' két dologban egy-aránt hiteles, vagy egy-aránt kétes tanu-bizonysága. Ebből azt hozza-ki Sz. Agoston, hogy inkáb semmit nem hinne, hogy sem annál külömbet hinne, a' mit attúl az *Ecclesiá*tul tanúlt, melynek tanitásából hitte hogy Christus valamit tanított: " *Christum ego non vidi. cur non apud eos requiram quid Christus præceperit, quorum authoritate commotus, Christum aliquid præcepisse jam credidi? Multò faciliùs mihi persuade-*

" *Aug. Cont. Epist. Fundam. cap. 5.*

" *Aug. De Vtilitate credendi. c. 14.*

rem,

rem, Chriſto non eſſe credendum, quàm de illo quidquam, niſi ab ijs, per quos ei credidiſſem, diſcendum.

III. A' mely úton és módon, egy-valaki, a'Sz. Iráſnak igaz értelmét meg-iſmérheti, ugyan azon úton és módon ſokkal bátorságosban meg-iſmérheti az *Eccleſia*, és a' kőzőnséges Győlekezetek, mellyekben e' világnak eſze, bőlcſesége, ſzentsége jelen ſzokott lenni. Mert az Ujitók ſem tagadhattyák, hogy az *Eccleſiá*ban, nagyob Iſteni bőlcſeség, nagyob méltoság vagyon, hogy-ſem egy akár-kiben: † *Non nego*, ugy mond Calvinus, *quin tota fidelium ſocietas, longè ampliori & uberiori cæleſtis ſapientiæ theſauro prædita ſit, quàm ſeorſum ſinguli.* * *Multò plus ponderis habet ejuſmodi definitio, in quam communiter Eccleſiarum Paſtores conſenſerint, quàm ſi quisq; ſeorſim, domi conceptam tradat.* " *Concilij definitio pondus ſuum habeat, ſitq; inſtar præjudicij.* Máſutt, csúfollya azokat, kik az Irás magyarázattyának ajándékától meg-akarják foſztani az Anyaſzentegyházat: " *Nempe ipſis conceditur, donum interpretationis ex Eccleſia profligare, quod lucem Verbo affert.* Azért, akár az Iráſnak világoſságát; akár a'Szent Léleknek belső tanitását; akár a'Sz. Irás eleinek, utóllyának, és kűlőmb helyeken-való ſzavainak, őſzve-hordását, egybe-vetését, egymáſſal magyaráztatását; akár-mi egyéb módot mutaſſon valaki az Irás értelmének iſmerésében: ugyan bátorságosban hihetűnk ezekrűl az *Eccleſiá*nak, hogy-ſem egy akár-mely elmés vargának, csatázo mezei hajdúnak, vagy imillyen amollyan Predikátornak.

† *Calvin. lib. 4. 6. 8. n. 11.*

* *Cap. 9. n. 13.*

" *Ibid. n. 8.*

" *Calv. lib. 4. 6. 17. n. 25.*

Ebben vagyon azért minden kőzbe-vetésűnk az Uj Tanitókkal, hogy mi, a'Sz. Irás értelmét attúl veſzűk, † a'kitűl a'Sz. Irás kőnyveit, és bőtűjét vettűk; és igy, ſzinte oly bizonyoſok vagyunk, hogy a'Sz. Iráſt

† *Vide ſupr. fol. 24. 25.*

úgy kel' érteni mint mi értyük, mely bizonnyal tudgyuk, hogy ezek Sz. Iráſok. mert ugyan azon folyáſon, kézrül kézre adáſ-által érkezett mind a' kettő hozzánk. Az Uj Tanitók pedig, a' Sz. Irás könyveit és bötüjét az *Eccleſiá*tul véſzik; annak értelmét nem akarják attúl venni, hanem magok akarnak Uj értelmet koholni: és igy, egy-felől rontyák, máſ-felől állattyák, az *Eccleſiá*nak hiteles tanu-bizonyságát.

† *Vide fol. 14. 17.* Ládd-e mely csúfoſon játczottattya az ördög az embereket? Azt a' hitelre-való méltoságot, † mellyet az *Eccleſiá*nak nem akarnak engedni, magokra hárintyák a' Cſalókák, mint-ha ők az *Eccleſiánál*, és Sz. Atyáknál ſzemesbek, Sz. Lélekkel bővelkődőbbek volnának, és a' Sz. Irás értelmében bátorságosban forgódnának.

* *Suprà, fol. 29. 30.* Azért, a' mint eléb * hallók, azt akarják, hogy minden ember az *Eccleſiá*nak és Sz. *Doctorok*nak Irás magyarázattyát gyeplűn hordozza, meg-itíllye, a' Sz. Irás kövén meg-probállya. Mely ſzinte annyi, " mint-ha el-hitetnék a' ſzegény tudatlanokkal, hogy ők minden bölcſeknél túdósbak, minden *Doctorok*nál értelmesbek. Mert, a' kinek irásán, vagy tanitásán, viſgáláſra, és meg-itíléſre-valo tehetséget, és méltoságot véſzen valaki magának; annak bölcſebnek, és jobnak kel magát alítani, és azt el kel magával hitetni, hogy az Iráſt ő jobban érti, hogy-ſem azok a' kiknek magyarazását meg-itíli. En pedig, e' világon eſztelemb *Perſuaſiót*, cſalatkozáſt, nem tartok, mint, ha egy vékony elméjű Taníto, leg-inkáb a' kőſség, el-hiteti magával, hogy ég-alatt nem volt, 's nem léſzen ő-nállanál értelmesb az Iſteni dolgokban; és igy, őtet illeti, hogy meg-itíllye, ki magyarázza jól, 's ki gonoſzúl, a' Sz. Iráſt. El-hidd bizonnyal, hogy ki-ſzőktek ott a' felső várbol, a' hol effélé *perſuaſio* helyét találhattya.

" *Vide lib. 2. c. 3. §. 1.*

Bez-

Bezzeg az Iſten nem arra tanít, hogy magunk agyaskodását kőveſsük az Irás magyarázásban, hanem, Előſzőr: Mind túdóſt tudatlant kőtelez, hogy barommódra ne tódúllyon akár-mely Uj tanitáſra: hanem † meg-probállya a' lelkeket, mindent meg-viſgállyon; † *1. Ioan. 4. v. 1.* *1. Theſſal. 5. v. 20.*
és a' mi jo, azt kőveſſe. Ezt pedig arrul a' tudomány-
rul mondgya, mely Uj, és kétséges; mert probáláſ-nél-
kűl, csak az ſzűkőlkődik. A' mi pedig * elégségeſen * *Kalauz fol. 407. 626.*
meg-probáltatott, és az Anyaſzentegyháztul előnkbe
adatott, azt nem ſzűkség más probára vinnűnk: mi-
vel ezt Iſten ő-maga *approbálta*, hiteleſsé tette, mikor
azt fogadta, hogy az Anyaſzentegyház meg nem győ-
zetik a' hamiſságtul. Máſodſzor: Azt mondgya a' Sz:
Irás, hogy " ki-ki tulajdon értelmének fontyán, és " *2. Petri. 1. v. 20.*
próba-kővén, meg nem válaſzthattya az Iſten ſzavá-
nak igaz értelmét. Harmadſzor: Nem csak az *Eccle-*
*ſiá*nak engedelmeſségére kőtelez az Irás, de világ-
gos igével parancſollya, hogy az Iſten igéjének
lábbolhatatlan mélységét és titkát, a' Hit folyáſa-
ſzerént értsűk, úgy hogy ezzel eggyezzen: " *Prophe-* " *Rom. 12. v. 6.*
tiam ſecundùm rationem, Analogiam fidei. mely mondáſ-
bol, *Calvinus* illyen Regulát ſzab: † *Omnis Scripturæ* † *Calvin. lib. 4.*
interpretatio ad Fidei proportionẽ (" *Analogiam & amuſim*) *c. 16. n. 4.*
exigenda. Tehát csak azt a' magyarázatot kel kővet- " *Cap. 17. n. 32.*
nűnk, mely az Anyaſzentegyház vallásának ſinórán
jár. A' mely pedig ezzel ellenkezik, azt bátran kel kár-
hoztatni. Ezt ſzépen igy tanittya Sz. Agoſton: * *Scri-* * *Auguſt. lib. 1.*
pturarum à nobis tenetur veritas, quum hoc facimus, quod *contra Creſcon c. 33*
univerſæ placuit Eccleſiæ. Quiſquis falli metuit obſcuritate
quæſtionis, Eccleſiam de illâ conſulat. Ez amaz igaz próba-
kő, mellyet a' Sz. Irás ſok helyen állat, midőn azt pa-
rancſollya; hogy, ha ki Ujságot, és attúl kűlőmbőzőt

tanit a' mit a' Kereſztyénség kővetett; tartóztatáſ-nélkűl meg-veſsűk: † *Si quis vobis Evangelizaverit, præter id quod accepiſtis; anathema ſit.* Ezen a' próba-kővőn, akár-mely egyűgyű meg-probálhattya a'Sz. Irás magyarázattyát. Mert, mihelyen eſzébe véſzi, * hogy valakinek tanitáſa ellenkezik az előtte-valókkal, és a' tőrvény-ſzerént-valo Tanitókkal; ottan meg-iſmérheti, és kárhoztathattya az Ujitáſt. Erre a' próbára kellett vólna bezzeg vinni a' *Luther*, és *Calvinus* tanitását, mikor elsőben kezdének Ujitani, és e' ſzerént el kellett vólna nyomni, 's meg kellett vólna fojtani.

† *Gal. 1. verſ. 9. 2. Ioan. verſ. 10. Rom. 16. v. 17. 1. Timoth. 6. v. 20. Hebr. 13. v. 9.*

* *Vide lib. 2. cap. 5. §. 1. n. 3. Auguſt. de Vtilit. credendi, cap. 12.*

Ellenzik ezt, a' míg lehet, az Uj Tanitók: de végre meg-vallyák, hogy ugyan cſak nincs egyéb út az Irás értelmében, hanem, hogy elménket meg-kőſsűk, és az Anyaſzentegyház tanitásához cſatollyuk: " *Equidem non inficior (qua ſumus ignorantiâ circumſepti) quin plurima nobis implicita nunc ſint, & etiam ſint futura, donec depoſitâ carnis mole, propiùs ad* Dei *præſentiam acceſſerimus. In quibus, nihil magis expedit, quàm judicium ſuſpendere, animum autem offirmare ad tenendam cum Eccleſia unitatem.* Adná Iſten, hogy ezt kővetnék minnyájan, nem vólna ennyi ſzakadás e' világon.

" *Calvin. lib. 3. c. 2. n. 3.*

§. 6. *A' meg-magyarázott igazságokbol kitetczik, hogy az Ujitókat méltán* Evangelicuſoknak *nevezhetni.*

Az *Lutheriſta*, *Calviniſta*, és *Proteſtans* nevet megúnák az Ujitók, és nem régen nevet változtatván, *Evangelicu*ſoknak kezdék magokat hívatni. Mely nevezetet, igaz és józan értelemmel, igen méltán viſelhetnek. Sőt nem cſak *Evangelicu*ſoknak, hanem *Epiſtolicu*ſoknak, *Apocalypticu*ſoknak, *Biblicu*ſoknak mondat-

dathatnak. Mert, Leg-előszor; az Anyaszentegyháznak régi szokása-szerént, *Sacramentarius*oknak nevezetnek, a'kik tagadgyák az Oltári Szentségnek igazságát: a'kik pedig a Sz. Háromságot rontani akarják, azok *Trinitarius*oknak mondatnak. Tehát ezen formán a' Lutheristák és Calvinisták, *Evangelicus*oknak, sőt *Biblicus*oknak neveztethetnek: mivel a' Sz. Evangeliomnak mind könyveit, mind értelmét kétessé, és bizonytalanná tészik; mint meg-bizonyítók ennek a' Könyvnek második, harmadik, és negyedik részében. Másodszor, a' Deák nyelvnek tulajdonsága-szerént, Scipiot, *Africanus*nak és *Numantinus*nak nevezzük: mivel *Africát* és *Numantiát* tűzzel vassal pusztította, rabságra vetette, láb-alá tapodta: Azon formán, a' régi Romai Császárokat, azoktul a' tartományoktul szokták nevezni *Parthicus*oknak, *Germanicus*oknak, *Adiabenicus*oknak, a' mely országokat rontottak, pusztítottak. Illyen-képpen azért az Ujitókat, *Evangelicus*oknak, *Epistolicus*oknak, *Biblicus*oknak mondhattyuk: mert ők-is alkalmatlan tanitásokkal, a' szent könyvek 's Evangeliomok laistromát, böttűjét, és magyarázattyát tellyességgel fel-forgatták, bizonytalanná tették; ugy hogy, a' ki az ő tudományok fondamentomát követi, sem azt nem tudhattya mellyik az igaz Evangeliom, sem annak igaz böttűjét és magyarázattyát meg nem ismérheti; a' mint † világosan és bőven meg-mutatók nem régen.

† *Vide Kalauz, fol. 524. & 103.*

V. Reszе: Az Uj Tanitók mely csúfosan magyarázzák a' Sz. Iráſt.

HOgy eszébe vegye minden ember, mely veszedelmes az Irás magyarázásban meg vetni az *Eccle-*

*Eccleſiá*nak oktatását, és magunk elmélkedéſe-után indúlni; egy-néhány Példákkal meg-iſmértetem, hogy az Uj Tanitók képtelen magyarázattyokkal cſufsággá téſzik a' Sz. Iráſt, és magokra tellyesitik a' mit Sz. Péter * íra, hogy a' tudatlan és álhatatlan elméjűk, magok veſzedelmére veſztegetik a' Sz. Iráſt.

* 2. Petr. 3. v. 16.

I. Mikor az Uj tanitáſok óltalmazáſa azt kivánnya; a' tőllünk El-ſzakadtak, oly jegyzését adgyák a' Sz. Irás ſzavainak, mellyet ſenki ſoha ſem hallott. *Calvinus* azt hiſzi, hogy Kereſztség-nélkűl üdvőzűlhet ember, mert a' hit elég üdvőſségünkre: Azért, mikor Chriſtus azt mondgya, hogy, a' ki Vízből és Sz. Lélekből újonnan nem ſzűletik, nem mehet meny-orſzágba; azt irja, hogy *Aqua* annyit téſzen mint *Spiritus*: † *Aquã & Spiritum, ſimpliciter accipio pro Spiritu, qui Aqua eſt.* Tart attúl *Calvinus*, hogy, ha egy Teve a' tő-fokon által-mehet, a' Chriſtus Teſte-is egy morſa kenyér ſzínealatt lehet: Azért azt irja, hogy a' Chriſtus mondásában, *Camelus* annyit téſzen mint *Funis*: * *Cameli voce, Funem nauticum potiùs, quàm belluam notari arbitror.* noha ezt *Beza* " porczogóſon neveti, és név-nélkűl nyakazza *Calvinuſt* ezért a' magyarázatért. Mikor az Irás azt mondgya, hogy a' Chriſtus lelke pokolban nem maradott, mint-hogy a' *Limbuſt* hallani nem akarja Beza; azt irja, " hogy ez annyit téſzen, hogy a' Chriſtus teſte nem maradott a' koporsóban; úgy, hogy *Infernus* koporsót, *Anima* teſtet jegyez. Ha ſzabad új *Dictionariomot* cſinálni, és akaratunk-ſzérent a' ſzóknak új értelmét adni; kűnyű a' Sz. Irásból *fabulát* ſzerzeni, és a' kár-min akár-mit érteni.

† *Calvin. lib. 4. c. 16. n. 25. & Ioan. 3. v. 5.*

* *Calvin. Matth. 19. v. 23.*

" *Beza ibidem.*

" *Beza Actor. 2. v. 27.*

II. Mikor az Ujitók tanitáſokat nem menthetik más úton, *Figúrát* gondolnak; és azt vitattyák, hogy, nem

nem kel a' Sz. Irás szavait úgy érteni, a' mint jegyeznek, hanem máſt kel az-alatt magyarázni. *Calvinus* igen fél a' pokol tűzétűl: Azért azt irja, † hogy mikor Pokolban tűzet említ az Irás, *Metaforá*val szól; és a' Tűzön, nem tűzet ért. Mikor Urunk azt mondgya; Ez az én teſtem, * *Metonymiá*val szól; és a' Teſten, nem kel teſtet magyarázni. Mikor Chriſtus azt mondgya; hogy, Alamiſnát adgyunk, és mindenek tiſztáknak, " *Ironicè* tréfál, pakocsál, csúfolkodva beſzél. Sok helyen, a' Chriſtus szavai-felől azt irja *Calvinus*, hogy *Hyperbolicum*, többet mond vóltánál, meg-halladgya az igazat; ⁂ *Hyperbolicè loquitur Chriſtus.* Ha szabad magunktúl *Figurá*kat gondolnunk, és idegen értelemre vonnunk a' Sz. Iras szavait; naggyal tartozzam, ha mind *Ironia*, és *Hyperbole* nem léſzen a' Szent Irás, és játékos csufságot nem csinálunk belőlle. mert, nincs oly világos mondás, mellyet egy valamely *Figurá*val, nevetséges értelemre nem facsarhatni.

† *Calvin. Matt. 3. v. 12. & cap. 25. v. 41.*

* *Calvin. lib. 4. c. 17. n. 21.*

" *Lib. Concordiæ, fol 113. in Apologia.*

⁂ *Calvin. Matth. 24. v 31. cap. 6. v. 16. 18. &c.*

III. A' hol a' Sz. Irás szavai-előtt nem szaladhatnak, azt tanittyák; hogy, Chriſtus és az Apoſtolok, a' mit mondottak, nem úgy mondották, mint-ha magok igaznak itélték vólna, hanem, a' goromba kőſségnek balgatag vélekedéſe-szerént szóllottak. Nagy kűlönőzéſt tén Chriſtus az Oo és Uj Teſtamentomnak Sacramentomi-kőzőtt: Calvinus azt irja, hogy, † *Chriſtus ſermonem accommodat craſſæ eorũ opinioni*, a' Sidók temérdek vélekedéſe-szerént szól. Sz. Jakab, a' hitet elégtelennek irja az űdvőſségre: Calvinus azt mondgya, hogy, * *Meminerimus eum non ex proprio animi ſenſu loqui, quoties Fidem nominat*; nem a' maga lelkének itíleti-szerént szól. Sz. Pálrúl azt beſzélli, hogy " *De Legis natura, ſecundùm eorum errorem, ac ſtultam affectionem*

† *Cal. lib. 4. c. 14. n. 25.*

* *Calvin. Iacob. 2. v. 14.*

" *Cal. li. 2. c. 11. n. 7*

nem disputat; az egyebek tévelygése, és bolond kivánsága-szerént okoskodik; csak versengőlen szól:

† Calv. l. 4. c. 14. n. 25. † *In his omnibus locis, Paulus non simpliciter, sed per* Contentionem *loquitur.* * Calv. l. 1. c. 11. n. 7. * *Vetus & Novum testamentum, per* Contentionem *inter se componit.* Másutt azt irja, hogy csak gyanuság a' mit Christus beszél, nem erős bizonyítás: " Calv. Matth. 12. v. 25. " *Memoriâ tenendum est, vulgò receptis Proverbijs ita usum esse Christum, ut tantùm essent probabiles conjecturæ, non autem solidè probarent.* " Calv. Matth. 9. v. 5. " *Videtur Christus parum solidè ratiocinari: sed in promtu solutio est, quòd Christus ad eorum captũ sermonẽ accommodet.* Æsopus Fabuláit sem kellene ily rútul *gloſsálni*, nem hogy az Isten szavát; melyben semmi bizonyos nem lehet, ha ez illyen magyarázásnak helye vagyon. Mert akár-ki mit hozzon-elő az Irásból, a' ki bolondozni akar azt mondhattya, hogy a' Próféták, és Apostolok, nem a' magok tetczését irják, hanem egyebeknek bolond vélekedéseket. Vide Kalauz, fol. 488.

IV. Ha kűlőmb menedéket nem találnak a' Sz. Irásnak világos szavai-előtt, azt mondgyák; hogy, más idegen dolgot kel azokon érteni a' miket az Irás mond, nem azt a' mit mond. Mikor Christus a' Bőjtnek jutalmat igér, mikor a' Hitet cselekedetnek nevezi, *Impropriè loquitur*, nem úgy szól a' mint azt érteni kel:

† Calvin. Matth. 6. v. 18. † *Quòd Jejunijs mercedem à* Deo *promittit, impropria est locutio.* * Ioan. 6. v. 29. * *Satis constat, Christum impropriè loqui.* Ezzel az egy *gloſsával*, az egész Sz. Irást fűstbe bocsáthattyuk: mert a' ki játczani akar, kűnyű akár-mire azt mondani; hogy, *Impropria est locutio.*

V. Mikor szoros a' kapcza, és nem szaladhatnak az Igazság-előtt, azt mondgyák; hogy a' Sz. Irás szava, igaz, emberek-előtt, de nem Isten-előtt. *Daniel*

azt

azt mondgya, hogy a' bűnt Alamisnával meg-váltyuk; Emberek-előtt, ugymond * *Calvinus*, de nem Isten-előtt. *Salamõ* irja, hogy a' Szeretet bé-fedi a' bűnt; *non apud* Deum, *sed inter homines*; nem Isten-előtt, hanem emberek-előtt, ugymond † *Calvinus*. Christus azt mondgya, hogy a' mely szőlő-veszszõ nem gyümölcsõzik, ki-vágatik: *Calvinus* azt vitattya, hogy a' ki egyszer béóltatott, soha ki nem vágatik. azért, igy magyarázza a' Christus szavát: " *Qui in vite censetur, opinione hominum.* Ha szabad igy játczani a' Sz. Irással, jer ne mondgyunk semmit ebben igaznak, Isten-előtt, hanem csak az emberek vélekedése-szerént. Ládd-e, hová viszi embert az Anyaszentegyház oktatásának meg-vetése?

* *Cal. lib 3. cap. n. 36.*

† *ibid.*

" *Calvin. Ioan. 15. v. 2.*

VI. A' mit az Uj Tanitók a' Sz. Irásban nem szeretnek, magok kedvéből, minden könyvek-ellen azt irják felőlle, hogy azt, valaki más irta a' Szent Könyvbe, nem az Apostolok. *Beza* •• gyanakodik, hogy a' könyv szélirűl mászott a' *textus*ba, a' mit Sz. Lukácz ir, hogy *a' Pohár vér, őntetik-ki mi-érettünk.* Calvinus azt vitattya, hogy ama' mondást, Sokan vannak hivataloſok, keveſen válaſztottak; valaki más irta a' Christus szavaihoz: † *Minimè quadrat, quæ à quibuſdam inſeritur ſententia, Multi ſunt vocati, pauci electi.* Beza irja, * hogy a' hol Sz. Mátenál, *Péter* neveztetik elsőnek az Apostolok-közőtt, ama' szót, *primus*, valaki mas tőldozta az Evangeliomhoz.

•• *Beza, Luca 22. v. 20.*

† *Calv. Matth 20. v. 16.*

* *Beza, Matth. 10. v. 2.*

Tőb efféle mestertelen találmányokkal bővelkednek az Uj Tanitók, mellyekkel a' Sz. Irást hiusággá tészik. De ez az Istennek igaz itéleti, hogy a' kik az *Eccleſiá*nak, és Sz. Atyáknak igaz magyarázását nem vészik, " a' magok gondolatinak moslékában zabállyanak.

" *2. Theſſ. 2. v. 10.*

VI. Resze: A'Szent Irás magyarázásban, minémű bőcsülletet érdemelnek a'Sz. Atyák.

Az Szent Atyák emberek vóltak, és magán kinek-kinek közzülök nem adatott oly igíret Istentül, hogy meg ne csalatkozhasék tanításában. Azért, mikor ezek-közzül valaki csak magán, a' közönséges értelem-kivül tanít, nem tartozunk őtet követni. mert csak a'Sz. Iráſnak vagyon oly méltósága, hogy a'kik azt írták, meg nem tántorodhattak: † *Solis Canonicis Scripturarum libris didici hunc timorem honoremq; deferre, ut nullum eorum auctorem, ſcribendo aliquid erraſſe, firmiſſimè credam.* Mikor tehát a'Sz. Atyákkal bizonyítunk, nem azért említtyük őket, mint-ha mondáſokat Sz. Iráſſal egyenlő bőcsülletre vinnők: hanem, hogy az ő mondáſokból meg-teſsék, mit vallott és tanitott ő idejekben az *Eccleſia*. Ezt Sz. Agoſton ſzépen igy magyarázza: * *De Sanctorum literis, qui antè famâ celeberrimâ, & ingenti gloriâ tractaverunt, aliqua proferam: non quò Canonicis libris à nobis ullius diſputatoris æquetur authoritas; ſed ut admoneantur, quemadmodum de his rebus, ante nova iſtorum vaniloquia, Catholici Antiſtites, eloquia Divina ſecuti ſint. Et ſciant, à nobis rectam, & antiquitus fundatam Catholicam fidem, adverſus recentem hæreticorum præſumtionem defendi.* Törvényben-is, az élemetes, értelmes, jámbor, fedhetetlen ember bizonysága, bőcsülletesb, hogy-ſem a' ſzeles ifiúnak, vagy tudatlan feslett vakmerőnek mondáſa. Nagy tekintet vagyon a' törvényben azokra a' tanúkra, kik egy-máſtúl távul lévén, és egybe nem ſzólhatván, egy nyomban járnak: kik ſem gyülölségtül, ſem barátságtul,

† *Auguſt. epiſt. 19. initio.*

* *Auguſt. lib. 4. contra duas Epiſt. Pelag. c. 8.*

tul, vagy atyafiuságtúl nem viſeltetnek: kik közel vóltak a' hoz, a' mitűl bizonyságot téſznek. Méltó tehát, hogy az Apoſtolok idejéhez közel-élő régi Szent Jámborok tanu-bizonysága, nagy hitelt nyerjen. Mert ezek, † külömb üdőkben, külömb országokban éltek: *Hilarius* Galliában, *Agoſton* Africában, *Cyrillus* Jeruſalemben, *Chryſoſtomus* Coſtanczinápolyban, *Ambrús* Mediolánumban, *Leo* Romában, *Hieronymus* Palæſtinában: de a' tudomány dolgában egy ſzóval, egy ſzűvel ſzóllottak: * *Ecquid veriſimile eſt, ut tot ac tanti in unam fidem erraverint? variaſſe debuerat error doctrinæ. Cæterum, quod apud multos unum invenitur, non eſt erratum, ſed traditum.* Továb: Ezek, ſem barátságbol, ſem gyűlőlségből nem ſzóllottak: mert, minek-előtte a' moſtani verſengéſek támadtak, annak-előtte mondottak bizonyságot. Mely dologrúl ſzépen igy ir Sz. Agoſton: " *Nullas nobiſcum, vel vobiſcum amicitias attenderunt, vel inimicitias exercuerunt; neq; nobis, neq; vobis irati ſunt; neq; nos, neq; vos miſerati ſunt. Quod invenerunt in Eccleſia, tenuerunt: quod à Patribus acceperunt, hoc filijs tradiderunt: Nondum vobiſcum apud iſtos Judices aliquid agebamus, & apud eos acta eſt cauſa noſtra: nondum vobiſcum certabamus, & eis pronuntiantibus, vicimus.*

† *Kalauz, fol. 181.*

* *Tertull. de Præſcriptio. c. 28.*

" *Aug. lib. 2. contra Iulianum, c. 10.*

Azért a' Sz. Atyák irásából, Négy-képpen vehetűnk győzedelmes bizonyságot:

I. Bizonyithatunk ő-véllek, ugy mint az *Eccleſiá*nak Páſztorival. Mert, a' mit a' Sz. Atyák ellenzéſ nélkűl hittek, hirdettek, irásokba foglaltak, oly bizonyos hogy abban hamiſság nem lehet, mely bizonyos, hogy " a' pokol kapuja meg nem győzi az *Eccleſiát*. Mert Egy az, hogy Iſten a' végre † rendelt *Doctorok*at és Páſztorokat, hogy az igazságban meg-óltalmaztaſ-

" *Matth. 16. v. 18.*

† *Epheſ. 4. v. 12.*

ſanak a' hívek: kit végbe nem vihettek, ha magok tévelyegtek. Más az, hogy ha minnyájan a' Páſztorok hamiſſat tanitottak; nem vólt tehát az *Eccleſiá*ban igaz hirdetéſe az Iſten igejének, és igy igaz Hit ſem vólt, melynek † az Ige-hirdetésből kel ſzármazni.

† *Rom. 10. v. 14.*

II. Bizonyithatunk a' Sz. Atyákkal, mint Tanúkkal, kik az ő idejekben virágzo *Eccleſiá*nak vallásárul bizonyságot téſznek. *Calvinus* irja, * hogy az Apoſtoli tudomány, Sz. Agoſton idejéig tiſztán maradott az *Eccleſiá*ban. Mit vallott pedig akkor az *Eccleſia*, ſenkitűl jobban nem tudhattyuk, mint azoktúl az Atyáktúl, kik akkor éltek, és az *Eccleſiá*nak tekintetes Páſztori, és óltalmazói vóltanak.

* *Cal. lib. 1. c. 11. n. 13. Lib. 4. c. 2. n. 3. Vide infrà, lib. 2. cap. 4. §. 2.*

III. Bizonyithatunk a' Sz. Atyák iráſival, ugy mint Iſten-előtt kedves, Szent emberek ſzavaival. Mert ezeknek ſzentségét az Ellenkezők ſem tagadgyák, mint ez-után " meg-hallyuk. Ha ezek Szentek vóltak: Tehát igaz hitűek vóltak. mert igaz •• hit-nélkűl ſenki Iſten kedvében nem lehet. Tehát a' mit ők hittek, azt mi is bátorságoſon hihettyük; abban a' hitben ſzentekké lehetűnk: és, ha bolondok nem vagyunk, azon a' tőrőtt úton járunk, mellyen ők meny-országba mentek.

" *Lib. 2. cap. 5.*
•• *Heb. 11. v. 6.*

IV. Bizonyithatunk az Atyák iráſival, úgy mint az *Eccleſiá*tul bé-vett és jóvá hagyott tanitáſſal. Mert, a' mely régi *Doctorok* a' hitben meg-botlottak, azoknak iráſit, az *Eccleſia* meg bélyegezte, tanitáſat tévelygéſek laiſtromába irta, *Conciliomok* végezéſivel ellenzette. Ha azért az *Eccleſia* nem tévelyeghet; következik, hogy jóvá ſem hagyhattya azoknak iráſit, a' kik tévelygéſeket tanitottak.

Nem ſzűkség pedig, az Atyák iráſit mind által-forgatni, mikor az ő tanitáſokból akarunk bizonyitani Mert.

Mert, a' mirűl némely Sz. Atyák úgy emlekeznek, mint ő idejekben verſengéſ-nélkűl bé-vett tudományrul; 1.
A' mirűl fel-jegyzik, hogy a' kik azt tagadták, eretnek ſzámban irattak; 2.
A' mirűl nyilván irják, hogy azt, ő idejekben, az *Eccleſia* hitte, és hirdette; 3.
A' mirűl úgy emlekeznek, mint a' hívek kőzőtt ſzokott dologrúl; 4.
Mikor ollyat tanitnak, a' miért őket az *Eccleſia* nem kárhoztatta, ſőt ſzemélyekben és tudományokban bőcsűllőtte, és jo bajnakoknak tartotta: 5.
Bizonyos, hogy efféle tudomány, az *Eccleſia* tárházából kőlt. Mert, ſzinte mint azoknak eſeteket fel-jegyzették, és megfeddették, a' kik valamiben meg-botlottak, ugy-mint, *Cyprianus*ét, *Tertullianus*ét, *Origenes*ét: úgy Sz. Agoſtonnak, és egyebeknek ellene-állottak vólna, ha a' bóldog Szentek ſegitségűl-hivását, a' Halottakért-valo imádkozáſt, és haſonló dolgokat, magok kezdettek vólna, az *Eccleſiá*nak ſzokáſa és tanitáſa ellen.

Hogy pedig néha a' Szent Atyák egy-máſſal ellenkeztek, meg nem kel abban akadni: mert oly dolgokban ellenkeztek, mellyekrűl ő idejekben ſzabad vólt vélekedni, mivel ezekrűl akkor az *Eccleſia* nem végezett. Mint ſzépen irja Sz. Agoſton, ſzólván az Eretnekek kereſztelésérűl, mellyet Sz. Cyprianus jóvá nem hagyott: † *Si aliud alij de iſta quæſtione, ſalvâ pace, ſentirent, donec Univerſali Concilio, unum aliquid eliquatum, ſyncerum placuiſſet, humanæ infirmitatis errorem cooperiret charitas unitatis.* * *Univerſæ Eccleſiæ concordiſſimæ authoritati, Cyprianus ſine dubio cederet, ſi jam illo tempore quæſtionis hujus veritas eliquata & declarata per plenarium Concilium ſolidaretur.*

† *Aug. 1. de Bapt. contra Don. c. 18.*

* *Ibid. lib. 2.*

Ugy vagyon, hogy az Uj Tanitók, ſokſzor a' Sz. Atyák tanitáſit « ſemmire bőcsűllik: de mikor eſzekre jőnek,

« *Supra fol. 29 30.*

Patribus & Eccleſiæ tantũ credunt, quantũ Mahometo: Vide lib. 2. c. 2. §. 1.

jönek, meg-vallyák, hogy ördögi kevélység vagyon abban, a' ki az Iſten Igejének fejtegetésében többet tulajdonít magának, hogy-ſem azoknak, kikről a' Kereſztyénség, és az Iſten Igéje reánk ſzállott. Es hogy menthetetlen vakságban vannak, a' kik, vagy magokat, vagy minapi egy-nehány Tanitókat, hitelesbeknek itílnek a' Hit dolgaiban, hogy-ſem a' Szent *Mártyr*okat és *Doctor*okat; hallyad mely ſzépen irnak e' dologrul: † *Veteribus pietas, eruditio, ſanctimonia, ætas denig, tantum authoritatis fecit, ut nihil, quod ab ipſis profectum ſit, contemnere debeamus.* * *Quidam audaciſſima temeritate, Veteres illos, & doctrina, & pietate præſtantiſſimos Patres, quorum inexhauſtis laboribus detectas hæreticorum fraudes, & conſervatam in Eccleſia, ſecundùm* Dev m, *veritatem, debemus; auſi ſunt (proh indignum facimus!) quaſi extra* Dei *Verbum vagantes, accuſare.*

† *Calvin. Præfat. epiſt. ad Romanos, ad Grinæum.*

* *Beza, Epiſt. 81. Theolog.*

Vide Calvinum, ſuprà, fol. 32.

Ezekből meg-érthettyük, mely okos tanácſot ada *Siſinnius*, Theodoſius Cſaſzárnak. Mert azt mondá, hogy, ha ki akarja gyomlálni az Eretnekséget, ne bocſáſſa a' dolgot diſputaciora; *quoniam diſceptationes, non ſolùm non reconciliant ſchiſmata, ſed hæreticos ad contentionem multò magis accendunt:* hanem, cſak azt kérdgye; Ha bé-véſzik és bőcsűllik-e, vagy meg-vetik a' régi Sz. *Doctor*okat? Ha ezeket meg-vetik: ottan kárhoztatni kel őket. Ha bé-véſzik: az Atyák könyveit kel reájok forgatni, és azokból állatni az Igazságot. Ezt a' tanácſot követvén *Theodóſius*, minden Eretnekséget hamar ki-gyomlála birodalmából.

Socrates, lib. 5. c. 10. Sozom. lib 7. c. 12. Verſionis Chriſtophorſoni.

§)†(§

VII. Re-

VII. Reszе: Az Uj Tanitók, a' Sz. Iráſſal valláſokat nem bizonyíttyák: de Sz. Iráſ-ellen ſokat tanítnak.

MInnyájan az Uj, és magok-kőzőtt ellenkező Tanitók, azzal dicſekednek, hogy ſemmit a' tiſzta Sz. Iráſnál egyebet nem tanitnak: † *In tota Religionis doctrinâ, aliud non loquimur, quàm quòd* Dei *Verbo fuerit nobis traditum.* Maga bizony, ha ezzel igazán dicſekedik *Calvinus*, hazudnak a' *Lutheriſták*. De hogy meg-értsük mely hamiſſan kelletik ezzel magokat az Ujitók;

† *Calvin. lib. 1. c. 14. n. 4.*

Vide Hier. ſupr. fol. 31.

Előszőr, azt mondom: Hogy, valamit a' Romai vállás-ellen hiſznek, és hirdetnek az Uj Tanitók, abban ſemmi ſincs a' Szent Irásban. Azért, csak ſzín és kép-mutato tettetés, hogy a' Sz. Iráſt mutogattyák az egyűgyű kőſség-előtt. Ezt igy bizonyítom:

Valami a' Sz. Irásban foglaltatik, azt a' *Catholicuſok* úgy hiſzik és vallyák, hogy ugyan átok-alá vetik, a' ki leg-kiſſéb czikkelyt meg-vetne a' Sz. Irásban. Ha azért Sz. Irásban találtatik a' mit az Uj Predikátorok ellenünk tanitnak és vitatnak; egyéb nem kel hozzá, hanem, vegyük-elő a' Sz. Iráſt: mutaſsák-meg, Hol vagyon írva, hogy a' bóldog Szenteket nem ſzabad kérnünk hogy érettünk imádkozzanak; hogy Purgatorium nincſen; hogy a' Halottakért nem jo imádkozni; hogy csak két Sacramentő vagyon; hogy csak magán a' Hit igazit? Ezekben eggyet, vagy máſt akár-mit, azok-kőzzül mellyek vitatásban vannak, mutaſsanak-meg a' Sz. Irásban: és, ha csak eggyet meg-mutatnak, a' Sz. Iráſſal ellenkező valláſ-mellől mingyárt el-állunk. Mert, valamint hiſzük hogy Iſten vagyon meny-or-

ságban, úgy hiszük, hogy ördögi vállás az, valamely csak egy dologban a' Sz. Irással ellenkezik.

Ha pedig azokban, a' miket ellenünk tanitnak, semmit a' Sz. Irásban nem találnak, mint-hogy soha nem-is találhatnak: Tehát, csak emberi találmány, valamit a' Romai hit-ellen hintegetnek. Mert, a' Sz. Irás bötüjéből nem bizonyithatván, magoktúl gondolt magyarázattal, vagy okoskodással, és *Consequentiá*val bizonyitanak: és a' kősséghek, Igazság-helyében, üres diót nyújtván, el-hitetik, hogy az ő magyarázattyok és tetczések Sz. Irás. Azért, akár-mit mondgyanak a' Szent Atyák, és *Conciliom*ok, ha nem tetczik nékik, az mind csak emberi vélekedés, és azok mind emberek vóltak 's el-tévelyedhettek: de a' magok tetczése mind Sz. Irás; mert, † ők láttyák mit mond az Irás, és vak a'ki azt nem láttya a' mit ők mondanak. Ez minden bizonyitások a' Sz. Irásbol, mert * az Iráshak magok fejéből gondolt magyarázattyával, úgy bizonyitnak, mint-ha ez vólna a' Sz. Irás.

† *Cal. suprà, fol. 27.*

* *Vide infrà lib. 2. c. 4. §. 1. Arg. 3.*

Bezzeg a' mi dolgunk külömben vagyon. Mert a' Szent Iráshak oly magyarázattyával bizonyitunk, mellyet nem mi gondoltunk, hanem ugyan azon úton, és oly bizonyosson " vettünk az *Eccleſiá*túl, mely bizonyos úton meg-tanúltuk, hogy ezek az Apostoli irások.

" *Vide fol. 36.*

Masodszor, azt mondom: Hogy az Uj Tudományok, sok dolgokban, igyenesen ellenkeznek a' Sz. Irással. Ezt egy-nehány Példákkal bizonyitom:

I. A' Szent Irás parancsollya, hogy ne csak azt tartsuk a' mit irva olvasunk, hanem az " eleven szóval elönkbe adatott *Traditió*kat-is óltalmazzuk. Az

" *2. Theſſ. 2. v. 15.*

Uj

Uj Tanitók azt vitattyák, hogy ſemmit nem kel bévenni, a' mit irva nem olvaſunk.

II. Sz. Pál a' Házaſságot *Sacramentom*nak nevezi. Az Ujitók nem hiſzik hogy *Sacramentom* légyen, hanem a' Kereſztséget, és Ur Vacſorát mondgyák *Sacramentom*nak. noha a' Sz. Irás ſohult ezeket nem nevezi *Sacramentom*oknak. *Epheſ. 5. v. 32.*

III. Sz. Jakab irja, † hogy cſelekedetből igazúl ember, nem csak hitből. Az Ujitók azt vitattyák, hogy *Solâ fide*, egyedúl Hit-által igazúlunk. † *Iacob 2. v. 24. 21. 14.*

IV. Azt irja Sz. János, * hogy az Iſten parancſolati nem nehezek. Az Ujitók azt beſzéllik, hogy az Iſten parancſolati el-viſelhetetlenek. * *1. Ioan. 5. v. 3.*

V. Sz. Péter irja, " hogy a' Sz. Irásban nehéz értelmű dolgok vannak. Az Ujitók azt mondgyák, ·· hogy oly kűnyű a' Sz. Irás értelmét meg-iſmérni, mely kűnyű a' fejért feketétűl, az édeſt keſerűtűl meg-válaſztani. " *2. Petr. 3. v. 14,* ·· *Cal. lib. 1. c. 7. n. 2. relatus ſuprà fol. 27.*

VI. A' Szent Irás nyilván mondgya, hogy, mikor Iſten embert meg-igazíttya, * el-véſzi, és le-tőrli bűnét, *Tollit, delet.* Az Uj Tanitók azt hiſzik, hogy csak béfődözi, és bennűnk hadgya. * *Ioan. 1. v. 29. Actor. 3. v. 19.*

VII. Az Apoſtolok irják, hogy ember nem vétkezik a' Jo cſelekedetben, *2. Petri 1. v. 10. 1. Cor. 7. v. 28.* Az Uj Tanitók azt állattyák, hogy embernek minden cſelekedete bűn.

VIII. A' Szent Lélek, azt mondattya Sz. Dávidal, hogy ő meg-tartotta az Iſten parancſolatit; † *Servavi mandata tua.* Szent János irja, hogy a' hivek megtartyák az Iſten tőrvényét; * *Mandata ejus cuſtodimus.* Es az Apoſtolokrúl igy ſzól Chriſtus: " *Sermonem tuũ ſervaverunt.* Az Uj Tanitók azt vitattyák, hogy meg ſem tarthattya, 's meg ſem tartya ſenki az Iſten parancſolatit. † *Pſal. 118. v. 168.* * *1. Ioan. 2. v. 5.* " *Ioan. 17. v. 6.*

† Matth. 16. v. 18. IX. Chriſtus azt mondgya, hogy † az ő-tőlle épitteteti *Eccleſiat*, az őrdőg meg nem győzi. Az Uj Tanitók azt beſzéllik, * hogy a' Chriſtus Jegyeſe, őrdőg kurvája volt, egy-nehány ſzáz eſztendő forgásában.

* Ita Calvinus, relatus infrà, lib. 2. cap. 2. initio.

X. Világos ſzókkal tanittya Sz. Pál, hogy jobb embernek Házaſság nélkűl élni, és bóldogb léſzen a'ki igy marad; *1. Cor. 7. v. 38. 40.* Az Uj Tanitók, a' házaſúláſt parancſolatnak tartyák.

" 1. Cor. 8. v. 13. XI. Szent Pál azt tanittya, hogy jó embernek húſt nem enni; *Rom. 14 v. 21.* és, hogy " ha hús ételből valaki meg-botránkoznék, ſoha húſt nem ennék. Az Uj Tanitók kárhoztatnak minket, mikor húſt nem éſzünk.

Sok több efféle dolgokat találunk az Uj Vallásokban, mellyek a' Sz. Iráſſal ellenkeznek. De ezekkel meg-elégſzem. Mert bizonyos, hogy, valamely Vallásban, nem több, hanem csak egy dolog, ellenkezik a' Sz. Iráſſal, az nem Iſtentűl vagyon, hanem őrdőgtűl.

VIII. Reſze: Minden ſzükséges tudomány úgy találtatik-e a' Sz. Irásban, hogy hinni ne kellyen a' mi nincs irva?

Világ kezdetitől-fogva, közel Két-ezer őt-ſzáz eſztendő folyásában, Szent Iráſ-nélkűl, *Traditiókkal* igazgatta Iſten az ő *Eccleſiáját*. Moyſes

† Vide Kalauz fol. 558. lőn első, " a'ki irásban foglalá azt az Iſten igéjet, mellyet *Traditióból* vett vala a' régi Atyáktul; a' mint

† Cal. l. 4. c. 8 n 3. Et c. 6. n. 1. Vide ſupr. fol. 10. *Calvinus* illyen ſzókkal irja: † *Moyſes, quod de æterno* Deo, *longâ temporum ſerie à Patribus quaſi per manus* Traditvm *acceperat, Iſraëli propoſuit.* Az Uj Teſtamentom-

tomnak fel-állatása-után, mivel az Apoſtoloknak nem azt parancſolta-vala Chriſtus, hogy kőnyveket írjanak, hanem † hogy predikállyanak, ſok ideig Iráſ-nélkűl éppittetett az *Eccleſia*; úgy hogy *Irenæus* idejében-is, Kereſztyén nemzetségek vóltak, mellyekre a' Sz. Irás nem terjedett vala, hanem azzal vóltak erőſſek, hogy, * *Veterem Traditionem diligenter cuſtodiebant*, a' régi *Traditiót* ſzorgalmatoſon óltalmaztak.

† *Marci 16. v. 15. Matth. 28. v. 19.*

* *Iren. lib. 3. cap. 4.*

Ebből két dolog kővetkezik: I. Hogy, a' mit Iſten meg-jelentett, ha ſzinte irásban nem foglaltatik-is, úgy kel hinni, mint-ha irva vólna. mivel az Iſten ſzavának, nem a' téntától, vagy papiroſtúl vagyon ereje, hanem csak tulajdon attúl, hogy Iſten mondotta. Azért a' Chriſtus ſzavának, és a' Sz. Pál tanitásának, minek-előtte irásba foglaltatnának, ſzinte annyi méltósága vólt, mint minek-utánna meg-irattanak. Mert a' világi Fejedelmek-is, akár irva 's akár ſzóval parancſollyanak valamit, egyenlő engedelmeſséget kivánnak. Azért, valamely tudományrul, ugyan azon bizonyos úton és módon tudhattyuk, hogy az Apoſtoloktul ſzármazott, mellyen az ő iráſokat meg-iſmérjük; azt a' tudományt oly bizonyoſon tartozunk hinni, bár irásban ne légyen-is, mely bizonyoſon hiſzük a' mit Sz. Irásban olvaſunk. II. Kővetkezik; hogy, a' mint régen, az Iſtennek bőlcs gond-viſelő vezérléſe, Iráſ-nélkűl meg tartotta válaſztottiban az igaz tudományt: ſzinte úgy, világ végéig meg-tarthattya fogyatkozáſ-nélkűl, ha valamit Iráſ-nélkűl akar hívei-eleibe adni; mint a' *Credot*, és *Evangeliomi* kőnyvek laiſtromát, ez-ideig meg-tartotta.

A' Kerdés azért abban vagyon: Ha moſt, minek-utánna a' *Biblia* irva adatott, fel-találunk-e mindent, vala-

valamit hinnünk kel, az Isten könyvében; úgy hogy, a' mi ott irva nincsen, azt ne kellyen hinni?

Az Ellenkezők azt tanittyák, hogy csak azt kel hinnünk a'mit a'Sz. Irásban találunk. Ezt irja Calvinus, *lib. 1. c. 14. n. 4. Lib. 3. c. 17. n. 8. cap. 21. n. 2. & 3. Lib. 4. c. 8. n. 8. cap. 10. n. 30. &c.* Mi pedig,

Elősző r, azt mondgyuk: Hogy, valami üdvősségünkre szükséges, azt a'Szent Irásbol meg-tanúlhattyuk. Mert, jóllehet minden hiendő dolgok, tulajdon neme és nevezete-szerént, vagy, a' mint a' Deákok szólnak, *explicitè, expressè, in specie*, Irásban nem találtatnak; de azért, némely közönséges tanitások és parancsolatok erejében, bé-takarva, *implicitè*, minden hiendő dolgokra meg-tanit a'Sz. Irás. Elő-

1. ször: Mert bizonyos Tanitót mutat, úgy-mint az *Ecclesiát*, és annak engedelmességére kötelez, *assecurálván*,

† *Matth. 18. v. 16.* bátorságosá tévén, hogy ezt † az ördög meg nem tántorittya, meg nem ejti. Mi-képpen tehát igazán mondhattyuk, hogy az Atya Isten parancsolta, valamit Christus parancsolt, mivel azt hadta, hogy Christust

* *Matth. 17. v. 5.* halgassuk, * *Ipsum audite*: úgy mondhattyuk, hogy a' Sz. Irás parancsolta, valamit az *Ecclesia* hagyott. mivel a'Szent Irás, Pogánynak itéli a'ki nem enged az

2. Anyaszentegyháznak. Másodszor: Mert a'Sz. Irás pa-

" *2. Thess. 2. v. 19.* rancsollya, hogy " az Irás-nélkül hirdetett *Traditiók*at meg-tartsuk. Tehát ezzel-is útat mutat, honnan kellyen vennünk, a' mit nyilván ki-irva nem olvasunk. Igy azért, a'Sz. Irás meg-tanit minden szükséges tudományra. és e'szerént szóllottak a'Sz. Atyák, midőn azt mondották, hogy a' mi szükséges üdvősségünkre, azt a'Sz. Irásban fel-találllyuk.

Malè ergo hîs Patribus probant Novatores suam imaginationem.

Masodszor, azt mondgyuk: Hogy sok dolgokat

kat tartozunk hinni, mellyekrűl a' Sz. Irás nevezet-ſzerént nem emlekezik. Bizonyítom ezt,

Előszőr, Szent Irásbol: Mert Sz. Pál parancſollya, hogy, akár ſzóval adott *Traditio*, 's akár Irás légyen, meg-tartſuk a' mit tanúltunk: † *State, tenete Traditiones quas didiciſtis, ſive per ſermonem, ſive per epiſtolam noſtram.* Tehát, Sz. Pál idejében nem vólt igaz, hogy Iráſ-nélkűl nem kel ſemmit hinni: Tehát, a' ki tőbbet hiſzen Sz. Pálnak, hogy-ſem az Uj Tanitóknak, nem cſak az Iráſt, hanem a' ſzóval adott *Traditió*kat-is kőveti 's bőcsűlli, és el-kerűli az Uj Tanitókat. mivel ugyan azon helyen, azt parancſollya Szent Pál, hogy távul járjunk azoktul, a' kik efféle *Traditió*kat nem kővetnek: * *Subtrahite vos ab omni fratre, ambulante non ſecundùm Traditionem, quam acceperunt à nobis.* A' Corintuſ-bélieket dicsíri Sz. Pál, † hogy az ő-tőlle vett *Traditió*kat kővetik, mely *traditió*kat Iráſ-nélkűl vettek vala. mivel az Első levél-előtt, nem adott Sz. Pál ſemmi tudományt írva a' Corintuſ-bélieknek.

† 2. Theſſ. 2. v. 14.

* 2. Theſſ. 3. v. 6.

† 1. Cor. 11. v. 2.

Máſodſzor, bizonyítom ezt nyilván-valo Példákkal: Mert ſok dolgokat tartozunk hinni, és hiſznek az Ujitók-is, mellyek nevezet-ſzerént a' Sz. Irásban nem találtatnak. *I.* A' Szent Irás kőnyvei, és ezeknek igaz bőtűi mellyek légyenek, kűlőmben nem tudhattyuk, hanem cſak az Anyaſzentegyház *Traditio*jából, a' mint ez-előtt meg-bizonyítók. Azon-képpen, mellyik légyen a' Sz. Irás ſzavainak igaz értelme, ki nem irja a' Szent Irás (noha, az igaz értelemben ál a' Sz. Irás tanitásának igazsága) hanem, az Anyaſzentegyház *Traditió*ja-által kel ennek végére mennűnk. A' Hiſzek-egy-Iſtent-is, iráſ-nélkűl, *traditió*val terjeſztették az Apoſtolok a' Kereſztyénségre. *II.* Azt a' Szombatot, mellyet

mellyet a' Sidók illenek, Tiz-parancsolattyában hadta Isten hogy meg-illyük. Es jóllehet egyéb részeit a' Tiz-parancsolatnak helyén hadgya a' Kereszttyénség, de errül azt hiszi (és *Calvinus* sem tagadgya,) hogy ezt Christus el-változtatta: † *In Christi adventu, cum reliquis figuris abolitum* (Sabbatum) *verè dicitur.* noha az egész Sz. Irásban nincs emlekezet arrúl, hogy Christus a' Szombat helyébe, a' Vasárnapot parancsolta illeni: hanem ezt, csak az Anyaszentegyház *Traditio*jából tudgyuk. Ha azért a' nyilván-valo Tiz-parancsolat-ellen, az *Ecclesia Traditio*ját helyén hadgyák az Ujitók; mit enyelegnek egyéb, és talám kisseb dolgokon? *III.* Az Apostolok * Sz. Lélek tanitásából végezék, és, mint szükséges dolgot, nē egyszer kétszer parancsolák, hogy véreſt és fojtottat ne egyenek a' Hivek. Ez a' parancsolat hogy fel-szabadittatott, sohúlt nem olvassuk a' Sz. Irásban; hanem, az Anyaszentegyház *Traditio*jából tudgyuk, hogy immár nem kötelez. mert csak bizonyos üdőre szolgált, melyben a' Sidók meg-téresére alkalmatos vólt. Ha azért az Apostoloknak nyilván-valo parancsolattya-ellen, az *Ecclesiá*nak *Traditio*ját követik az Ujitók, és meg-észik az véreſt és fojtottat: miért nem követik ugyan ezen *Traditió*t azokban, mellyek ily világos parancsolattal nem ellenkeznek? *IV.* A' Szent Irásban nem olvasuk, micsoda a' *Sacramentom?* hány *Sacramentom* vagyon? mellyek a' *Sacramentomok*? Arrúl sem találunk Iráſt, hogy egy-szernél tőbszőr nem szabad Kereszteltetni, mint szabad az Ur Vacsorájat gyakorlani: hogy az Uj Testamentomban egy feleségnél tőbbet nem szabad venni, mint szabad vólt a' *Patriarchák* idejében. Ezeket, és tőb efféle derék dolgokat, *Traditió*bol vészünk minnyájan.

† *Calvin. lib. 2. c. 8. n. 28.*

* *Actor. 15. v. 20. 29. 41. c. 21. v. 25. cap. 16. v. 4.*

Har-

Harmadſzor, bizonyítom ezen igazságot Szent Atyákkal. Sz. Agoſton, az Anyaſzentegyház *Traditio*jából erőſsíti, hogy Húſvétet, Aldozót, Pűnkősdőt meg kel illeni. és így fejezi-bé: † *Illa, quæ non ſcripta, ſed tradita cuſtodimus, quæ quidem toto orbe terrarum obſervantur, dantur intelligi, vel ab ipſis Apoſtolis, vel plenarijs Concilijs, quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima authoritas, ſtatuta. Sicuti, quòd Domini Paſſio, & Reſurrectio, & Aſcenſio in cælum, & adventus Spiritus Sancti, anniverſaria ſolemnitate celebratur.* * *Quod tota per orbem frequentat Eccleſia, quin hoc ita faciendum ſit, diſputare, inſolentiſſimæ inſaniæ eſt.* Arany-ſzáju Sz. János irja, " hogy annyi hitelt kel adni az Anyaſzentegyház *Traditio*jának, menyit a' Sz. Iráſnak. és így végezi mondását: *Traditio eſt; nihil quæras amplius.* Sz. Baſilius irja, " hogy, a' ki meg-veti a' *Traditiót*, az Evangeliomot-is ſemminek tartya, noha nem tetteti. Tertullianus, *Traditió*bul bizonyíttya, † hogy a' Halottakért áldozatot kel ſzolgáltatni; és, hogy minden cſelekedetűnket ſzent Kereſzt jegyével kel kezdenűnk.

† *Aug. Epiſt. 118. cap. 1.*

* *Ibid. cap. 5.*

" *Chryſoſt. 2. Theſſ. 2. homil. 4.*

" *Baſilius, de Spiritu S. cap. 27.*

† *Tertull. de Corona milit. cap. 3.*

Ennyi ſok nyilván-való Jelenségektűl meg-győzetvén az Ujitók, ſokſzor jóvá hadgyák a' *Traditió*kat. *Calvinu*ſtul * hallók, hogy az igaz Tudomány, Moyſeſig, *Traditió*val tartatot-meg; és hogy nem kűlőmben, hanem *Traditió*bul tudgyuk, mellyek az Apoſtolok és Evangeliſták iráſi. Végezetre, " *Divina traditió*nak, Iſteni *traditió*nak mondgya, hogy a' Hivek győlekezetibé, térden-álva kel imádkozni. noha moſt ezzel nem fáraſztyák térdeket a' *Calviniſták.*

* *Suprà, fol. 52. & 10.*

" *Calv. l. 4. c. 10. n. 30.*

ELLEN-VETESEK.

AZ Uj Tanitók, igen erőtlen bizonyságokkal oſtromollyák a' *Traditió*kat.

† *Matth. 15. v 9. Marci 7. v. 8.* *I.* Azt forgattyák, † hogy Chriſtus, heába-valo tiſzteletnek mondgya az Emberi tudomány tanitáſt. Felelet. Az *Eccleſiá*nak *Traditió*ja, nem emberi tudomány: mert, a' mely Iſten bizonyoſsá tett, * *Matth. 16. v. 18.* * hogy az őrdőgtűl meg nem győzetik az *Eccleſia*, és " *Matth. 18. v. 16.* " ennek engedelmeſségére kőtelezett; azon Iſtennek tanitáſa forog abban, a' mit az *Eccleſia* előnkbe ád. Szinte mint az Apoſtolok tanitáſa, nem emberi tudomány; mivel Iſten arra felelt, hogy az ő vezérleséből ſzóllanak az Apoſtolok.

Deut. 4. v. 2. Proverb. 30. v. 6. Apocal. 22. v. 8. *II.* Emlitik azokat az iráſokat, mellyek tíltyák, hogy az Iſten igéjéhez ſemmit ne adgyunk. Felelet. Tíltya Iſten, hogy az ő kőnyvéhez, a' *Bibliá*hoz, ſemmit ne írjunk, ſe abból le ne tőröllyünk; hanem éppen, tiſztán, úgy hadgyuk a' mint Iſten iratta: De azt ſohúlt nem mondgya, hogy ſemmit egyebet ne hidgyünk, hanem cſak azt, a' mit világos ſzókkal írva olvaſunk a' Bibliában.

" *2. Timot. 3. v. 16.* *III.* Szent Pált " emlitik, ki, a' Sz. Irást haſznoſnak mondgya, hogy tekélletes légyen ember. Felelet. Senki nem tagadgya az Irásnak haſznoſvóltát. Mi-keppen azért, ſemmire-kellőjűl bizonyitana, a' ki igy okoskodnék: Haſznos az étel táplaláſra, haſznos az imeg melegitéſre, haſznos a' fejſze éppitéſre: Tehát, nem ſzükséges az ital, a' mente, a' furu, vagy fűréſz. Azon-képpen, nem következik a' Sz. Irásnak haſznoſ-vóltából, a' *Traditió*k haſzontalanſága.

IV. Azt mondgyák, hogy, ha a' *Traditió*knak helyt

helyt adunk, akár-mely hiuságot elő-tolzhatnak *Traditio*-gyanánt. Felelet. A' mely *Eccleſia*, Sz. Lélek vezérléséből, tiſztán tartotta a' Sz. Iráſt, az Apoſtoli *Traditió*kat-is meg-őrizte. azért, ſzinte oly bizonyoſok vagyunk, hogy az Anyaſzentegyház *Traditiói* meg nem mocskoltattak, mely bizonyos hogy az Iſten könyvét meg nem veſztegették. Es mi-képpen ſok hamis iráſokat † akartak régen Apoſtolok neve-alatt elő-toſzni a' Tévelygők, de azokat az *Eccleſia* ki-hánta: úgy, a' hamiſſán költött *Traditió*knak ſem adott helyt és hitelt. Végezetre, a' mint *Adám*tul-fogva *Moyſeſig*, az igaz tudomány *Traditio*-által tiſztán maradott: úgy moſt-is tiſztán maradhat. mivel Iſten fogadáſſal igírte, hogy a' pokol-béli őrdög hamiſsága, * meg nem győzi az Anyaſzentegyház igazságát.

† *Suprà, fol. 9.*

* *Matth. 16. v. 18.*

MASODIK KŐNYV.

Az Anyaſzentegyházrul.

AZ *Credó*ban vallyuk, és Chriſtus üdvőzitőnktül tanúltuk, " hogy e' földön Iſtennek Anyaſzentegyháza, híveinek győlekezete vagyon, mellyet a' Sz. Irás, " Chriſtus Jegyesének, † Chriſtus teſtének, * Iſten házának, " Országának, " Városának, † Templomának, *† Aklának, " Igazság oſzlopának nevez. Mi-reánk nézve pedig, nem csak Anyánknak mondatik, " *Galat. 4. v. 26.* de oly Tanítónknak-is, † melynek tartozunk engedni.

" *Matth. 16. v. 18.*
" *Ephes. 5. v. 24. 32.*
† *Ephes. 1. v. 22.*
* *1. Timot. 3. v. 15.*
" *Luc. 16. v. 16.*
" *Hebr. 12. v. 12.*
*† *Ephes. 2. v. 21.*
* *Ioan. 10. v. 16.*
" *1. Timot. 3. v. 15.*
" *Ita Calv. explicat, l. 4. c. 1. n. 1.*
† *Matt. 18. v. 16.*

Ezekkel a' bőcsülletes nevezetekkel tanittatunk, mely szükséges az *Ecclesiát* ismérni, és annak tagjaikőzzé szamláltatni. Mert, a' mint irja Cypriánus, *De Utilitate Ecclesiæ, n. 20.* Sz. Agoston, *lib. 4. de Symbolo, c. 11. 13.* sőt † Calvinus-is; Isten fia nem lehet, a' kinek nem annya az Ecclesia: *Habere non potest* DEVM *Patrem, qui Ecclesiam non habet Matrem.* Es mivel Christus parancsollya, hogy * Pogánynak tartsuk a'ki szó-fogadatlan az *Ecclesiának*, méltán irja *Calvinus*, hogy megtagadgya az Istent, és Christust, a'ki el szakad az *Ecclesiától*: † *Discessio ab Ecclesia,* DEI *& Christi abnegatio est.* Szent Agoston sem tartya Keresztyénnek, a'ki az *Ecclesiában* nincsen: " *Quisquis ille est, qualiscunq; ille est, Christianus non est, qui in Ecclesia Christi non est.* Azért, a' láthato *Ecclesiának* Anyai nevezete, előnkbe adgya, ugymond *Calvinus*, hogy Lélek-szerént nem szűletűnk, fel sem neveltetűnk, ha az *Ecclesia* méhében nem fogad, tejével nem tart, gond-viselésével nem óltalmaz: " *De Ecclesia visibili, discamus vel uno Matris elogio, quàm necessaria sit nobis ejus cognitio; quando non alius est nobis in vitam ingressus, nisi nos ipsa concipiat in utero, ipsa pariat; nisi nos alat uberibus; denique sub custodia, ac gubernatione sua nos teneat. Adde, quòd extra ejus gremium, nulla est speranda peccatorum remissio, nec ulla sa-*[illegible]; az ő kebelén-kivűl, reménség nem lehet a' bűn bocsánatrul, és üdvősségrűl. Mert ollyan az *Ecclesia*, (ugymond a' *Helvetiai Confessio*) † mint a' Noë bárkája, mely-kivűl minnyájan el-vesztek. A' Hitben-valo eggyességnek sincs semmi bizonyos módgya, ha meg nem ismértetik az *Ecclesia*: * *Nulla est securitas Unitatis, nisi Ecclesiâ declaratâ, quæ super montem constituta abscondi non potest; & ideò necesse est, ut omnibus terrarum parti-*

† *Calvin. lib. 4. c. 1. n. 1.*

* *Matth. 18. v. 16.*

† *Calvin. lib. 4. c. 1. n. 10.*

" *August. Sermone 181. de Tempore.*

" *Calvin. l. 4. c. 1. n. 4.*

† *Confess. Helvet. art. 17.*

* *August. lib contra Epist. Parmeniani, cap. 5.*

partibus nota sit. Végezetre, a' mint eléb meg-mutattuk, a' Szent könyveket, és azoknak igaz értelmét meg nem ismérhettyük, ha az *Ecclesiától* nē tanúlunk. Ezért irja Sz. Agoston, hogy mindē ember kōteles az *Ecclesiát* ismérni: † *Ecclesiam ignorare nulli licet; ideò secundùm verbum Domini abscondi non potest.* Mert, a' Sz. Cyprianus mondása-szerént, * Mi-képpen a' Majmok, noha nem emberek, de emberhez hasonlíttyák magokat: úgy minden tévelygō gyōlekezet, magát *Ecclesiá*nak nevezi, és efféle nevezettel veremre viszi azokat, kik vólta-képpen nem ismérik az igaz *Ecclesiát.*

† *Aug. Epist. 170.*

* *Cypr. Epist. 73. ad Iubajan.*

Tudgyák az Uj Tanitók, hogy, ha meg ismértetik az igaz *Ecclesia*, nem szükség egyéb kérdéseken egyenetlenkedni: hanem, a' Christus mondása-szerént, " a' min nem alkodhatunk, abban az *Ecclesia* útat mutat, mert ez az Igazságnak gazdag tárháza: " *Non oportet apud alios quærere Veritatem, quam facilè est ab Ecclesia sumere; cùm Apostoli, quasi in depositorium dives, plenissimè in eam contulerint omnia quæ sunt Veritatis, ut omnis, quicumq; velit, sumat ex ea potum vitæ.* Annak okáért, minden mesterségeket arra fordíttyák, hogy az *Ecclesiát* el-rejtsék, ennek hiteles tanitását kételsé tegyék, ezt hamis tévelygésekbe keverjék; és oly jeleit adgyák, mellyekből senki meg ne ismérhesse. Noha mind ezekben, oly álhatatlan habozásokkal bolyonganak, hogy csak abból-is meg-ismértetik veszett igyek.

" *Matth. 18. v. 16.*

" *Irenæus, lib. 3. c. 4*

I. Resze: Az igaz Anyaszentegyházat meg-ismérhetni.

IM hallók, hogy lelkünk veszte-alatt tartozunk a' Christus *Ecclesiá*jában lenni. Azért, ha ezt meg-is-

mérhetni, nem kel az ő keresésében semmi munkát kímélleni. Ha pedig meg nem ismérhetni, heában törődünk azon, minémű Jelei és ismértető tulajdonsági légyenek az Anyaszentegyháznak. mert az ismérhetetlen dolognak ismértető jelei nem lehetnek. Hogy pedig ebben a' kérdésben, szón ne akadozzunk; érteni kel, hogy, mikor az *Ecclesiat* Láthatónak nevezik a' *Doctor*ok, nem azt jelentik, hogy külső látásból, testi szemmel meg-választhattyuk mellyik az igaz *Ecclesia:* hanem csak azt mondgyák, kogy oly külső, és szemmel láthato gyölekezet az *Ecclesia*, melyről bizonyosan tudhattyuk, hogy ez az igaz *Ecclesia.* mivel Isten oly jelenségit adta az igaz *Ecclesiának*, mellyeket szemünkel látott dolgokból, vagy szemes Tanúk vallásából, meg-tapasztalhatunk ő-benne:

† *Confess. Helvetica, Art: 17.*

Az Uj Tanitók azt hirdetik, hogy Istennél egyéb, senki nem ismérheti mellyik az igaz Ecclesia: † *Invisibilis appellatur Ecclesia, non quòd homines sint invisibiles ex quibus colligitur, sed quòd oculis nostris absconsa,* Deo autem Soli nota. * Soli Deo permittenda est cognitio suæ Ecclesiæ. ‘‘ *Nobis invisibilem,* Solius Dei oculis conspicuam *Ecclesiam, credere necesse est.* Ezt pedig, nem azért tanittyák, hogy valami jelenséget látnak a' Sz. Irásban. mivel az egész Irásban csak leg-kisseb szó sincsen, mely az *Ecclesiát* láthatatlannak jelentené: hanem e' Két okért akarnák el-rejteni az Anyaszentegyházat: *I.* Mert, mikor kérdik tőllők: Hol volt *az Ecclesia Luther* szakadása-előtt, melynek száz tizen-ől esztendeje alég vagyon, ha azoknál nem volt, kiktől el-válék *Luther*, mikor a' Barát csuklyát el-hagyá? Erre egyebet nem mondhatnak, hanem, hogy az ő *Ecclesiá*jok volt akkoris; de •• *In latebris*, titkon lappangott, senkitől nem látta-

* *Calv. lib. 4. c. 1. n. 2.*

‘‘ *num. 7.*

•• *Calvin. lib. 4. c. 1. n. 2.*

Vaj volna ugy most-is!

láttatott; sőt Chriſtus ő-maga-is, akkor félig el-temetteretett vólt: † *Sub Papatu, ſemiſepultus latuit Chriſtus, obrutum Evangelium.* † Calv. lib. 4. c. 2. n. 12.

II. Mert félnek attúl, hogy, ha az igaz *Eccleſia* meg iſmértetik, ottan el-oſzol mint egy pára az ő vallóſok. Azért, el-hitetik a' kőſséggel, hogy ſenki nem tudhattya Iſtennél egyéb, mellyik az igaz *Eccleſia*, és az iſten nyáját a' farkaſoktul ki nem válaſzthatni: * *Nullum ſæpè diſcrimen inter proprium ejus gregem, & fera animalia, notari poteſt.* † Calv. lib. 4. c. 1. n. 2. Ezek-ellen

Mi azt tanittyuk: Hogy a' Chriſtus *Eccleſiáját*, minden ůdőben meg iſmérhetni: és illyen értelemmel, az Anyaſzentegyház láthato. Bizonyitom:

I. Azokból az igiretekből, mellyeket az Oó Teſtamentomban olvaſunk a' *Meſſias* várasárul. *Iſaias* azt irja, hogy ennek kapui mindenkor nyitva léſznek, hogy ő-belé mennyenek a' Nemzetségek: és valaki ebbe nem mégyen, el-véſz: " *Aperientur portæ tuæ jugiter, die & nocte non claudentur; ut afferatur ad te fortitudo Gentium. Gens & Regnum, quod non ſervierit tibi, peribit.* " Iſai. 60. v. 11. Utánna veti, hogy, valaki ſzemét fel-nyittya, meg-iſméri a' Chriſtus népét: " *Scietur in gentibus ſemen eorum. Omnis qui viderit eos, cognoſcet, quia iſti ſunt ſemen cui benedixit Dominus.* " Cap. 61. v. 9. Es azzal fejezi bé, † hogy ennek az Iſten Várasának falait, éjjel nappal, őrőkkőn őrőkké, őrző vártáſok állyák, kik meg nem ſzűnnek az Iſten nevének hirdetésétűl. Szent *David* irja, * hogy a' *Meſſias*, Napban helyhezteti Sátorát; és az ő Királyiſzéki, ollyan léſzen mint a' Nap, vagy a' tellyes Hóld: Mely mondáſt igy magyaráz Sz. Agoſton, *in Pſal. 18: In ſole poſuit tabernaculum, in manifeſtatione Eccleſiam: non in occulto, non quæ lateat, non velut operta. Quid tu, hæretice, fugis in tenebras? quid per angulos fugis? quid latitare conaris?* † Cap. 62. v. 6. * Pſal. 18. v. 8. & 88. v. 36. Stultus ut Luna mutatur; Eccli. 27. v. 12.

naris? Es őtszőrnél tőbszőr olvasom a' Sz. Agoston irásiban, hogy, † *Abscondi non potest Ecclesia*, az Ecclesia el nem rejtethetik. * *Certum signum hoc habet, quòd abscondi non potest. Nota est omnibus gentibus.* Ezek a' Sz. Irás mondási mellyeket elő-számlálánk, mind helytelenek, ha az *Ecclesia* el-rejtetett, és ismérhetetlen. Mert, vallyon, mint ál kapuja nyitva? mint mehetűnk belé? mint ismérhettyűk őtet? mint őrizhetik ezt az őr-állók, ha senki nem tudhattya hol légyen, és mellyik légyen a' Christus Várasa? mint fenyegetheti Isten azokat kik ebbe nem mennek, ha nem tudhattyák hol légyen? Bezzeg valóba Tyrannus vólna, a'ki híveinek, feje jószága vesztésében parancsolná, hogy az ő-tőlle nevezett Várasba mennyenek: és oly Várast nevezne, mely láthatatlan vólna, és senki nem tudhatná hol légyen. Igy bánik Isten velűnk, veszedelemmel fenyegetvén azokat kik az ő Várasába nem mennek, ha ez a' Váras láthatatlan, ismérhetetlen.

† *Aug. Epist. 170. in Ps. 47. De Unitate Ecclesiæ, c. 14. Lib. 13. contra Faustum, c. 13. Lib. contra Epist. Parmen. c. 5.*

* *Lib. 2. contra liter. Petilian. c. 104. Vide supr. fol. 60.*

II. Az Uj Testamentomból, ezen igazság ki-tetczik: Mert, Előszőr: Christus parancsollya, hogy " a' min nem alkhatunk, az Anyaszentegyház eleibe terjeszszűk: *Dic Ecclesiæ.* és a'ki az ő itíletinek nem enged, Pogánynak tartsuk. Itt Christus, az igaz, és nem a' tévelygő *Ecclesiá*rul szól: mert a' tévelygő *Ecclesiá*nak nē tartozunk engedni. mivel ¨ a' Christus Juhai, az idegen szavát nem fogadgyák. Ezt pedig oly *Ecclesiá*nak mondgya, melynek eleibe adhattyuk dolgunkat, és tanitását meg-érthettyűk. Mert csufság-is vólna, oly *Ecclesiá*hoz igazítani tanuságért, mellyet meg nem ismérhetnénk; és, nem tudván hol légyen, vagy mellyik légyen, néki nem szólhatnánk, tőlle nem tanúlhatnánk. Másodszor: Szent Pál irja, † hogy a' Christus Testét

" *Matth. 18. v. 16.*

¨ *Ioan. 10. v. 6.*

† *Ephes. 4. v. 12.*

Teſtét (mellyet *Eccleſiá*nak nevez, *Epheſ. 1. v. 22.*) Chriſtus el-jövételéig, az-az, világ végéig, Páſztorok és *Doctor*ok éppítik, és őrzik a' tévelygéſtűl: Es, a' mint máſutt † ſzól, Iſtentűl rendelt Püſpökök igazgattyák azt az *Eccleſiát*, mellyet Chriſtus vérével magának nyert. Mind két helyen, az igaz *Eccleſiá*rul vagyon ſzo: mert, csak ez a' Chriſtus Teſte, csak ez óltalmaztatik a' tévelygéſtűl, csak ennek rendelt Chriſtus Páſztorokat, csak ez az ő vére húllasának nyeresége. Ezt azért az igaz *Eccleſiát*, nem éppíthetik, ſem őrizhetik a' Páſztorok, ha meg nem iſmérhetni: Mert bolondság vólna, valamely Páſztorra oly nyájat bíznyia, mellyet nem látna, 's nem tudna hol 's mellyik légyen. Végezetre: Chriſtus az ő *Eccleſiá*ját, * hegyen éppített Váraſnak nevezi. Kiből Sz. Agoſton azt hozza-ki, hogy, " *Eccleſia vera neminem poteſt latère*; az igaz *Eccleſia* ſenki-előtt el nem rejtetik.

† *Actor. 20. v. 28.*

* *Matth. 5. v. 14.*

" *Aug. De Unitate Eccl. c. 14. 16.*

III. Ezent bizonyithattyuk igaz Okoskodáſſal. Előſzőr: Mert az Anyaſzentegyház-kivűl, ſenki nem üdvőzűl; és kárhozat-alatt tartozunk az igaz *Eccleſiá*ban lenni. Tehát, ezt meg-iſmérhettyűk. Mert, nem a' kegyes Iſtenhez, hanem kegyetlen Tyrannushoz illik, oly dologra kőtelezni őrők veſzedelem-alatt, mely lehetetlen. Máſodſzor: Ha nem tudhattyuk mellyik az igaz *Eccleſia*; a' Sz. Irás kőnyveirűl, bőtűjérűl, értelmérűl, bizonyoſt nem érthetűnk. mert ez-előtt megbizonyitók, hogy egyébűnnen csalatkozhatatlanúl ezeknek végére nem mehetűnk, hanem csak az Igaz *Eccleſiá*tul. Harmadſzor: Ha az igaz *Eccleſia* láthatatlan; kővetkezik, hogy a' *Lutheriſta* és *Calviniſta* győlekezet, nem igaz *Eccleſia*: mivel ezek moſt igen láthatók. Es által-ſzóval, azt kérdem: Tudgyák-e az Ellenkezők,

Vaj vólna láthatatlan!

hogy az ő győlekezetek igaz *Ecclesia*, vagy nē tudgyák? Ha tudgyák: tehát ismérhető az igaz *Ecclesia*, és nē csak Isten egyedűl ismeri azt. Ha, nem tudgyák: tehát sem Isten, sem az emberi okosság nem szenvedi, hogy koczkára vessék lelkedet, és abban a' győlekezetben maradgyanak, melyrűl magok sem tudgyák ha igaz-e, vagy hamis. Az-is temérdek gondolatlanság, hogy magok sem tudván mellyik az igaz *Ecclesia*, mí-tőllűnk azt kivánnyák, hogy ő-hozzájok állyunk, és az ő győlekezetekkel társalkodgyunk.

Meg-győzetvén ezekkel a' bizonyságokkal *Calvinus*, azt mondgya; hogy, noha a' Választottak *Ecclesia*ját csak egyedűl Isten láttya: de azért, Istennek e' főldőn, Láthato, és emberektűl meg-ismérhető *Ecclesiá*ja-is vagyon, melynek engedelmességére, és eggyességére kőteleztetűnk. † Errűl a' Látható *Ecclesiá*rul irja, hogy vallást tészűnk a' *Credó*ban. * Ezt irja, hogy Anyánk, mellyen-kivűl űdvősségűnk nem lehet: " *Hanc, quæ respectu hominum Ecclesia dicitur, observare, ejusq; Communionem colere jubemur*. Ezek mind *Calvinus* szavai. Mellyekből ki-tetczik, hogy a' mely *Ecclesia* Istennek fiakat szűl, a' mellyen-kivűl senki nem űdvőzűlhet, a' melynek engedelmességére és eggyességére kőteleztetűnk, az az *Ecclesia*, *Visibilis*, Láthato, és meg-ismérhető. Ezen-kivűl pedig, más Anyaszentegyháza Istennek nincsen. mivel az Isten *Ecclesiá*ja csak Egy, mint ezentűl " meg bizonyíttyuk. Es, hogy a' *Calvinus* csavargásának eleit vegyűk, azt kérdem: Ha a' Választottak győlekezete, ebben a' Láthato *Ecclesiá*ban vagyon-e, úgy, hogy ennek enged, ezzel eggyez; vagy ezen-kivűl lézzeg? Ha ezén-kivűl vagyon: Tehát nem űdvőzűlhet: mert *Calvinus* igazán irja, hogy a' Láthato

† *Calv. lib. 4. c. 1. n. 2. & 3.*

* *Ibid n. 4. Verba vide, fol. 60.*

" *Ibidem, n. 7.*

" *Inferius, cap. 3.*

Eccle-

Eccleſián-kivül, ſenki nem üdvözülhet. mivel e' nélkül, ſem a' Kereſztségnek, ſem az Ur Vacſorájának ſzolgáltatása, ſem Tanito pásztorok, ſem Isten igejének hirdetése, ſem ſok külömbözö tagoknak eggyeſége nem találtatik. Ezek-nélkül pedig, ſem igaz Hit, ſem *Eccleſia* nem lehet. Ha pedig a' Válaſztottak ſokasága, a' Láthato *Eccleſiának* tagja: Tehát ennek *Sacramentomit* gyakorlya, tanitását fogadgya, rend-tartáſit követi. És igy, ha a' Láthato *Eccleſiának* tanitása hamis, ſzinte oly Hit-árulók a' *Calvinus* válaſztotti, mint a'ki Tőrökhöz és Sidóhoz adná magát, és azok módgyára rendelné Isteni ſzolgálattyát.

Rom. 10. v. 15. Fides ex auditu.

ELLEN-VETESEK.

AZ Ellenkezők, erőtlen bizonysággal állattyák az *Eccleſiának* láthatatlanságát:

I. Azt forgattyák, † hogy *Illyés*-idétt, az *Eccleſia* láthatatlan vólt; és azért panaſzolkodik a' Próféta, hogy ő egyedül maradott az Isten ſzolgai-közzül. FELELET. *Salamon* halalá után, két Királyságra oſzlott a' Sidóság: A' *Juda* Királlyának, *Jeruſalem*ben vólt ſzékes helye: az *Iſraël* Királlyának, *Samariá*ban. Illyés Próféta, *Achab* idejében, nem azon panaſzolkodik, hogy az egéſz Sidoságban, csak ő egyedül ſzolgál Istennek. mert jól tudta, hogy, midőn *Achab*-idétt az *Iſraël* Királyságában el-áradott vala a' bálványozás, akkor a' *Juda* Királyſagában Jeruſalemben, *Joſafat* orſzáglott; kinek idejében, felette virágzott az *Eccleſia* és az Isteni ſzolgálat: kiért úgy meg-áldá Isten *Joſafatot*, * hogy, tizen-egyſzer ſzáz hatvan-ezer mezei vitézi vóltanak; azokon-kivül, kik minden Váraſok őrzésére othon maradtak. Azért, *Illyés* Próféta, nevezet-ſzerént csak

† Calvin. lib. 4. c. 1. n. 2.

3. Reg. 19. v. 10.

3. Reg. 12. v. 21.

* 2. Paralip. 17.

az *Iſraël* Orſzágárul ſzól, a' mint Sz. Pál-is * fel-jegyzi: és azt mondgya, hogy az *Iſraël* Királyságában, egyedül ő maradott a' Profeták-közzül; noha egyébütt az *Eccleſia* nyilván virágzott. Ezen formán mondhatná Bihar vár-megyében egy jámbor Pap, hogy egyedül maradott az Iſten ſzolgai-közzül azon a' földön; noha máſutt a' Kereſztyénségben, ſok ezer Papok vannak.

* Rom. 11. v. 2.

II. Azt beſzéllik, hogy a' mit hiſzünk, azt nem láttyuk. De az *Eccleſiát* a' *Credó*ban hiſzük: Tehát nem láttyuk. Felelet. Ha ez helyes: Tehát az Apoſtolok, kik látták Chriſtuſnak kinnyát, feſzitését, halálát, temetését, fel-támadását, menybe-menését, nem mondhatták a' *Credot*. Továb: *Calvinus*túl † hallók, hogy a' *Credó*ban, a' Láthato *Eccleſiá*rul téſzünk vallást: meg kel tehát néki-is fejteni ezt az Ellen-vetéſt. Azt mondom azért, hogy, a' Sz. Pál mondáſa-ſzerént, a' Hit, még azoknak-is erős bizonyſága, mellyeket nem látunk: de azért, a' mit nyilván * tudunk vagy látunk, azt hittel-is valhattyuk, az Iſtennek tanu-bizonyságáért; mint az Apoſtolok hitték a' Chriſtus halálát, és Sz. Tamás " látta, és hitte az Urunk fel-támadását. Noha az *Eccleſiá*ban, más a' mit hiſzünk, más a' mit látunk. Mi-képpen azért a' Bibliát, és a' Kereſztségben a' vízzel-mosáſt, láttyuk: de hogy a' Biblia Iſten könyve, a' Kereſztség lelki ujulás, azt hittel vallyuk. Ugy, a' külső gyölekezetet láttyuk: de hogy ez, Chriſtus *Eccleſiá*ja légyen, ſzemmel nem láttyuk, hanem Iſtentül mutatott, és hittel vallott jelenségekből iſmérjük, mikor ezeket a' jeleket bizonyoſon láttyuk az igaz *Eccleſiá*bã.

† Calvin. lib. 4. c. 1. n. 2. & 3.

* Ut Deum eſſe: Unum eſſe: Omnipotentem, &c.

" Ioan. 20. v. 29.

III. Azt mondgyák, hogy az *Eccleſiá*ban csak a' Válaſztottak vannak: Senki nem láttya pedig, kik légyenek válaſztottak: Tehát, az igaz *Eccleſiát* ſem láthatni.

Felelet. Ez ſzinte annyi, mint-ha így okoskodnál: Csak az ember, a' kinek lelke vagyon: Senki nem láttya a' lelket: Tehát az embert sem láthatni. Az sem igaz, hogy az *Eccleſiá*ban csak válaſztottak vannak: mert Chriſtus az *Eccleſiát*, haſonlíttya † Szűrűhőz, melyben a' tiſzta ſzemnél több polyva vagyon: * Hálóhoz, melyben jo és roſz halakat fognak, és csak a' parton válogattyák-el egy-máſtul: " Menyegzős házhoz, melyben ruhátalanok-is találtatnak, és kínra vettetnek: •• Szűzekhez, mellyek-között eſztelenek vannak, és ki-rekeſztetnek: † Nagy házhoz, melyben tiſzta és mocskos edények vannak: * Szőlőhöz, melyben a' gyümölcstelen veſzſzők le-vágatnak a' tőrül. Egy ſzóval, az *Eccleſiá*nak iſméreséhez, nem ſzükség tudni, kicſodák a' Válaſztottak; hanem elég azt tudni, a' mit Iſten meg-jelentett, hogy az *Eccleſia*, igaz hitnél egyebet nem tanítható, és hogy ő-benne vannak a' Hívek és válaſztottak, nem ő-kivülle.

† *Matth. 3. v. 12.*
* *Matth. 13. v. 47.*
" *Matth. 22. v. 12.*
•• *Matth. 25. v. 1.*
† *2. Timot. 2. v. 20.*
* *Ioan. 15. v 2.*

II. Reszе: Az Anyaſzentegyház el nem fogyhat, 's nem tévelyeghet.

§. 1. Az Ujitók vélekedéſe e' dologrúl.

Lattyák az Ellenkezők, hogy, ha az *Eccleſia* Győzhetetlen, és mindenkor fen ál, az ő gyölekezetek (melynek *Luther*-előtt híre sem volt,) Chriſtus *Eccleſiája* nem lehet. Azt-is értik, hogy, ha az *Eccleſia* Tévelyedhetetlen, bolondság annak tanitásán meg nem nyúgodni. Azért azt vitattyák, hogy el-tévelyedhetik, és el-fogyhat az *Eccleſia*. Sőt ollyat beſzéllenek a' Chriſtus Jegyesérül, mellyet egy bőcsül-

leres ember nem szenvedne feleségérűl mondani. Mert azzal mosták szájokat, hogy egy-nehány száz esztendő forgásában, Házasság-tőrő kurva vólt az *Ecclesia:* Christus országából az igazság ki-gyomláltatott: az Isten igejének tiszta hirdetése meg szűnt: minden nemzetek, kicsintűl-fogva nagyig, *Anti Christus* szolgai vóltak: Christusnak csak egy igaz szolgája, egy Lelki pásztora nem maradott, hané a' minap támadott Predikatorok akarják újonnan fel-állatni a' Christus Országát.

† *Calv. contra Sadoletum.* Ezeket mind Calvinus irja: † *Innumerabilibus superstitionibus prostituta Ecclesia, fœdissimo Adulterij genere inquinata fuit.* * *Execrabili Idolalatria, multis ante hæc sæculis, vera religio submersa, subversaq; fuit.* " *Alta errorum nocte immersi fuerunt aliquot sæculis homines.* •• *Pura Verbi prædicatio, aliquot sæculis evanuit.* † *Romanus Anti Christus imbuerat* TOTVM *orbem eâ opinione, Missam esse opus, quo Sacerdos Christum offert.* * *Missæ abominatio,* OMNES *Reges terræ, & populos, à summo usq; ad novissimum inebriavit.* " *Ita sæculis aliquot dissipata fuit Ecclesia, ut destituta fuerit veris Pastoribus.* •• *Volumus everso regno Anti Christi, verum Christi regnum iterum* ERIGERE. Annak okáért, *Calvinus* a' Romai vallást azért nevezi *Tyrannis*-nak, hogy az *Ecclesiát* Tévelyedhetetlennek hirdeti: † *Quo minus ferenda est Cleri Papalis improbitas, dum sacrilegæ suæ Tyrannidi hunc colorem inducunt: Negant Ecclesiam errare posse.* Ő pedig, a' *Helvetiai Confessió*val azt hirdeti, * hogy az *Ecclesia* tanitását, meg kel vizsgálni, ha egy sinóron jár-e a' Szent Irással; és csak akkor kel néki hinni, mikor szava eggyez az Irással.

* *Calv. lib. 1. c. 11. n. 9.*

" *Calv. lib. 3. c. 5. n. 1.*

•• *Lib. 4. c. 1. n. 11.*

† *Cap. 18. n. 1.*

* *Ibid. n. 18.*

" *De Eccles. Reformand. ratione, initio.*

•• *Lib. 4. c. 11. n. 5.*

† *Calv. in Matth. 28. v. 20.*

* *Vide supr. fol. 29. 30.*

NOTA. Mely tudományból következik: I. Hogy az *Ecclesiá*nak, csak annyi hitele vagyon ő-nállok, menyi *Mahomet*nek, vagy az ördögnek. mivel ezek szavát-is el-

el-hiszik, mikor eggyez a Sz. Irással. II. Hogy a' tanúlatlan kősségnek kel meg-itílni az *Ecclesiát*, ha eggyez-e, vagy külömbőz tanitásában a Sz. Irással. mintha több tudomány, és Isteni ajándék volna akár-kiben, hogy-sem az *Ecclesiában*: a' vagy a' kősség, sőt még a' tanúltak-is, el-érkezhetnének arra, hogy minden tudományt a' Sz. Irás próbajára vigyenek. *Vide supr. fol. 36. & 35.*

Ebben a' Kérdésben, helyén hadgyuk mí-is, hogy az ollyan *Ecclesia*, mint az Ellenkezőké, sok hamis tévelygésekbe eshetik. mivel ezt magok sem tagadgyák. sőt *Calvinus*, világos igékkel imigyen tanittya: * *ERRORES sapè Fidei permixtos esse.* † *In cunctis semper mixta est Fidei INCREDVLITAS.* * *Ecclesia* (Calviniana) *abjicienda non est, etiamsi multis VITIIS scateat. Poterit vel in Doctrina, vel in Sacramentorum administratione, VITII quidpiam obrepere, quòd alienare nos ab ejus communione non debet.* " *Ecclesia, leviusculis ERRORIBVS non vitiatur.* A' kinek az Ur Isten eszét meg-tartotta, itíllye-meg, ha lehet-e ennél nagyob vakság, hogy a' *Calvinisták* oly hitet kővetnek, és oly *Ecclesiában* maradnak, melyről magok is az hirdetik, hogy tévelygésben, hitetlenségben, tudománynak és Szentségek szolgáltatásának vétkes fogyatkozásiban, elegyíttetett.

* *Calv. lib. 3. c. 2. n. 31.*
† *num. 4.*
* *Lib. 4. c. 1. n. 12.*
" *Lib. 4. c. 2. n. 1.*
Vide infrà, cap. 4. §. 2. arg. 2.

A' mi pedig a' Christus igaz *Ecclesiáját* illeti, arrúl így tanitunk.

§. 2. Az Anyaszentegyház mindenkor meg-marad.

AZ Christus Anyaszentegyháza, világ végéig el nem fogy; Bizonyitom ezt: I. Chtistus mondgya, hogy *Ecclesiáját* nem fövenyen, hanem kő-szálon építi, " *Matth. 16. v. 18.*

píti, és ez-ellen győzedelmet nem véſzen a' pokol kapuja, az ördög hatalma, és cſalárdsága. Ezt pedig oly *Eccleſiá*rul mondgya, melynek gond-viſelését Péterre bízá, néki adván a' meny-orſzág kulcsát, az-az, Láthato *Eccleſiá*rul: mert ſenki annak gondgyát nem viſeli, a' kit nem iſmér. Ezen fogadását meg-ujitá, † mikor azt igéré, hogy oly Szent Lelket ád, mely örökké velünk marad, és minden igazságra tanít. sőt maga-is velünk léſzen világ végéig. Ezek mind hamiſſak, ha az ördög el-fogyatta, és e' világból ki-gyomlálta valaha az Anyaſzentegyházat. II. Azt írja Sz. Pál, * hogy a' Chriſtus Teſtének (az-az, *Eccleſiá*nak, *Epheſ. 1. v. 22.*) éppitő *Doctori* és Páſztori léſznek, mind a' Chriſtus eljövetéléig, kik óltalmazzák a' hamis tudományok ſzelétől, és tévelygéſek cſalárdságától. Ez nem igaz, ha valamely üdőben el-fogy az *Eccleſia*. mert azt ſenki nem éppíti, ſem őrzi, a' mi el-fogy, és nincſen. Máſutt, ezen Sz. Pál, " az Anyaſzentegyházat, Igazság oſzlopának és erőſségének nevezi: jelentvén, hogy, ha az Igazság mindeneknél * erőſſeb és győzhetetlemb, az *Eccleſiá*nak-is győzhetetlennek kel lenni. Ezeket pedig Sz. Pál, nem valami el-rejtett *Chimærá*rul mondgya, hanem oly Láthato *Eccleſiá*rul, mellyet Páſztorok őriznek, és óltalmaznak tévelygéſtől, melyben *Timotheus* egyebekkel társolkodott, *converſatus*. III. A' Sz. Irás mondgya, hogy az *Eccleſia*, igaz Hit-által örökös Jegyeſe Iſtennek; és hogy a' Chriſtus orſzága ſoha el nem omol: " *Regni ejus non erit finis.* † *Regnum ejus, quod non corrumpetur.* * *In æternum non diſſipabitur.* " *Spiritus meus non recedet de ore ſeminis tui in ſempiternum.* " *Thronus ejus ſicut Sol in æternum.*

† *Ioan. 14. v. 16. Cap 16. v. 13. Matth. 28. v. 29.*

* *Epheſ. 4. v. 12. & ſeq.*

" *1. Timot. 3. v. 15.*

* *3. Eſdræ, 4. v. 35.*

Oſeæ 2. v. 19.

" *Luc. 1. v. 32.* † *Daniel. 7. v. 14.* * *Cap. 2. v. 44.* " *Iſa. 59. v. 21.* " *Pſal. 88. v. 63.*

Ezekkel meg-győzetvén az Ujitók, meg-vallyák

nem

nem ôrômest, hogy mindenkor vólt, és világ végéig marad, a' Christus *Ecclesiája*: † *Nullum fuit ab orbe condito tempus, quo Ecclesiam suam Dominus non habuerit: nullum etiam fore, ad consummationem usq; sæculi, quo non sit habiturus.* * *Fatemur omnes, Ecclesiam* Dei *sic propagatam fuisse, ut continuo sæculorum ordine usq; ad nos duraverit.* " *Oportet omnino semper fuisse, nunc esse, & ad finem usq; sæculi futuram esse Ecclesiam.* Azért még akkor-is, mikor az *AntiChristus* idejében, három esztendeig és hat hólnapig, az ôrdôg meg-óldatik, meg-marad, és harczol az *Ecclesia*. Ez-okáért szól így Sz. Agoston: •• *Ecclesiam Diabolus nec solutus utiq; seducturus est.* Szent Ambrús azt irja, † hogy a' habok el nem merithetik az *Ecclesiát*: mert az ô árbocz-fája a' Christus Kereszte, kórmányossa az Atya, hajó orrára vigyázo a' Sz. Lélek.

† *Calvin. lib. 4. c. 1. n. 17.*

* *Calv. De Eccl. Reformatione.*

" *Confess. Helvetica, art. 17.*

•• *Aug. 20. Civit. c. 8.*

† *Ambr. de Salomone, c. 4.*

Vide Kalauz, fol. 177. 664.

§. 3. Az Anyaszentegyház nem tévelyeghet.

Az igaz *Ecclesia*, a' Sz. Irás-ellẽ, az Igazság-ellen, semmit nem tanithat: hanem, mint a' Prófetákat és Apostolokat Isten úgy vezérlette, hogy hamisságot ne irnának; az *Ecclesiát*-is Sz. Lelkével minden Igazságra viszi. Ezt a' Pogány népekkel kûlômben el nem hitethette az *Ecclesia*, hanem Isteni csudákkal; mint szépen irja Sz. Agoston: * *Miraculis conciliavit authoritatem, authoritate meruit fidem, fide contraxit multitudinem, multitudine obtinuit vetustatem, vetustate roboravit Religionem; quam non solùm Hæreticorum ineptissima novitas fraudibus agens, sed nec Gentium quidem veternosus error, violenter adversans, aliquâ ex parte convelleret.* De azok-ellen, kik a' Sz. Irásnak hisznek, kûnyû ezt meg-bizonyí-

* *Augustin. De Utilitate Credendi, c. 14.*

† *Matth.16 v.18.* tani. *I.* Azt igíri Chriſtus, † hogy az ő *Eccleſiáján*, a' pokol kapúja, az ördög ereje, és cſalárdsága, hatalmat nem vészen. Igen-is hatalmat venne, ha hamis
* *Ioan. 14. v. 16. Cap. 16. v. 13.* tévelygésre vinné. Az-is Chriſtus ſzava, * hogy oly Sz. Lelket ád, mely örökké velünk marad, és minden
" *Matth.28.v.19.* igazságra tanit, sőt " maga-is velünk léſzen világ végéig. Ezekben ſemmi ſem költ, ha az *Eccleſia* tévelygéſt tanithatott és tanított. Végezetre, az egyſzer bé-
" *Matth.13. v.30.* vetett jó magrúl " azt mondgya Chriſtus, hogy nevekedik világ végéig. Tehát, ſoha ki nem gyomláltatik. *II.* Azt parancſollya Chriſtus, hogy, ha valamin meg
* *Matth.18.v.16.* nem alkhatunk, jelentsük meg az *Eccleſiának*: és, * valaki ennek ſzavát nem fogadgya, Pogánynak tartſuk. Ha az *Eccleſia* meg-cſalatkozhatik, és meg cſalhat, illyé parancſolatot nem adhatott Chriſtus: mert ezzel, arra kőteleztetnénk, hogy, ha tévelygéſt tanít az *Eccleſia*, azt-is kővesſük. Tudva vagyon pedig, hogy a' Chri-
† *Ioan. 10. v.6.* ſtus Juhai, † nem kőteleſek az idegen ſzavát hálgatni:
* *Eccli.15.v.21. Iacob. 1. v. 13.* és az Iſten parancſolattya ſem vihet gonoſzra: * *Nemini mandavit impiè agere.* *III.* Sz. Pál íria, hogy az
Epheſ. 4. v. 12. *Eccleſiában*, világ végéig *Doctorok* és Páſztorok léſznek, kik azt éppitik, és óltalmazzák a' hamiſságtul. Ha az *Eccleſia* tévelyeghet: Tehát az ő Páſztori hamiſságot tanitván, rontyák a' Chriſtus házát, nem óltalmazzák, *à circumventione erroris*, a' tévelygéſnek cſalárdságátul.
" *1. Timot. 3. v. 15.* *IV.* Az *Eccleſiát*, " Igazság oſzlopának, és erősségének nevezi Sz. Pál. Ha hamiſságot tanít, nem erősítője, hanem rontója az Igazságnak. *V.* Hamis nem lehet, a' mit Hitünk ágazattyában vallunk. De a' *Credó*ban azt vallyuk, hogy Szent az *Eccleſia*; *Credo Sanctam Eccleſiam Catholicam.* Tehát, az *Eccleſiának* mindenkor Szentnek kel lenni. Ha pedig tévelygésbe eſnék,

nék, ſzent nem lehetne: mivel † igaz hit-nélkűl, ſenki Iſten-előtt nem lehet kellemetes. *VI.* Ha az Anyaſzentegyház tévelygésbe eſnék, kővetheznék, Előſzőr: Hogy a' Chriſtus *Eccleſiája* el-fogyna. mert, mihelyt a' hamiſság-által őrdőg aklává lenne, ottan nem volna Chriſtus *Eccleſiája*. Máſodſzor: Hogy eſzſzel 's okkal ſenki a' maga vallásában bátorságos nem lehetne. mert akár-ki, méltán így gondolkodhatnék: Im hallom, hogy a' Chriſtus *Eccleſiája*, mikor azt véli hogy igazságot kővet, akkor tévelyeg: Tehát én, más, harmad, ezen-képpen járhatunk. holott ſenki, néked 's nékem nem adott bátorságosb állapatot, hogy-ſem az Anyaſzentegyháznak. és talám, a' mely *Eccleſiában* moſt vagyok, az-is úgy járt mint a' Chriſtus *Eccleſiája*; és tévelyegvén, azt alíttya hogy jól vagyon dolga. Ha azért ez meg-történhetik, sőt a' Chriſtus *Eccleſiáján* megtörtént; ki tészen bizonyoſsá, hogy meg nem történt azon-is az *Eccleſián* melyben vagyok? *VII.* Azt kérdem az Ujitóktul: Ha vagyon-e, a' ki az újonnan támadott kételkedések-felől, oly méltósággal tanitáſt adhaſſon, és végezéſt teheſſen, hogy ezen mindenek tartozzanak meg-állani; vagy nincſen? Ha vagyon: mutaſsák-meg, kicſoda ez, ha nem az *Eccleſia*; és oly *Eccleſia* pedig, mely hamiſságra ne viheſſen? Ha pedig illyen Tanító nincſen: végheretlen kételkedés, verſengés, egyenetlenkedés, árad e' világra.

† *Heb. 11. v. 6.*

Suprà, fol. 24.

A' régi Atyák-is bizonyságok, az *Eccleſiának* álhatatos Igazságárul. Szent *Cypriánus* irja, hogy a' Chriſtus Jegyeſſe, házaſságát meg nem ronthattya: * *Adulterari non poteſt Sponſa Chriſti; incorrupta eſt; pudica eſt.* ugyan ezent irja " Sz. Agoſton. Es azt ſokſzor álhatatoſon mondgya, hogy akkor tartyuk igazán a' Szent

* *Cypr. de Unit. Eccleſ. n. 20.*

" *Auguſt. in Pſal. 103 in illud, Fundavit terram.*

Iráſt, mikor az *Eccleſiá*nak tanitását követtyük. mely-
† *Lib. 1. cont. Creſcon c. 33.* ellen a'ki tuſakodik, eſze nincſen: † *Scripturarum à nobis tenetur veritas, cùm hoc facimus, quod univerſæ placuit Eccleſiæ, quam ipſarum Scripturarum commendat authoritas. Quiſquis falli metuit obſcuritate quæſtionis, eamdem Eccleſiam de illa conſulat, quam ſine ulla ambiguitate Sancta Scriptura demonſtrat.* * *Diſputare contra ea, quæ univerſa tenet Eccleſia, inſolentiſſimæ eſt inſaniæ.* Ezek mind kűlőmben vannak, ha az *Eccleſia* hamiſſat tanithat.

Vide finem Capitis 4.

* *Epiſt. 118.*

Vide ſupr. fol. 34. & 37.

Vide ſupr. fol. 11.

Meg-győzetvén ezekkel az Uj Tanitók, meg engedik, hogy az Anyaſzentegyház nem tanithat igaz-
" *Calvin. lib. 4. c. 8. n. 15.* nál egyebet: " *Non eſt ſpernendus Eccleſiæ conſenſus, quæ NUNQUAM niſi in veritatem Verbi DEI conſentit.* "" *Quod ergo non extinguitur in mundo Veritas, ſed ſalva perſiſtit; id fit, quòd FIDAM habeat cuſtodem Eccleſiam, cujus operâ*
"" *Ibid. n. 12.*
† *Lib. 4. c. 1. n. 10.* *& miniſterio ſuſtinetur.* † *Sic Eccleſiæ authoritatem commendat Dominus, ut dum illa violatur, ſuam ipſius imminutam cenſeat. Vocatur Columna, & firmamentum Veritatis. Quibus verbis ſignificat Paulus, nè intercidat Veritas DEI in mundo, Eccleſiam eſſe FIDAM ejus Cuſtodem.*

ELLEN-VETESEK.

AZ Szent Irásban ſemmi jelensége nincs annak, hogy a' Chriſtus *Eccleſiája* tévelyeghetſſen. Azért csak illyen gyanusággal akarják az Ujitók állatni dolgokat: *I.* Az *Eccleſia* emberekből ál. Az emberek pedig meg-csalatkozhatnak. mivel, *Omnis homo mendax.* *II.* Az Oo Teſtamentom-béli *Eccleſia*, tévelygésbe esett, fő-képpen mikor Chriſtuſt meg-tagadta, és meg-ölte. *III.* Szent Agoſton irja, hogy az utólſo *Conciliomok*,
* *Auguſt. lib. 2. de Baptiſ. cont. Donat. c. 3.* gyakran meg-jobbittyák az elébbi végezéſeket: * *Ipſa Concilia plenaria, ſæpè priora poſterioribus emendari.*

Ezek

Ezek, igen fogatlan Bizonyságok, és kűnyű egy-egy ſzóval le-űtni inárul mindeniket. Mert, Előſzőr; Noha az emberi gyarlóság magán meg-cſalatkozhatik: de mikor Iſten reá felel, hogy valakit hamiſságtul meg-óltalmaz, bátorságos a' dolog. Az Apoſtolok és Proféták, emberek vóltak; de azért, ugyan nem tévelyeghettek az Igazság hirdetésében: Ugy az *Eccleſia* ſem léphetik az igazság vágásán-kivűl. mert az Iſten, igaz igíreti-ſzerént, ezt meg-óltalmazza. Mi-képpen azért minden ember meg-halhat, de nem lehet hogy itílet napjáig minnyájan meg-hallyanak. mivel Iſtennek ki-jelentett akarattya kűlőmbet tart: úgy az *Eccleſiá*nak, mindenik tagja magán, meg-eshetik; de az *Eccleſia* úgy vezettetik Iſtentűl, hogy el ne dőllyőn. Máſodſzor; Azt irja Sz. Pál, † hogy az *Eccleſiá*nak job igíreti vannak, hogy-ſem a' *Synagogá*nak: mert a' *Synagogá*rul, nyilván meg vólt jővendőlve, hogy a' Chriſtus tagadáſáért meg-vettetik, *Daniel 9. v. 26. 27.* és hogy Chriſtus, a' Sidóknak botránkozás kőve, *Iſai. 8. v. 14. cap. 6. v. 9.* * és el-vétetik a' Sidóktul a' tőrvény, *Ezech. 7. v. 26.* Az *Eccleſiá*nak pedig, oly igíreti vannak, hogy világ végig meg-marad az Igazságban. És noha Chriſtus jővetele előtt-is ſokſzor, a' *Synagogá*nak nagy réſzei tévelygettek; kire nézve (" az Irás ſzokáſa-ſzerént) a' Proféták kőzőnségeſen mindeneknek tulajdonították, a' miben ſokan vóltak réſzeſek; és azt irták, hogy minnyájan el-tévelyedtek: de azért, Chriſtus el-jőveteléig, mindenkor meg-maradott a' Sidók-kőzőtt-is a' *Synagóga*: hanem akkor eſett-meg, mikor Iſten meg-jővendőltette vala, tudni-illik, mikor Chriſtuſt meg-tagadá, és kárhoztatá. Harmadſzor: Az Egyházi ſzer tartáſrul, és ſzabados dolgokrúl a' *Conciliom*ok úgy végeztek,

† *Heb. 8. verſ. 6. Similia Ierem. 31. v. 32. Iſai. 54. v. 1. & ſequen.*

* *Vide Iſai. 6. v. 10. Ierem. 31. v. 31. Malach. 2. v. 10.*

" *Calvin. Philip. 2. v. 21. Beza, 1. Timoth. 2. v. 1.*

mint az ůdőhőz és Nemzetségek erkőlcséhez alkalmatosbnak találták: azért effélékben, az elébbi végezéseket meg-jobbították, és el-változtatták. De a' Hit dolgában, soha az utólsób Kőzőnséges *Conciliom* nem kárhoztatta, a' mit az elébbi végezett. noha nyilvábban magyarázta sokszor az elébbi végezést.

III. Resze: Minémű Jelekből ismérhetni az *Ecclesiát*.

Vide, fol. 73.

AZ Pogányokkal, kik helyt nem adnak a' Szent Irásnak, kűlőmben meg nem ismértethetni az igaz *Ecclesiát*, hanem, vagy Isteni csudákkal, mellyeket a' Sz. Irás, † Jeleknek, Erőssitéseknek, Isteni bizonyitásoknak nevez: vagy azokkal a' sok szép Jelenségekkel, mellyek a' Keresztyén hitet, minden egyéb Vallások-felett, hihetségesnek mutattyák. De a' kik a' Sz. Irást bőcsűllik, azok az Isten igejében adatott Jelekből, meg-ismérhetik az *Ecclesiát*. mert, a' Sz. Agoston mondása-szerént, bizonyoson ki-mutattya ezt, a' Sz. Irás: * *Ecclesiam sine ullâ ambiguitate Sacra Scriptura demonstrat.*

† *Marci 16. v. 17. & 20. Heb. 2. v. 4. 2. Cor. 12. v. 12. Ezek vannak a' Kalaúzban, lib. 2.*

* *Aug. lib. 1. contra Crescon. c. 33.*

§. 1. Az Ujitók nem elégséges Jeleit adgyák az Ecclesiának.

SEm el nem ronthattyák, sem el nem rejthetik az Uj Tanitók az Anyasentegyházat; de ennek oly ismértető Jeleit mutogattyák, mellyekből meg ne ismértessék; tudni-illik, az Isten igejének igazán hirdetését, és a' Szentségeknek tisztán szolgáltatását: † *Symbola Ecclesiæ dignoscendæ, Verbi prædicationem, & Sacramento-*

† *Cal. l. 4. c. 1. n. 10. Similia n. 9.*

mentorum observationem posuimus. Azt akarják azért az Uj Tanitók, hogy elsőben ember végére mennyen, mellyik az Isten igejének igaz tanitása, és abból visgállya az *Ecclesiat:* mely tudománnyal, csak arra-néznek, hogy a' versengéseket véghetetlenné tegyék, és az *Ecclesiá*nak itílő széki-eleibe soha ne mennyenek, hanem inkáb ők itíllyek az *Ecclesiá*nak tanitását.

Mí azt mondgyuk, hogy az Isteni igazságnak mértéke-mellől, az *Ecclesia* el nem távozhatik, a' mint erőssen meg-bizonyitók. Ez-okáért, mindenkor meg-marad ő-benne az igaz tanitás, és a' *Sacramentom*ok tisztasága. De azért ezek, nem oly Jelek, mellyekből az *Ecclesiát* meg-ismérhessük.

I. Mert, az Ujitók tanitása-szerént, az igaz *Ecclesia*, nem egyéb, hanem oly győlekezet, melyben az Isten Jgéje igazán hirdettetik, és a' Szentségek tisztán szolgáltatnak. Tehát, mikor az *Ecclesiá*nak ismértető Jeleit keressük, nem egyebet keresünk, hanem oly Jeleket, mellyekből tudhassuk, hol légyen az az *Ecclesia*, mely az Isten Jgéjét, és a' *Sacramentom*okat, tisztán szolgáltattya. Ha azért az ismértető Jelnek, külőmbnek kel lenni attúl a' minek ismértetire viszen; ha eléb, és künnyebben kel meg-ismértetni a' Jelnek, hogysem annak a' mit ez-által keresünk: kővetkezik, hogy az igaz tanitás, nem lehet ismértető Jele az *Ecclesiá*nak. mivel mind egy, és eggyütt ismértetik-meg az igaz *Ecclesia*, és az a' győlekezet, melyben igazán hirdettetik az Isten Igéje. Végy példát errül. Ha orvosoltatni akarván magadat, tudakoznál, mellyik a' leg-főb Orvos *Doctor* Bécsben? nem adnám ismértető Jelét, ha azt mödanám, hogy az, a'ki bátorságosban, künnyebben, hamaréb meg-gyógyíttya a' beteget. mert, noha más

Augustan. Confess. Art. 7. &c.

Si quæras: Quæ est domus Iudicis? ineptè respõdebis si dicas: Illa in qua habitat.

más szóval és móddal, de ugyan csak azt adnám jelül, a' mit tudni akarsz.

II. Az Anyaszentegyház jelének, olynak kel lenni, mellyen közönségesen minnyájan meg-ismérhessék az *Ecclesiát*. Mert minnyájan köteleztetünk az *Ecclesiában* lenni. kire nem köteleztetnénk, ha ezt minnyájan meg nem ismérhetnők, és a' tévelygő gyülekezettül meg nem választhatnók. Bizonyos pedig, hogy közönségesen minnyájan meg nem ismérhetik az *Ecclesiát*, a' Sz. Irásnak tiszta tanitásából. Mert, hogy valaki meg-itélhesse, ha tisztán tanittya-e valamely gyülekezet a' Sz. Irást, tudni kel az egész Sz. Irásnak igaz értelmét. mivel, ha valamely részét nem érti, talám szinte abban csalatik-meg. Ennek-felette; a' mely gyülekezetnek tanitását a' Sz. Irás-mellé veti, annak minden részeit, bizonyitásit, és mentségit érteni kel. mert, ha valamellyikét nem érti, itéletet nem tehet felölle, ha eggyez-e, vagy külömböz a' Sz. Irással. Nem hogy a' kősség pedig, de még a' Tanitók-közzül sem tudom kicsoda érkezik arra, hogy a' tellyes Sz. Irásnak mély titkait tudhassa külömben, hanem ha eléb az igaz *Ecclesiát* meg-ismérvén, annak tanitását vészi. Azért, ha én *Calviniſta* volnék, így gondolkodnám magamban. Im hallom, hogy külömben nem tudhatom mellyik az igaz *Eccleſia*, hanem ha az égesz Sz. Irásnak igaz magyarázattyát által-látom, és e' mellé vetem minden Valláſoknak tanitását. En pedig bizonnyal érzem, hogy arra elégtelen vagyok. Tehát, csak játczottatnak engem a' Csalóka Predikatorok, mikor az *Ecclesiának* ismerésére oly Jelt adnak elömbe, mellyen el nem tudok indúlni.

Lásd oda fellyeb, fol. 36. 71.

III. Nem mondhattyák azt ismértető Jelnek, a' minek

M. T. AKADÉMIA KÖNYV-TÁRA

minek ismerésében szinte oly kűnnyen meg-csalatkozhatunk, mint annak fel-találasában a' mit ez-által keresűnk; és a' mit, noha hamissan, de egyenlő szinnel, magokra vonhatnak az Ellenkező győlekezetek. De bizonyos, hogy szinte oly kűnyű, sőt kűnnyeb, a' Sz. Irásnak tiszta értelmében, mint az *Ecclesiá*nak ismerésében meg-csalatni; és minden hamis győlekezetek magokra vonszák azt az Jelt, hogy ők értik igazán a' Sz. Irást, és az ő tanitások az *Evangeliom*nak tisztaságos forrásából merittetett. Nincs pedig semmi oka a' kősségenek, miért hidgyen ezek-kőzzűl inkáb eggyiknek hogy-sem másiknak. mert mindenik fél, egyaránt, csak a' maga magyarázattyából állattya tanitását. noha (a' Sz. *Jerónymus* mondása-szerént) bizonyos, hogy vagy minnyájan, vagy egy-néhányan hazudnak.

Vide supr. fol. 49.

Hieron. supr. fol. 31.

IV. Az Anyaszentegyháznak ismerésére, nagy szűkségűnk vagyon, hogy ennek tanitásával óltalmaztassék az Igazság, méltoságával rontassék a' tévelygés. Maga ha eléb a' tellyes Sz. Irásnak igaz értelmét tudnók, és ebből kellene osztán fel-keresni az *Ecclesiát*, semmi szűkségűnk nem vólna az *Ecclesiá*nak ismeretire. mert, ha minden Isteni tudománynak igazságát által-értem, minek-előtte meg-ismérjem az *Ecclesiát*; vallyon 's ha az-után fel-találom, mit tanúlok tőlle?

§. 2. *Az* Ecclesiá*nak, Négy igaz Jelei vannak.*

AZ *Nicæa*-béli, és *Costanczinápo*lyi kőzőnséges Győlekezetek vallása, (mellyet † *Calvinu*ssal egyetemben a' *Helveciai Confessio* javal) Négy fő Jeleit adgyák az Anyaszentegyháznak, tudni-illik: hogy Egy, Szent, Kőzőn-

† *Calv. lib. 4. c. 9. n. 8.*

Confess. Helvet. art. 11.

Kőzőnséges, Apoſtoli. Ezek oly Jelek, hogy mindenik magán meg-válaſztya az igaz *Eccleſiát* valamely hamis győlekezettűl. Eggyűtt pedig mind a' Négy Jel, ſenkihez máshoz nem fér, hanem cſąk az Igaz *Eccleſiá*hoz.

UNA.

§. 3. Első Jel, hogy EGY az Eccleſia.

1. Cor. 10. v. 17. cap. 12. v. 12. 27. Ioan. 10. v 6. Cant. 6. v 8.

AZ igaz *Eccleſia* EGY, az az, Egy teſt, Egy akol, Egy galamb. E' hez az Egységhez, Három dolog kivántatik: Első: hogy az *Eccleſiá*nak fiai, vallásokban meg ne ſzakadozzanak; hanem, úgy mint azon egy † Teſtnek tagjai, eggyet értſenek, azon egy *regulá*bán maradgyanak: * *Idem ſapiamus, in eâdem permaneamus regulâ.* és, a' mint Sz. Pál mondgya; Egy hitek légyen, *Epheſ. 4. v. 4.* Eggyet mondgyanak, *In eodem ſenſu, & in eâdem ſcientiâ, 1. Corinth. 1. v. 10.* Egy ſzűvők, egy lelkek légyen, *Actor. 4. v. 34. Rom. 15. v 6.* és ugyan Eggyek légyenek, *Ioan. 17. v. 11.* Azért, valahol ſok kűlőmbőző tagoknak eggyeſége nē találtatik, ott nē kel igaz *Eccleſiát* kereſni. Második, kivántatik e'hez az Egységhez: hogy az *Eccleſia*, ne változtaſſa vallását: egy űdőben eggyet, másban máſt ne tanitcſon; hanē, azon dolokrúl álhatatoſon azont tanitcſa. Mert, *Unum eſt indiviſum in ſeipſo;* azt mondhattyuk Egynek, a' mi magában meg nem oſzlott. Ez az Egység, abból ſzármazik, hogy az *Eccleſiá*nak hiti és tanitáſa, " Iſten ſzaván éppittetik. Mi-képpen azért az Iſten ſzavában, " nem lehet Ugy, 's Nem úgy: azon-képpen az *Eccleſiá*nak tanitáſa, nem álhatatlankodik. Ezt mind a' két dolgot egybe-foglalván Sz. *Athanaſius*, így ſzól: † *Veræ diſciplinæ & magiſterij argumentum eſt, ubi eadem confitentur, nec à ſe invicem,*

* Philip. 2. v. 2. cap. 3. v. 16.

I.

† 1. Cor. 12. v. 12. 25. 27. cap. 10. v. 17. Rom. 12. v. 4.

II.

" Rom. 10. v. 17.
" 2. Cor. 1. v. 18.
1. Corint. 14. v. 33.

† Athanaſ. in Decret. Nicænæ fidei.

cem, nec à majoribus dissentiunt. Harmadik, kivántatik e'hez az Egységhez: hogy az *Ecclesiá*ban bizonyos mód légyen, az Eggyességnek meg-őrzésében, és a' viszszavonyások el-óltásában. Mert kevés haszon vólna az ideig-való eggyezésben, ha ennek meg-tartására bizonyos mód nem adatnék. Isten sem kivánhatná tőllűnk az eggyességet, ha ennek meg-tartásában mód nem vólna. Sőt, alkalmatlamb vólna a' Christus Országa minden világi birodalomnál; Isten-is kevesseb gondot viselne az *Ecclesiá*nak lelki, és űdvősségre-néző állapattyára, hogy-sem a' testi és múlandó dolgaira. mert, hogy a' világi veszendő jószág-miatt, szűnetlen veszekedés ne lenne az Anyaszentegyházban; ezeknek el-távoztatására, bizonyos *Magistratu*sokat, gondviselőket rendelt, kiknek méltoságos igaz-látások-által, minden veszekedések el-igazodnak, meg-szűnnek. Az űdvősségre nézendő viszáltatásokban azért, ha igaz-látót nem rendelt, és módot nem hagyott azoknak le-szállitásában: keveseb gondgya vólt Istennek lelkűnkre, hogy-sem e' világi nyugodalmunkra.

III.

Suprà, fol. 26.

§. 4. *Második Jel, hogy* Szent *az Anyaszentegyház.*

SANCTA.

Az igaz Ecclesia Szent. Ezt *Isaias*, Szent Utnak; *Joël*, Szent Hegynek; Sz. *Pál*, Szent Templomnak, és Macula-nélkűl-valónak nevezi. Három dologban ál pedig ez a' Szentség. Előszőr: Hogy az igaz *Ecclesiá*ban, Szent emberek vannak, ő-kivűlle pedig senki szent, és † Isten-előtt kedves nem lehet. sőt Pogánynak kel tartani, a' ki ennek engedelmességétűl elszakad. Azért, a' mely *Ecclesiá*nak vallásában Szent embe-

Isai. 35. v. 8.
Ioël. 3. v. 17.
1. Corint. 3. v. 17.
Ephes. 5 v. 27.
I.
† *Heb. 11. v. 5.*
Matth. 18. v. 16.

emberek találtattak, bizonyos hogy az igaz *Eccleſia*. Es jóllehet nehéz az emberek ſzentségérűl itíletet tenni; de azért, mikor Iſten valamely ſzolgajának tekélleteſségét csudákkal ki-nyilatkoztattya: mikor az egéſz Kereſztyén világ valamely Iſtenes embert kételkedéſnélkűl Szentnek itíl: azt igazán Szentek-kőzzé ſzámlálhattyuk.

II. Másodſzor: Az Anyaſzentegyháznak ſzentsége, az ő tanitásának tiſztaságában ál, melynek tulajdon erejéből és terméſzetiből, az emberek ſzentségre és tekélleteſségre vitetnek, ugy hogy, ennek mivóltából ſemmi fesletségre ok nem adatik. Ezt jelenti Sz. David, mikor az Iſteni tudományt, Macula-nélkűl-valónak, és Lélek-téritőnek nevezi; Sz. Jakab-is, a' mennyei tudományt, tellyeſnek mondgya Jo erkőlcsőkkel. Errűl a' Jelrűl ſzólván Chriſtus, gyűmőlcséből mondgya hogy meg kel iſmérni a' jó fát. mert a' tudománynak tulajdon erejéből ſzármazott gyűmőlcſe, kűnnyen meg-iſmérteti az Igazságot.

Pſal. 18. v. 8.

Iacob. 3. v. 17.

Matth. 7. v. 17.

III. Harmadſzor: Az *Eccleſiá*nak ſzentsége, az Iſteni Csudáknak finyeſségében ál: mert a' csudák oly jelek, mellyek az Anyaſzentegyház tanitásának ſzentségét ki-nyilatkoztattyák. mivel a' Csudák, † Iſteni erőſſitéſek, Iſteni bizonyitáſok, és, a' mit *Cálvinus* * ſzól, Iſten pecséti. Tehát, valamely bizonyos hogy Iſten hamiſſat nem bizonyíthat, oly nyilván-való, hogy a' Csudák nem erőſſitnek egyebet a' ſzent Igazságnál. Azért, Sz. Agoſton azt irja, hogy őtet az *Eccleſiá*ban, tartoztattya a' Csudák-által nyert méltoság: " *Multa ſunt, quæ in Eccleſiæ Catholicæ gremio me juſtiſſimè tenent. Tenet conſenſio populorum, atq; gentium: tenet authoritas miraculis inchoata, ſpe nutrita, charitate aucta, vetuſtate firmata: tenet ab ipsâ Sede Petri Apoſtoli, cui paſcendas oves Dominus commen-*

† *Mar. 16. v. 20. Heb. 2. v. 4.*

* *Calv. 2. Cor. 12. Vide infrà, cap. 4. §. 4. in 2. probatione.*

" *Auguſt. tomo 6. cont. Epiſt. Fundamenti, cap. 4. Vide ſup. fol. 73. 74.*

mendavit, usq; ad præsentem Episcopatum, successio Sacerdotum. Noha pedig a' régi Csudákkal meg-erősíttetett Igazságnak hitelére nem kel új csudákat kivánnunk, a' mint Sz. Agoston illyen szókkal taníttya; *Miracula necessaria fuêre, priusquàm crederet mundus, ad hoc, ut crederet mundus. Quisquis adhuc prodigia, ut credat, inquirit; magnum est ipse prodigium, qui mundo credente, non credit:* De azért, az bizonyos, hogy a' mely győlekezetnek Szentségét, és tanitását Isten Csudákkal meg-pecsétli, abban kel az Igazságnak találtatni. Es valamely győlekezetnek vallását, soha semmi csudák nem erősítették, igaz *Ecclesiá*nak azt nem itílhetni. *August. 22. Civit. cap. 8.*

§. 5. *Harmadik Jel, hogy* Kőzőnseges *az* Ecclesia. *CATHOLICA.*

Az igaz *Ecclesiât* a' *Credó*ban, Kőzőnsegesnek, *Catholicá*nak, Két fő okért nevezzűk:

Előszőr, az űdőre nézve: Mert ki-terjed minden űdőkre; az-az, minek-utánna egyszer fel-állatott, soha semmi űdő folyásában le nem dől, el nem fogy, hanem minden űdőben meg-marad, a' mint † ez-előtt meg-bizonyítók. Ezen a' Jelen fondálván igazságokat a' régi Atyák, mihent Uj tudományt, és újonnan kezdett győlekezetet láttak; ottan csak az egy Ujságnak jelenségével-is kárhoztatták; tudván, hogy az igazság régieb a' hamisságnál, * a' jo mag eléb vettetik az ellenség konkolyánál: és, a' Sz. János mondása-szerént, a' Tévelygők szakadnak-el az igaz Vallástul, ugymint éleb-valótul. Hallyad az Atyák szavait: " *Quid nobis adfertis novi? numquid iterum seminandum est bonum semen, quando ex quo seminatum est, crescit usq; ad messem?* Perpetua. † *Suprà fol. 71. 72.* * *Matth. 13. v. 2, 1. Ioan. 2. v. 19.* " *August. De Unitate Eccl. cap. 15. Matth. 13 v. 30.*

† Hieron. cont. Luciferian. cap. 9. 1. Timoth. 4. v. 1. * Tertull. Præscrip. c. 31. Matth. 13. v. 25. " 1. Timot. 6. v. 20. Rom. 16. v. 17. Gal. 1. v. 8. 2. Ioan. v. 10.

† *Hoc ipso quòd posteriùs instituti sunt, eos se esse indicant, quos futuros prænuntiat Apostolus.* * *Principalitatem veritati, posteritatem mendacitati deputandam esse, ex illius parabolæ patrocinio, quæ bonum semen à Domino seminatum primò constituit; avenarum adulterium, ab inimico Diabolo postea superinduxit.* A' Sz. Irás pedig, " szám-nélkül int, hogy az Uj tanitásoknak helyt ne adgyunk.

Nem mondgyuk azt, hogy mind hamis valamit újonnan kezdenek: Mert az Uj Testamentom-is Uj vólt Christus-idétt: hanem csak azt mondgyuk, hogy az *Ecclesiá*nak fel-állatása-után, a' mely gyólekezet ujonnan kezdetik, annak hamisnak kel lenni. mivel az egyszer fel-éppittetett igaz *Ecclesia*, semmi üdőben el nem fogyhat, hogy ismét újonnan kelletnék kezdetni. Azt sem mondgyuk, hogy mind igaz a'mi régi; a'vagy, hogy csak magán a' Régiség elégséges jele légyen az Igazságnak; mert a' Pogányok balványozása elég régi vólt Christus-idétt: Hanem csak azt mondgyuk, hogy, mivel az igaz *Ecclesiá*nak világ végéig meg kel maradni, a' Régiség, meg-választya az Uj hamis gyólekezetektül az igaz *Ecclesiat*; és, ha a' Régiség-mellé adgyuk az *Ecclesiá*nak több Jeleit, és nevezet-szerént a' Negyedik Jelből, hogy az Apostoloktúl vett tudományt meg-tartotta: így osztán, akár-mely Régi tévelygésektül is el-választatik az igaz *Ecclesia*.

Ubique.

Másodszor, Közönségesnek mondatik az *Ecclesia*, helyre nézve: Mert ki-terjed minden Nemzetségekre, mellyek az Evangeliom zengését hallották; a' mint a' Régiek e'képpen magyarázzák: " *Catholica, Græcè appellatur, quòd per totum terrarum orbem diffunditur.* † *Quod Ubiq, quod Semper, hoc est verè & propriè Catholicum.* Ugyan-is meg-jövendöltetett a' Profetáktul,

" Aug. epist. 170.

† Lirinensis, contra Profanas Novit. c. 3.

tul, hogy a' Messiás országa az egész világra terjed, *Isai. 54. v. 2. Zach. 9. v. 10. Psal. 2. v. 8.* és az Apostolok nyilván irják, † hogy e' széles világra hatott a' Christus tudománya. Azért Sz. Agoston, *Optatus*, és több Szent Doctorok, a *Donatistāk* gyülekezetinek hamiságát azzal rontyák, hogy az, *Africán*-kivül nem terjedett. Mikor pedig azt mondgyuk, hogy az *Ecclesia* az egész világra terjedett; nem azt értyük ezen, hogy egyszer 's mind az egész világnak minden szegeletiben találtatott: hanem hogy, egy-más-után ki-terjedett minden nemzetségekre, valamellyek az Evangéliom zengését hallották.

† *Rom. 1. v. 8. cap 10. v. 18. Colos. 1. v. 6.*

Aug. in Psal. 85. in illud: Omnes gentes venient. Optat. lib. 2.

Ennek a' Jelnek erejéből vagyon, hogy az igaz *Ecclesiának* kellett a' Pogány népeket Christus ismeretire hozni, a' mint olvasuk * Isaiás proferánál. Ugyanis hihetetlen, hogy a' tévelygő gyülekezet a' Pogányságból Christus ismeretire hozzon valamely nemzetséget. I. Azért, mert Christus Urunk a' tévelygésekről szólván, azt mondgya, " hogy a' jo mag-kőzzé veti az ellenség a' konkolyt, ugy hogy, a' jo búzának eléb kel bé-vettetni. II. Azért, mert Sz. János a' tévelygőkről nyilván irja, " hogy mi-kőzzűllünk mennek-ki. Tehát eléb kőzinkbe kel gyülekezni a' Pogányoknak, és az-után kel a' tévelygésnek csirázni. III. Azért, mert az Ur Isten Profetái-által meg-jövendőltette, hogy a' Pogányságbol a' Nemzetségek az ő várasába és gyülekezetibe térnek; † *Semen tuum gentes hereditabit.* * *Erit mons domus Domini in vertice montium, & fluent ad eam* OMNES *gentes.* " *Ambulabunt Gentes in lumine tuo. Aperientur portæ tuæ jugiter, ut adferatur ad te fortitudo Gentium. Gens & regnum quod non servierit tibi, peribit.* IV. Azért, mert a' Pogányok Christushoz téré-

* *Isa. 54. v. 3. cap. 60. v. 11. Vide supr. fol. 63.*

" *Matth. 13. v. 25.*

" *1. Ioan. 2. v. 19.*

† *Isa. 54. v. 2.*

* *Cap. 2. v. 2.*

" *Cap. 60. v. 3. & 11.*

téresében, sok nehéz, és a' romlott természettel tusakodo dolgok vannak, mellyeket emberi bölcseség meg nem győzhet, hanem csak a' szűvekkel bíro Istennek hatalma. És ez-okon, † Isteni erőből származott csudákat olvasunk minden nemzetségek meg-téritesében. Ezeket meg-gondolván *Tertullianus*, igazán irja, hogy az Eretnekek, nem Pogányokat téritnek, hanem Keresztyéneket tévelyitenek: * *Negotium illis est, non Ethnicos convertendi, sed nostros evertendi. Stantibus ruinam operantur, non jacentibus elevationem. Opus eorum de veritatis destructione venit. Nostra suffodiunt, ut sua ædificent.*

† *Vide Kalauz, fol. 66.*

* *Tertull. Præscrip. c. 42.*

APOSTOLICA.

§. 6. Negyedik Jel, hogy Apostoli Gyölekezet az Ecclesia.

Az igaz *Ecclesia*, Apostoli Gyölekezet, Két Okból.

Succesſio Sacerdotum.

Elöször: Mert az Apostolok idejében-való *Ecclesiával* Istentül Küldetet Pásztoroknak egymás-után, félbe szakadás-nélkül-való következésével, *Succesſio*jával, egybe-foglaltatott. Mi-képpen azért csak azt mondhattyuk Duna vizének, mely a' Duna forrásából, az ő ágyában vagy fészkében és völgyében, szakadás-nélkül alá-folydogal: azon-képpen, csak azt nevezhettyük Apostoli *Ecclesiá*nak, mely az Apostolok idejétül-fogva, egy-más-után következő személyeknek tanitása-által, szintén mi-reánk érkezett. A'vagy, mi-képpen csak azt mondhattyuk Sz. István Király nemzetségéből-valónak, a' kinek származását fel-vihettyük Sz. István Királyra: azon-képpen, csak azt nevezhettyük Apostoli gyölekezetnek, mely az Apostolok idejétül-fogva, Istentül küldetett igaz Pásztoroknak egy-más-után

Vide infrà, cap. 4. §. 4. Argum. 1.

után szűnetlen következésével terjedett. Hogy pedig igy kellett az igaz *Ecclesiának* terjedni, ki-tetczik abból, mert az igaz *Ecclesia* mindenkor meg-marad, a' mint eléb † meg-mutatók. Istentűl küldetett Lelki pásztorok tanitása-nélkűl pedig, meg nem maradhat, a' mint a' Sz. Irás nyilván tanittya, *Rom. 10. v. 15. Ephes. 4. v. 12. Isa. 62. v. 6. Jerem. 33. v. 18. 21.* És meg-vallya Calvinus, imigyen irván: * *Pastoribus, & Doctoribus, carere nunquam potest Ecclesia.* " *Ministerio sublato, Ecclesiæ ædificatio perit.* Sz. Jerónymus irja, hogy a' hol Pap nincsen, ott *Ecclesia* sem lehet: •• *Ecclesia non est, quæ non habet Sacerdotem.* Innen vagyon, hogy a' régi Atyák, az ő idejekben támadott tévelygések hamisságát, azzal rontották, hogy az Apostolokra fel nem vihetik Pásztoroknak származását, *successióját*, mi-képpen fel-viszi a' Romai Anyaszentegyház. *Tertullianus* igy szól a' Tévelygőkrűl: † *Edant origines Ecclesiarum suarum; evolvant ordinem Episcoporum suorum, per successionem ab initio durantem. hoc enim modo Ecclesiæ Apostolicæ, census suos deferunt.* Irenæus, elő-számlálván Sz. Pétertűl-fogva *Eleutheriusig*, az egy-más-után következő Romai Pápákat, azt irja, * hogy ezzel meg-szégyenittetnek, valakik ellenkezést kezdenek. Sz. Agostontúl hallók, " hogy ez a' *Successio* tartya őtet az *Ecclesiában*. Másutt arra int, hogy abban az *Ecclesiában* maradgyanak, melyben ezt a' Lelki pásztoroknak szakadás-nélkűl-valo következését találllyák: •• *Dubitabimus nos in ejus Ecclesiæ condere gremio, quæ ab Apostolica Sede, per Successiones Episcoporum, hæreticis partim Conciliorum gravitate, partim Miraculorum majestate damnatis, culmen authoritatis obtinuit?* Eggyűtt ismét, elő-számlálván † a' Romai Pápákat *Anastasiusig*; ezzel a' *Successió-*

† *Suprà, fol. 71. & Infrà, cap. 4. §. 4. in 2. Argum.*

* *Calvin. lib. 4. c. 3. n. 4.*

" *Lib. 4. c. 1. n. 11.*

•• *Hier. contra Luciser. in fine.*

Vide Cyprian. infrà cap 4. §. 4. initio.

† *Tertullian. Præscript. c. 32.*

* *Irenæus, lib. 3. cap. 3.*

" *Suprà, fol. 84.*

•• *Aug. de Utilit. credendi, c. 17.*

* *Epist. 165.*

val rontya a' *Donatistákat*, mint szinte * *Optatus*-is.

* *Optatus, lib. contra Parmen.*

Másodszor, Apostoli *Ecclesiának* mondatik az Anyaszentegyház: Mert az Apostoloktúl vett tudományt meg-őrzi. Ugyan-is, csak magán a' Tanitók *Successiója* nem elégséges: hanem, kivántatik az-is, a' mit *Irenæus* hozzá ád, † *Ut cum Episcoporum successione, Charisma veritatis acceperit*; hogy az Apostoloktúl vett Igazságot kövesse. E'hez pedig nem elég, hogy az Apostoli irásokat bőcsüllye: hanem szükség, hogy ezeknek értelmét úgy kövesse, a' mint az Apostoloktul vették, és követték a' hívek. Mert, más úton végére nē mehetünk mit írtak, és minémű értemmel írtak az Apostolok, hanem azoktúl, kik az Apostoloktul tanúlván, maradékokra szállitották az Apostoli tanitásnak igaz értelmét, az Apostoli irásokkal egyetemben.

† *Irenæus, lib. 4. c. 43.*

Secundùm analogiam fidei. *Suprà, fol. 37. Vide suprà fol. 34. & 36.*

IV. Resze: Az Ujitók Gyölekezete, nem igaz *Ecclesia.*

NEm magunktúl gondolt, vagy újonnan csinálgatott bizonyitásokkal ostromollyuk az Ellenkező gyökekezeteket: hanem, a' minémű erősségekkel a' régi Szentek rontották, és el-öltották az ő idejekben nevekedetett tévelygéseket, ugyan azokat forgattyuk az Ujitók-ellen. Es mivel az Istennek Atyai gond-viselése nem szenvedi, hogy valamely tévelygő gyölekezet, csak szinnel-is magára vonhassa az *Ecclesiának* ismértető Jelenségit: a' mostani Uj Vallásoknak hamisságát, az *Ecclesiának* fel-jegyzett Jeleiből nyilván ismértettyük.

§. 1. Az Elsö Jel, nem illik az Uj gyölekezetekhez. UNA.

1. Bizonysag. A' mely gyölekezetnek tagjai-között Eggyeſség nincſen a' tudományban, nem lehet igaz *Eccleſia*. De az el-ſzakadott gyölekezetek tagjai-között, nincs eggyeſség a' tudományban. *Ergo.*

Elsö réſzét, meg-bizonyitók az Anyaſzentegyház Elsö Jelének magyarázasában. Es Sz. Pál világoſon jelenti, † hogy, a' hol ſok tagoknak, azon egy Hitben, egyenlö értelme és lelki eggyeſsége, az-az, a' Szentek Eggyeſsége, *Communio Sanctorum* nincſen, ott a' Chriſtus teſte, * mely az *Eccleſia*, nem találtatik. Annakokáért, a' régi Atyák, azzal mutattyák hamiſságokat az ö idejekben támadott tévelygöknek, hogy, ha külön meg-kérdezed öket, nem találſz kettöt, kik egy-aránt hinnének: *Cum ſint duo, vel tres, de eiſdem non eadem dicunt.* " *Si quis experimentum volet accipere, ſeparatim interroget de aliquo eos qui excellentes ſunt apud ipſos; inveniet, alium quidem dicentem hoc, alium illud.* " *Mentior, ſi non etiam à regulis ſuis variant inter ſe, dum unuſquiſq; perinde ſuo arbitratu modulatur quæ acceperit, quemadmodum de ſuo arbitrio ea compoſuit ille qui ea tradidit.*

Supr. fol. 82.

† *1. Cor. 12. v. 12. 25. 27. cap. 10. v. 17. Rom. 12. v. 4.*

Multi unum corpus in Chriſto.

* *Epheſ. 1. v. 22.*

Irenæus, lib. 1. c. 5.

" *Lib. 4. c. 69.*

" *Tertullian. Præſcrip. c. 42.*

Második réſzét Bizonyságunknak, magok ſem tagadgyák az Uj Tanitók. Mert a' *Sacramentarius*okrul, vagy Calviniſtákrul, *Bezá*nál azt olvaſsuk, hogy ezek fejetlen lábok, minden tudomány ſzelétül tétova ragadtatnak: hólnap mit fognak hinni, magok ſem tudgyák: *Noſtri quales ſunt? Palantes, omni vento doctrinæ agitati. Horum, quæ ſit hodie de Religione ſententia, ſcire fortaſſe poſſis: ſed quæ cras de eâdem futura ſit Opinio, neq; illi, neq; tu certò affirmare queas.* A' Lutheriſták *Con-*

Epiſt. 1. Theologica.

cordája, nagy hoſzſzu Laiſtromban irja, minémű ſok
† Vide Kalauz, fol. 285. † viſzálkodás vagyon az *Auguſtai Confeſſio* követő Tanitók-közőtt, a' Jó cſelekedetekről, az Igazuláſrul, az Eredendő bűnről, a' Szabad akaratrúl, az Ur Vacſorájárul, a' Chriſtus ſzemélyéről: Egy ſzóval, valamenyin vannak, akár-miben-is, ki ide ki tova, annyi-felé vonſznak; és mint * a' *Samſon* rókáinak, cſak űſzög hor-
* Ita Auguſt. in Pſa. 80. Iudic. 15. dozo farkok köttetett-egybe, az Anyaſzentegyház mezejének perſelésére.

De hová kel erre több bizonyság annál, hogy a' *Lutheriſták* és *Calviniſták*-közzűl, ſenkit nem találſz a' ki arra merne felelni, hogy ő *Luther*rel, vagy *Calvinu*ſſal, vagy akár-kivel máſſal, minden tudományban és valláſban eggyet ért: ſenki nincs közzűlök, a' ki ég-alatt va-
Vide Kalauz, fol. 525. lakihez merje kötelezni vallását; hanem annak ſzínealatt, hogy ég alatt mindnyájan emberek, és meg-eshet-
" Supr. fol. 29. 30. & 70. nek, a' *Conciliomok* és Atyák tanitását " cſak annyiban követik, menyiben nékik tetczik: azon-képpen, akárki tanitásában cſak ſzinte azt véſzik, a' mi nékik tetczik. és, mivel a' tetczés mint a' ſzáj íz, annyi menyi az ember, innen vagyon, hogy az Ujitóknál annyi Vallás vagyon menyi ember; ki-ki magának oly hitet fóltoz, minéműt akar. és, ha ſzóval fogdoſod őket, kettőt nem találſz a' Tudóſok-közzűl, kik meg-alkod-
" Gen. 11. v. 7. haſſanak egy-máſſal: mert, mint " a' Babyloniai torony éppitők, nem értik egy-más nyelvét. Sőt, nem cſak egy-máſſal ellenkeznek, hanem a' magok ſaját tanitáſit-is gyakran arczúl verik, mint ki-tetczik az eddig meg-magyarázott kérdéſekből. Mert, I. Calvi-
† Suprà, fol. 5. 6. nuſtul azt hallok, † hogy a' Tiz paranceſolatot roſzſzúl, hamiſsúl, Iſten tanitáſa-ellen, rendelik ſzámban a' *Catholicu*ſok: maga ugyan ottan, ő-maga viſza-ha-

zudgya

zudgya. II. Eggyütt azt hallók Calvinuſtul, † hogy, nem külömben tudgyuk, mellyek a' ſzent könyvek, hanem a' Szent Atyák *Traditio*jából: * máſutt, hogy ezt, a' Léleknek belső ſuggallásából tanúllyuk. III. Eggyütt azt mondá, " hogy a' Sz. Irás igen világos: máſutt, •• hogy ſok helyen igen hamályos. IV. Eggyütt azt hirdeté, † hogy minden *Conciliom*ok és Atyák értelmét, a' Sz. Iráſon meg-probállyuk: máſutt, * hogy az *Eccleſiá*nak adatott az Irás magyarázattyára-való ajándék. " azért, a' homályos dolgokban, az *Eccleſia* értelmét kel követni. V. Eggyütt azt vitattya, •• hogy a' Sz. Atyák nevével meg-ne tartóztaſsunk, hanem az ő tanitáſokat meg-itillyük: máſutt, † hogy bőcsülettel kel venni a' mit az Atyák tanitnak. VI. Eggyütt azt vallya, * hogy csák azt kel hinni, a' mit a' Sz. Iráſban találunk: máſutt, " hogy vóltak az Oo Teſtamentomban, és vannak moſt-is Iſteni *Traditiók*. VII. Eggyütt azt állattya, •• hogy láthatatlan mi-tőllünk az *Eccleſia:* máſutt, † hogy láthato. VIII. Eggyütt azt hallók tőlle, * hogy az *Eccleſia* tévelyeghet, elfogyhat: máſutt, " hogy mindenkor meg-marad, és •• ſoha igaznál egyebet nem tanithat. Valamint ezekben a' nyólcz nevezetes dolgokban, ſzintén ugy a' több Agazatokban, ellenkeznek magokkal az Uj Tanitók. † Nem-is lehet ſoha ſemmi álhatatos eggyeſség közöttök, ha helyén maradnak az ő tanitáſoknak fondamentomi; mint ezennel a' harmadik Bizonyságban meg-mutatom.

† *Superiùs, fol.10.*

* *Fol. 15.*

" *Fol. 27.*

•• *Ibid.*

† *Fol. 29. 30.*

* *Fol. 35. & 31. 32.*

" *Fol. 38.*

•• *Fol. 29. 30.*

† *Fol. 48.*

* *Fol 54.*

" *Fol. 57.*

•• *Fol. 62.*

† *Fol. 66.*

* *Fol. 70.*

" *Fol. 73.*

•• *Fol. 76.*

† *Kalauz, fol. 283. 431. 442. 527.*

II. Bizonyság. A' mely gyölekezetnek tanitáſa ellenkezik azzal, a' mit régen tanitott az igaz *Eccleſia*, az nem lehet igaz *Eccleſia*. De a' *Lutheriſta* és

Calviniſta gyölekezet tanitása, ellenkezik azzal a' mit régen tanitott az igaz *Eccleſia. Ergo.*

Első réſze, az Iſteni tudománynak álhatatoſságán fondáltatik. e' világi bölcſeség-is, azt mondgya Egynek, a' mi maga-ellen meg nem haſonlott.

Második réſze, ki-tetczik abból: Mert az Ujitók-
† *Calv. lib. 1 c. 11. n. 13. Lib. 4. cap. 2. num. 3.* is azt tanittyák, hogy † Urunk ſzületése-után, öt-ſzáz eſztendeig, az igaz *Eccleſia* virágzott. Akkor pedig,
* *Fatetur Calvin. lib. 3. c. 5. n. 10.* bizonyos, * hogy a' Halottakért imádkoztak, a' dücsőült Szenteket ſegitségül hitták, " Misét mondot-
" *Calvin. ſuprà, fol. 70.* tak. Ennek felette, magok ſem tagadgyák az Ujitók, hogy az ő Gyölekezetek ſokſzor változtattya tanitását. Azért a' Bihar Vár-megyei Tanitók, a' Váradi Sinatban, azt végezik, hogy ha mit újitani, vagy jobbí-
•• *An. 1591. art. 5. & de Diſciplina, art. 5.* tani kel a' bé-vett Tudományokban, kőz akaratból légyen: •• *Si quid innovandum, vel corrigendum erit in conſueta Doctrina, & Ritibus, cum totius Eccleſiæ conſenſu fiat.* Tiſztes tudomány, mellyet *corrigálni* kel.
Vide ſuprà, ex Calvin. fol. 71.

III. Bizonyság. A' mely gyölekezetnek bizonyos módgya nincſen, az Eggyeſségnek meg-tartásában, és a' viſzálkodáſok le-ſzállitásában, nem lehet igaz *Eccleſia.* De az Uj gyölekezeteknek, nincs ezekben ſemmi módgya. *Ergo.*

Első réſze, ki-tetczik az Anyaſzentegyháznak Első Jeléből, mellyet meg-magyarázánk. Mert, Iſten ſem kőtelezné az *Eccleſiá*nak tagjait az Eggyeſségre, ha bizonyos módot nem mutatott vólna, ennek meg-
Suprà, fol. 83. tartásában. Nem-is vólna alkalmatlamb Ország a' Chriſtus Országánál, ha ebben bizonyos rend nem ſzabatott, a' viſzálkodáſok el-óltásában.

Második réſze bizonyitáſunknak, ki-tetczik az Uj tudományok fondamentomiból: I. Mert a' Kereſz-

reſztyénségben, majd minden viſza-vonyás a' Sz. Irás- *Lásd ſupr. fol. 23.*
nak igaz értelmérűl vagyon. Az Uj gyölekezetek tanitása-ſzerént pedig, ég álatt oly bizonyos Taníto nincſen, mely a' Szent Irás értelmét csalatkozhatatlanúl elönkbe adhaſsa, † hanem a' *Conciliom*ok és Lelki † *Suprà, fol. 29. 30.*
páſztorok tanitását ki-ki mind maga értelmével fontollya. Igy tehát, bizonyos ſinór után nem járhatnak, hanem a' magok tetczésének bizonytalan ſzelétűl tétóva hányatnak. Mikor azért azt kivánnyuk tőllök, hogy mutaſſanak e' földön oly Tanitót, kitűl a' Szent Irás értelmét, tévelygésbe eséſnek rettegéſe-nélkűl veheſsük: az együgyűk ámitasára, és ſzéme bé-kötésére, ſzóba keverik a' dolgot, és azt mondgyák, hogy az *Evangelium* világos: a' ki azt nem érti, vak: a' kik pe- *Suprà, fol. 50.*
dig értnek a' Szent Léleknek nyelvén, értik mit mond, 's mit nem mond az Irásban a' Szent Lélek. De ezt, minden ellenkező tévelygéſek Követői, * egy-aránt * *Vel omnes, vel aliqui mentiuntur;*
hirdetik, és magokat ſzemeſseknek alitván, egyebeket vakſsággal kárhoztatnak. Veleje pedig ennek csak az, *Hieron. suprà, f. 31.*
hogy, a' mi nékik tetczik, az a' Szent Irás, vagy láttya ezt más valaki, vagy nem. Es végre-végre, ugyan arra fordúl a' dolog, hogy csak az a' Sz. Irás igaz értelme, a' mi nékik tetczik, a' mint ez-előtt " Sz. Agoſton- " *Auguſtin. ſuprà, fol. 33.*
túl hallók. II. Ha az Ujonnan támadott kérdéſek és kételkedéſek-felől, ſenki oly méltoságos tanitáſt nem adhat, és oly végezéſt nem tehet, hogy azt ſenki tőbſzőr vétek-nélkűl meg ne indíthaſſa, hanem minden kételkedéſ-nélkűl mindeneknek a' mellett kellyen maradni: nem csak véghetetlen kételkedés és bizonytalanság következik, de az Eggyeſségnek meg-tartásában ſem léſzen ſemmi mód. Mert, ha ki-ki maga dolgában igaz-láto, ſzinte úgy nincs mód az *Eccleſiá*nak

Eggyeſ-

Vide, supr. fol. 83. Eggyeſségében, mint e' világi orſzágokban. ſoha ſemmi per le nem ſzállana, ha ki-ki magának tőrvényt tenne. Az Uj győlekezetek pedig, ſenkit efféle méltoságos Tanitót nem akarnak iſmérni: hanem csak arra mutatnak, hogy az Irás el-igazit minden egyenetlenséget. mint-ha az Irott tőrvény csak magán, véget ſzakaſzthatna minden perlekedéſekben.

SANCTA. ## §. 2. A' Második Jel, nincs az Uj győlekezetekben.

I. BIZONYSAG. Nem lehet ſzent győlekezet, a' melynek tudomanyával ellenkeztek a' kiket az egéſz Kereſztyén világ Szenteknek tartott. De ezek ellenkeztek az Uj győlekezetek tudomanyával. *Ergo.*

Első réſze, Sz. Pál mondásán fondáltatik. mert † *Hebr. 11. v. 5.* † igaz Hit-nélkűl, ſzent, és Iſten-előtt kedves ſenki nem lehet. Tehát, a' kik Szentek vóltak, azoknak igaz Hitek vólt: és a' kik ezekkel ellenkeznek, azok tévelygésben vannak. Nem lehet azért annál temérdekb vakság, mint azoknak hitit kárhoztatni a' kiket Szenteknek tartaſz.

Második réſzét, az Ujitók tulajdon valláſokból bizonyitom. Mert *Calvinus*, csak az *Inſtitutió*ban, legaláb Tizen-egyſzer nevezi Agoſton Doctort, Szentnek, ugy-mint, *Lib. 1. cap. 7. n. 3. Lib. 2. cap. 1. n. 5. cap. 3. n. 8. Cap. 7. n. 9. Lib. 3. cap. 18. n. 7. Cap. 23. n. 14. Cap. 24. n. 1. Lib. 4. cap. 10. n. 13. Cap. 13. n. 9. Cap. 17. n. 21. & n. 28.* és azt * *Calv. lib. 3. c. 2. n. 35.* irja felőlle, hogy az Iráſnak igaz magyarázója, * *Fidus interpres*, a' régi Igazságnak Leg-hitelesb tanitója: " *Lib. 4. c. 14. n. 26.* " *Optimus ex totâ antiquitate, & fideliſſimus teſtis:* " *Lib. 3. c. 3. n. 10.* " *qui fideliter, magnâq; diligentiâ omnium ſententias collegit. Ex illo*

illo igitur ſumant lectores, ſi quid de ſenſu Antiquitatis habere certi volent. † *Auguſtinus ſedulò excuſſit omnium ſcripta.* Es hogy ő idejéig, tiſzta ſzűz virágjában változás nélkűl maradott az Apoſtoli tudomány: * *Extra controverſiam eſt, nihil à principio uſq; ad illam ætatem mutatum fuiſſe in doctrina.* " *Quingentis circiter annis floruit Religio, & ſincerior doctrina vigebat.* Azért, a' Sz. Agoſton tanu-bizonyságát, " *Grave ſuffragiũ*, nagy bőcsűlletes bizonyságnak nevezi *Calvinus*; és iſtentelen latroknak mondgya azokat, kik Sz. Agoſtonnal ellenkeznek, † *Nebulones, infenſiſſimi ſunt Auguſtino.* Azon-képpen *Baſiliuſt*, Szent, és Iſtentűl Igazság óltalmára válaſztott embernek nevezi: * *Sanctus vir.* " *Veræ doctrinæ vindex à Deo excitatus.* Haſonló-képpen Zefirinus Pápát, *Lib. 4. c. 17. n. 46.* Ambrúſt, *Lib. 1. cap. 14. n. 20.* Irenæuſt, *Lib. 1. cap. 13. n. 27.* Szenteknek mondgya. Athanaſiuſt, és Cyrilluſt, " *Veræ doctrinæ vindices*, igaz hit óltalmazóinak vallya. Gergely Pápát, nẽ csák Szentnek mondgya, *Lib. 4. cap. 7. n. 22.* és igaz Pűſpőknek, *Lib. 4. cap. 17. n. 49.* de azt-is irja, hogy Páſztori hivatallyában eljárt: † *Officium Paſtoris faciebat.* Bernárdot, Szent, és Iſtenes embernek nevezi: * *Sanctus vir;* " *pius ſcriptor;* " *pius vir.* Es egy ſzóval, azt irja, *Libro 4. c. 11. n. 4.* hogy az Apoſtolok idejétűl-fogva, ſok Szent Pűſpőkők tűndőklőttek az *Eccleſiá*ban.

† *Lib. 1. c. 13 n. 9.*

* *Lib. 4 c. 2. n. 3.*

" *Lib. 1. c. 11. n. 1.*

" *Lib. 2. c. 8. n. 50.*

† *Lib. 1. c. 13. n. 29.*

* *Lib. 1. c. 14 n. 20.*

" *Lib. 4 c. 9. n. 13.*

" *Lib 4. c. 9. n. 13.*

† *Lib. 4. c. 7. n. 13.*

* *Lib. 4. c. 7. n. 22.*

" *Lib 3. c. 12. n. 3.*

" *Lib. 4 c. 7. n. 18.*

Haſonló-képpen Luther Márton, Bernárdot Szentnek nevezi: † *Bernardus vir pius, ſanctus, & caſtus.* Szent Ferenczről e'képpen ſzól: * *Sanctus Franciſcus, vir admirabilis & ſpiritu ferventiſſimus, ſapientiſſimè dixit, Regulam ſuam eſſe Evangelium Chriſti.* A' Lutheriſták *Concordiá*ja, leg-aláb háromſzor nevezi Szentnek, Szent Ferenczet; ugy-mint, *fol. 99. 226. 253.* Szent Bernardot, haſon-

† *Luth. in cap 4. ad Galat. poſter. Comment.*

* *Lib. de Votu Monaſtico, Edit. Vittemb. An. 1546.*

Vide Kalauz, f. 186.

hasonlo-képpen három helyen-is Szentnek mondgya, *fol. 99. 253. 517.* Domokost-is, Szentnek hija, *fol. 99.* Ezek azért, a' kiket minnyájan Szenteknek tartunk, nyilván ellenkeztek az Uj tudományokkal, a' mint *Calvinus* sem tagadgya. Mert azt irja, I. Hogy a' Régiek Minnyajan tétováztak, Agostontúl meg-válva; *Lib. 2. cap. 2. n. 4.* II. Senkit ki nem választván, azt irja, hogy Minnyájan, valakiknek irási nállunk vannak, tévelygettek; *Lib. 3. c. 4. n. 38.* az-az, kűlőmbet tanitottak annál, a' mit *Calvinus* igaznak alit. III. Hogy a' régi *Ecclesiá*nak valláſi hamissák, *Lib. 3. c. 5. n. 10. Lib. 4. c. 15. n. 20. Cap. 17. n. 39. Cap. 18. n. 11.* IV. Hogy egy-néhány száz esztendő forgásában, kicsintűl-fogva nagyig, Minnyájan AntiChristus szolgai vóltanak, a' Misét nagy szent dolognak vallották. Ezeket *Calvinus* nem egyébért mondgya, hanem hogy az ő tanitasával ellenkeztek a' régi Szentek, hik a' Halottakért imádkoztak, a' bóldog Szenteket segitségűl hitták, mint ezennel meg-mutattyuk. Sőt, hittűl-szakadott Eretnekek laistromába irta a' régi *Ecclesia*, † *Aëriust*, azért, hogy a' Halottakért-valo Aldozatot és imadságot tiltotta; a' szabad Bőjtőket nem javallotta. * *Joviniánust*, azért, hogy a' Bőjtben bizonyos eledelektűl-valo tilalmat gyalázta; az Apáczák szűzességét, a' tiszta Házassággal egyenlő érdeműnek mondotta. " *Vigilantiust*, azért, hogy a' Szentek tetemének bőcsűlletes csókolgatását, és az Isteni szolgálatnak idején, nappali Gyertya-gyújtást csufolta. " A' *Donatistákat*, azért, hogy az Oltárokat rontották, a' kelyheket egybe-tőrték. Ezeket a' Vallásokat, akkor mondotta Eretnekségnek az *Ecclesia*, mikor, az Ellenkezők itíleti-szerént, változás-nélkűl, virágjában vólt az Apostoli tanitás.

Vide Kalauz, f. 160.

Vide suprà, fol. 70.

† *Aug. hæres. 53. Epiphan. hæres. 75.*

* *Aug. hæres. 82.*

" *Ieron. Epist. 53.*

" *Optatus, lib. 2. & 6. cõtra Parmen. Vide plura in Kalauz, fol. 297.*

Kér-

Kérlek, valaki ezt olvaſod, itild-meg, ha eſzeſség-e, az üdvöſség dolgában azok-után nem járni, kiket minnyájan Szenteknek tartunk: hanem oly járatlan útra válni, mellyen ſenki nem járt azok-közzül kiket e' világ Szenteknek itilt.

II. Bizonysag. Valamely gyölekezetnek tanitáſa, tulajdon erejéből, és mi-voltából, teſti ſzabadságra, feslettségre, és minden jóra-valo igyekezetnek el-óltasára viſzen, nem lehet ſzent és igaz *Eccleſia*. Illyenek az Uj gyölekezetek tanitáſi. *Ergo*.

Első réſzét, ez-előtt azzal bizonyitók: Mert Sz. Dávid, † az Iſten törvényét, Lélek téritőnek nevezi. Szent Jakab, az Iſteni tanitáſt, * Jó gyümölcsökkel tellyeſnek mondgya. Az emberi okoſság is azt tanittya, hogy az igaz *Religio*, Iſtenhez viſzen, nem ördöghöz.

† *Pſal. 18. v. 8.*

* *Iacob. 3. v 17.*

Supra, fol. 84.

Máſodik réſze a' bizonyságnak hogy ki-teſsék, eſzünkbe kel vennünk, hogy, noha az Uj Tanitók a' köſség-előtt a' jo erkölcsöket tanácſollyák és hirdetik: de e' mellett, oly dolgokat hiſznek és tanitanak, mellyeknek erejével, minden jóra-valo indúlatok meg-fojtatnak, minden gonoſzságra tágas út nyittatik. és igy, *quod in Concluſione docent, in Præmiſſis negant*; a' mit ſzóval javallanak, tanitáſok következéséből el-rontyák. Mert, ha amaz ékeſsen ſzóllo *Cicero*, vagy *Demoſthenes*, el akarná valakivel hitetni, hogy ſemmi jót ne mivellyen, ſemmi gonoſztúl magát ne tartóztaſſa: nem egyéb-képpen vihetné ezt véghez, hanem meg-mutatván, hogy lehetetlenek a' Jo cſelekedetek, nem ſzükségeſek, nem tiſzteſséges ezeket gyakorlani, haſzontalanok, és végre, hogy ezekre nem köteleztetünk, és a' gonoſz cſelekedetekért büntetést nem véſzünk. Mi-

hent-ezeket el-hitetné, ottan el-rontaná minden jo indúlatoknak tengelyét, és a' tekélletes erkölcsök folyását meg-rekesztené, bé-gátolná.

Mind ezeket, el-hitetik kövétőjökkel az Uj gyölekezetek: Mert, I. Azt tanittyák, hogy az Isten parancsolatit meg nem tarthattyuk. Ezt irja a' *Lutheristák* † *Concordiája*, és a' *Helvetiai* * *Confessio*. " *Calvinus* ezent mondgya. Es azt hiszem, nincs oly *Lutherista* vagy *Calvinista*, ki azt sokszor nem hallotta Tanitóitul. Ha az Isten parancsolati lehetetlenek: Tehát a' Jo cselekedetek lehetetlenek: mert jónál egyébrűl, Isten parancsolatot nem adott. II. Azt mondgyák, hogy a' Hit egyedűl elégséges üdvösségünkre. Kiből következik, hogy a' Jo cselekedetek nem szükségesek. mert elégséges nem lehet, a' mihez más valami szükséges. Hallyad Calvinust: •• *Quidquid extra Fidem homines moliuntur, inutile & vanum esse; Solam verò Fidem sufficere.* † *Christiana libertas in eo consistit, ut totam Legis Justitiam obliviscamur. Nam aut ab omni spe Justificationis excludimur, aut ab illa nos* SOLVI *oportet; ac sic quidem, ut* NVLLA *prorsus* OPERVM *ratio habeatur. Sublatâ igitur* LEGIS *mentione, &* OMNI *Operum* COGITATIONE *sepositò, unam* DEI *misericordiam amplecti convenit.* III. Azt állattyák, hogy az embernek minden cselekedete ocsmány, és vétkes. A' Lutherista *Concordiát* hallyad: * *Ipsa Legis impletio, quæ sequitur renovationem, immunda est.* Az Helvetica *Confessio* igy szól: " *Sunt multa indigna* DEO, *& imperfecta, in operibus Sanctorum.* Calvinus azt irja, •• hogy a' szent ember, válaszszon egész életéből oly cselekedetet, mellyet leg-bőcsűlletesbnek alit, abban-is rothadást talál: † *Nullum extat Bonum opus, quod pollutione corruptum non sit.* * *Mutilum ac vitiosum*

Vide Kalauz f. 230

† *Fol. 566. art. 5. in Affirmativa, n. 8.*

* *Art. 12.*

" *Calv. lib. 2. c. 7. n. 4. 5.*

•• *Calv. in Ioan. 6. v. 29.*

† *Calv. l. 3. c. 19. n. 2.*

* *Apologia, §. de Dilectione Dei.*

" *Art. 16.*

•• *Cal. lib. 3. c. 14. n. 9.*

† *Calv. lib. 3. c. 17 n. 9.*

* *Calv. in Matth. 5. v. 12.*

tioſum eſt, quidquid bonorum operum, etiam ab optimis prodit. Ha ez igy vagyon: tehát nem tiſzteſséges a' Jo cſelekedetben foglalatoskodni: hanem-ha azt mondanók, hogy tiſzteſséges vétkezni. IV. Azt beſzéllik, hogy a' Jo cſelekedetek haſzontalanok. Mert ſemmit gyakrabban nem kiáltnak, mint hogy Iſten-előtt ſemmi érdeme nincs a' Jo cſelekedeteknek. Ennek-felette, ha igaz, hogy minden Jo cſelekedet vétkes: nem hogy haſzna vólna, de sőt ártalmas, mert gonoſzſagával bűntetéſt érdemel. V. Az vitattyák, hogy nem tartozunk a' Jo cſelekedetekkel. mert az Iſten Tőrvényétűl ſzabadoſok vagyunk. Hallók † *Calvinu*ſtúl, hogy üdvőſségünkrűl nem lehet reménségünk, ha a' Tőrvénytűl oly mentek nem vagyunk, hogy errűl cſak meg ſe emlekezzűnk. Luther igy ſzól: * *Tota Lex ſimpliciter, ſive Cærimonialis, ſive Decalogi, abrogata eſt Chriſtiano.* A' Helveciai *Confeſſiób*ā, ezeket olvaſſuk: " *Abrogata eſt Lex, quatenus nos amplius non damnat, nec iram in nobis operatur.* VI. Az-is ő mondáſok, hogy, ha vétkeznek ſem bűnhődnek érette: mert az ő gonoſz cſelekedetek, " nem tulajdonittatik, nem *Imputal*tatik nékik Iſtentűl.

† *Cal. lib. 3. c. 19. n. 2.*

* *Luth. in cap. 2. ad Galat.*

" *Art. 12.*

" *Calv. l. 3 c. 17. n. 10. 15. Art. 13. Smalcal.*

Ezek a' tudományok, magok erejével igyeneſsen arra viſzik embert, hogy ſemmi jóra ne igyekezzék: sőt, lelki iſméretinek furdaláſa-nélkűl, mint a' *Libertinu*ſok, akár-mit cſelekedgyék; a' mint végre *Calvinus* illyen ſzókkal meg-vallya: † *Videmus quorſum hæc tendat libertas; nempe, ut* DEI *donis* NVLLO *conſcientiæ* SCRVPVLO *utamur.* Ugyan-is bolond, a' ki azt nem tudgya, hogy, lehetetlen, vagy haſzontalan, és ártalmas dolgokban, nem kel okos embernek magát fáraſztani.

† *Calv. l 3. c. 19. n. 8.*

Tovább: A' Tudománynak szentségével igyenesen ellenkezik, hogy az Uj Tanitók, igazsággal le nem nyomhatván, hazugsággal gyűlöltetik a' Romai valláſt. Maga az Ur Isten, *Jób. 13. v. 7. Rom. 3. v. 7.* meg-jelentette, hogy az ő dücsőſségét, nem ſzabad hazugsággal terjeſzteni: † mert ő gyűlöli a' hazugságot.

† *Pſal. 5. v. 7. Sap. 1. v. 11.*

Az Uj Tanitók, azt hirdetik a' kőſség-előtt, hogy a' Pápiſták, nem a' Chriſtus érdeméből, és Isten irgalmából, hanem magok érdeméből várják bűnök bocsánattyát és igazuláſokat. Hallyad Calvinuſt: * *Iſti, prætermiſsâ Dei miſericordiâ, Chriſtoq; præterito, charitatis beneficio nos Juſtificari pugnant.* A' Lutheriſták *Concordiája* igy ſzól: " *Excluſo Chriſto, docent mereri Juſtificationem per opera Legis.* Ennél nagyob hazugság nem lehet. Mert a' Romai *Eccleſia*, mindé űdőben azt hitte, és tanitotta, hogy, az egy Közben-járo Chriſtus Jesuſon-kivűl, ſenki ſoha cſak egy bűnnek bocsánattyát ſem érdemelhette; hanem " a' mi Igazuláſunk, cſak ingyen, Chriſtus érdeméből vagyon. Hallyad errűl a' *Tridentomi Conciliom* végezését: † *Non remittuntur, neq; remiſſa ſunt unquam peccata, niſi gratis, Divinâ miſericordiâ, propter Chriſtum.* * *Gratis juſtificari dicimur, quia nihil eorum quæ præcedunt Juſtificationem, ſive fides, ſive opera, ipſam Juſtificationis gratiam promerentur.* Eő-maga *Calvinus*, mikor eſzére jő, nyilván irja, hogy a' Pápiſták eggyeznek abban ő-vélle, hogy Isten a' bűnt, irgalmaſságából, ingyen bocsáttya-meg: " *Nihil inter nos, & ſaniores Scholaſticos pugnæ eſt, quin peccator gratuitò, à damnatione liberatus, Juſtitiam obtineat.* " *Culpam remitti fatentur Dei miſericordiâ; ſed culpâ remiſsâ, pœnam reſtare.* A' Lutheriſta *Concordia*-is igazán irja, † hogy Hittűl-ſzakatt tévelygőknek itílte, és itíli moſt-is a' Romai

* *Calv. l. 3. c. 18. n. 8.*

" *Liber Concordiæ, Fol. 112. Vide Kalauz, fol. 443. 417.*

" *Rom. 3. ver. 24.*

† *Seſſ. 6. cap. 6.*

* *Cap. 8.*

" *Calv. l. 3. c. 14. n. 11.*

" *Lib. 3. c. 4. n. 29.*

† *Concordia, f 200. Kalauz, fol. 443. §. 4.*

mai *Ecclesia* azokat, valakik azt hirdetik, hogy érdemünkel nyerjük bűnünk bocsánattyát. Bezzeg azt hiszük, és tanittyuk, hogy, minek-utánna ingyen, csak egyedül a' Közben-járo Christus érdeméből, bűnünk bocsánattya adatik, és meg-igazúlunk; az-után, † mint a' szőlő-tőben oltatott veszszők, az igaz szőlő-tőnek, a' Jesus Christusnak malasztya-által, jót cselekedvén, annak a' jó cselekedetnek jutalmát vészük, az Istennek igíreti-szerént: De hogy bűnünk bocsánattyát, és az Igazúlást magunk érdeméből nyerjük, soha sem tanította a' Romai gyölekezet.

† *Lásd a' Kalauzt, fol. 940.*

Calvinus azt beszélli, hogy a' mi Litaniáinkban semmi emlekezet nincs Christusról, hanem csak a' hólt Szentekről: * *In suis omnibus Litanijs, ubi Sanctis mortuis nihil non honoris defertur, nulla Christi mentio.* Maga csak abban a' Litaniában, mellyet a' Penitenczia-tartó Sołtár-után szoktunk mondani, vagyon huszonnyólczszor emlekezet Christusról.

* *Calv. l. 3. c. 20. n. 21.*

Ezekhez hasonló Hazugságokat hallánk az Első könyvnek első részébe. Es száma nincs, menyiszer kiáltyák, hogy mi a' Képeknek, és a' bóldog Szeteknek Isteni tiszteletet tészünk. Maga a' dücsőült Szenteknek, nagyob tiszteséget nē tészünk, mint valamely elő szent Jámbornak. Nem is kérünk semmit egyebet tőllők, hanem csak azt, a' mit egy bűnös szolga-társunktúl kérhetünk, tudni-illik, hogy Isten-előtt imádkozzanak érettünk. A' Képekben semmi hatalmat nem vallunk, semmit azoktúl nem várunk: emlekezetre tartyuk; azok-előtt csak ollyan bőcsülletet tészünk Istennek, minémű a' Jesus nevének emlekezetire szoktunk tenni.

Supr. fol. 2. & seqq.

Szám-nélkül vannak az Uj Tanitók irásiban a' mireánk

reánk költött hazugságok, mellyekből ki-tetczik, hogy semmi Szentség nem lehet az illyen hazugságokkal gyarapodott *Eccleſiá*ban.

III. Bizonysag. Valamely gyölekezetnek tanitása, Isteni Csudákkal nem erősítteteti, azt nem kel Szent *Eccleſiá*nak tartani. A' moſtani Ujitók gyölekezetinek tanitása, ſoha semmi csudákkal nem erősítteteti. *Ergo.*

† *Suprà, fol. 84.* Első részét, ennek-előtte † meg-bizonyitók. Mert Christus fogadta, hogy az ő gyölekezetinek igazságát, * *Marci 16. v. 17.* Csudák jeleivel erősíti: * *Signa autem eos qui crediderint, hæc ſequentur.* Ugyan-is, az *Eccleſia* tanitásának igazságát, emberi okoskodásból nem tudhatni, hanem Isteni csudákkal kellett ennek hitelt szerzeni; a' mint " *Suprà fol. 73. 84.* Sz. Agoſtontúl " hallók, és világoſon tanittya Chri- " *Ioan. 15. v. 24.* ſtus Urunk, mikor azt mondgya, hogy, " ha az ő tanitása Csudákkal nem erősíttetett vólna, bűnök nem vólna azoknak kik nem hittek.

Második része, oly világos, hogy az Ellenkezők † *Calvin. Præfat. Inſtitutionum.* sem tagadhattyák: hanem, csak azt forgattyák, † hogy ő-tőllök Csudákat nem kel kivánni, mert ők nem Uj *Evangeliom*ot tanitnak, hanem azt, a' mellyet az Apoſtolok sok csudákkal erősítettek. De ez, csak hiuság, mellyel szinte ugy élnek a' *Lutheriſták*, *Arianu*ſok, Viſzſza-kereſztelők, és valakik az *Evangeliom*nak bőtűjét bé-vésszik, mint a' *Calviniſták*, kire nézve azt mondhat- * *Iero. ſupr fol. 31.* tyuk nékik, a' mit Sz. Jerónymus monda * némely Tévelygőknek, hogy, vagy minnyájan, vagy egy-néhányan hazudnak. Bezzeg az *Evangeliom*nak erősítésére, Uj Csudák nem kivántatnak; a' Sz. Iráſnak-is azt az értelmet, mellyet az Apoſtolok idejétűl-fogva vett, és követett a' Kereſztyénség, nem szűkség moſtani

tani csudákkal erősíteni: De mivel *Luther*, és *Calvinus*, azt a' valláſt, mellyet e' világon találtak, és a' mellyet akkor az egész Kereſztyénség, Szent Irás-szerént-való igaz Hitnek tartott, vétkesíteni, és Sz. Iráſellen-valónak kezdették mondani; ők pedig oly értelemmel magyarázzák a' Sz. Iráſt, mely igyenesſen ellenkezik a' régi Atyák tanitásával, és a' Kereſztyénségben meg-gyökerezett egyenlő értelemmel: ezt az Uj értelmet, es nem a' régi *Evangeliom*ot kellene csalatkozhatatlan jelenségekkel bizonyitani, ha hitelt akarnának ezeknek szerzeni. Mert az Apoſtoloknak, és a' régi *Eccleſiá*nak csudái, a' régi *Evangeliom*nak régi értelmét erősítették, nem az újonnan koholt magyarázatokat.

§. 3. A' Harmadik Jel, nem találtatik az Ellenkező gyölekezetekben.

CATHOLICA.

I. Bizonysag. Valamely gyölekezet az Apoſtolok idejétől-fogva, mindē üdők forgásában meg nem maradott, hanem az Apoſtolok-után, valamely üdőben újonnan gyarapodott, és Uj tudományt kezdett, nem lehet közönséges igaz *Eccleſia*. Az Ujitók társasága, az Apoſtolok idejétől-fogva, minden üdőben meg nem maradott; hanem újonnan, Uj tudományt kezdett. *Ergo.*

Első részét, azokon az erős bizonyságokon fondállyuk, mellyekkel meg-mutatók, hogy, soha † a' pokolnak ereje meg nem győzi a' kő-szálon épittetett *Eccleſiát*: hanem, a' Szent Pál tanitása-szerént, * világ végéig *Doctori* és Pásztori léſznek, kiktől óltalmaztatik a' hamis tudományok szelétől; és " az egy-szer bé-vetett jó mag, nevekedik világ végéig. Ezek-

† *Matth. 16. v. 18.*

* *Epheſ. 4. v. 12.*

" *Matth. 13. v. 30.*

Coloſſenſ. 1. v. 6.

ből következik, hogy, noha az Eretnekségek, hol egy, hol más Országot meg-dőglelnek: de azért, soha az *Ecclesia* a' hitetlenségtől úgy el nem borittatik, hogy csak lappangólan sugorogjon, Tanitó-nélkül, Predikállás, és Szentség szolgáltatás-nélkül maradgyon.

† *Supra fol. 70.* Második részét, magok sem tagadgyák az Ujitók. Mert azt hirdetik, † hogy egy-nehány száz esztendővel ő-előttök, kicsintől-fogva nagyig, mindnyájan, a' Pápához halgattak, az igaz Tudomány pedig, és az *Ecclesia* ki-gyomláltatott volt. Az *Ecclesiát* is * azért hirdetik Láthatatlannak, azért mondgyák " hogy elfogyhat, és tévelygésre juthat, mert az ő gyölekezetéknek, száz húsz esztendő-előtt híre sem volt. Es, ha *Luther* vagy *Calvinus*-előtt volt valahol ollyan *Ecclesia*, mint most az övék: az Egyházi, vagy világi Historiákból mutassák-meg, *Quis? Ubi? Quando!* Ki volt? hol volt? mikor volt, a' ki az ő gyölekezetek vallását tanitotta? Egy várast, egy falut nevezzenek, melyben összve-gyültek, tanitottak, kerestzteltek, vacsoráltak. Emlitcsenek egy *Mártyrt*, a' ki ezért a' hitért szenvedett; egy Tudós embert, a' ki ezt irásával óltalmazta. Hallásból ·· vagyon a' Hit, a' hallás predikállásból, a' predikállás tanitó-által: azért, nevezzenek egy Tanitót, a' ki predikállasával, ezt az ő tudományokat terjesztette. *Vithakerus*, Calviniſta fő tudós *Doctor*, igazán meg-vallya, hogy ők ennek szerit nem tehetik: † *Pastores nostri, olim conspicui non fuerunt, nec eos nominare possumus.* Es soha, sem *Illyricus*, sem *Volfius*, sem egyéb senki nem nevezhetett, nem-is nevezhet világ végéig csak egy embert-is, a' ki *Luther*-előtt e' mostani Ujságokat hirdette volna. sőt ezenel meg-hallyuk, * hogy maga diesekedik *Luther* azzal, hogy az ő-tőlle kezdetett

NOTA. *Quis? Ubi? Quando?*

" *Supra fol. 70.*

·· *Rom. 10. ver. 15.*

† *Vithak. de Eccles. fol. 413. 443.*

* *Hoc Capite §. 4. in Prima probatione.*

tett Ujságot, ſoha ſenki ő-előtte meg ſem illette. Emlegetnek némely Tévelygőket, kik egy, vagy két dologban eggyeztek a' moſtani ſzakadáſokkal: De az egy, vagy két dologban-való eggyezésért, azoknak czéhekbe nem írathattyák magokat; hanem-ha, bé-állanak a' Tőrők, Sidó, Cſerkeſz, *Arianus*, Viſzſza-kereſztelő győlekezetekbe-is. mivel ezekkel ſok dolgokban eggyeznek, és kivált-képpen azokban, mellyekben az Uj Tanitók tőllünk el-ſzakadnak, és a' Romai *Eccleſiával* ellenkeznek.

II. Bizonysag. Valamely győlekezetnek tanitáſa, ki nem terjedett minden Nemzetségekre, mellyek az *Evangeliom* zengését hallották, nem lehet Közönséges *Eccleſia*. Az Uj győlekezetek tanitáſa, ki nem terjedett. *Ergo.*

Első réſzét, a' Sz. Irás tanittya, midőn † a' *Meſſias* Országát, az egéſz világra terjedett Birodalomnak ſokſzor mondgya.

† *Iſai. 54. v. 2. Et locis citatis f. 87.*

Második réſze, világ-előtt nyilván vagyon. Mert Olaſz, Spanyól, és ſok Indiai országokba, hálá Iſtennek, nem érkezett az Uj vallás. És noha világ kezdetitől-fogva nem volt, és moſt ſincſen birodalom, mely annyira terjedett vólna, mint a' Spanyól birodalom: de azért (légyen áldott az Ur Iſten) annak az egéſz birodalomnak határiban, csak egy lakos ſincſen, a' ki nyilván *Lutheriſta*, vagy *Calviniſta* tudományt kővetne, nem hogy ezeket hirdetné valaki vagy predikállaná. A' Nap-keleti országokra-is, ugy-mint a' Gőrőgőkre, Előrményekre, *Abaſſinu*ſokra, *Palæſtiná*ba, egy ſzóval, egéſz *Aſiára*, és *Africára*, nem hatottak ſoha a' moſtani újságok. Azért, úgy ſzólhatunk az Ellenkezőknek, a' mint Sz. Agoſton ſzólla a' *Donatiſtáknak*:

Auguſt. De Unitate Eccleſ. c. 6.

Christus magvában meg-áldatnak (ugymond) a' földnek minden határi. Ha nállatok vagyon ez az *Ecclesia*, adgyátok-elő: mutassátok-meg, hogy eggyeztek mind azokkal a' Nemzetségekkel, mellyek ebben a' magban meg-áldattak. Ezt adgyátok elő ha nállatok vagyon: vagy, az esztelenséget félre tévén, vegyétek, nem éntőllem, hanem attúl, a' kinek magvában meg-áldatnak minden nemzetségek.

III. Bizonysag. Valamely győlekezet Christusnak fiakat nem szűlt a' Pogányságbol, és a' Nemzetségeket Isten ismméretire nem hozta, nem lehet Christus Jegyese, és Közönséges *Ecclesia*. Az Uj győlekezetek ezt nem cselekedték. *Ergo.*

† *Isai. 54. vers. 3. Cap 60. v. 11. Vide fol. 63. 87.*

Első részét, sok helyen jelenti a' Sz. Irás: Mert a' Próféták tanittyák, † hogy az *Ecclesia* hozza a' Pogány nemzeteket Christus ismétetire: és azért légzen mindenkor nyitva az ő kapuja, hogy a' Pogány népek, és az ő Királlyok ebbe mennyenek. Christus szava az, * hogy eléb jo mag vettetik, és az-után hinteget e' közzé konkolyt a' Sátan.

* *Matth. 13. v. 25.*

Második részc, nyilván vagyon világ-előtt: Mert soha, csak egy Pogány nemzet sem tért e' mostani Ujságokra; hanem, a' mint ez-után meg-hallyuk, a' Pogányságbol elsőben a' Romai vallásra hajlottak, az-után " hintegette az ellenség a' tévelygésnek konkolyát, és úgy ·· mentek-ki közzűllűnk, a' kik nem vóltak hozzánk-valók. Magok-is tudgyák az Ujitók, hogy nem mi mentűnk-ki ő-közzűllők, hanem ők szakadtak-el mi-tőllűnk. ez az oka, hogy mikor ő-közzűllők valaki hozzánk ál, igazán mondgyuk hogy Meg tért: de ha ki közzűllűnk ő-hozzájok hajol, azt El-tértnek nevezzűk.

" *Matth. 13. v. 25.*
·· *Ioan. 2. ver. 19.*

§. 4.

§. 4. A' Negyedik Jel, nem fér az Uj társaságokhoz. APOSTOLICA.

1. Bizonyság. Valamely gyölekezetben az Apoſtolok idejétül-fogva, a' Lelki páſztoroknak ſzemélyekben egy-máſ-után-valo *Succeſſió*ja, félbe ſzakadáſ-nélkül kövekezéſe nem vólt, az nem lehet Apoſtoli *Eccleſia*. Az Uj gyölekezetekben, efféle *Succeſſio*, kövekezés nem vólt. *Ergo*. *Vide ſuprà, fol. 89.*

Elsö réſze, Szent Pálból vétetik; ki azt irja, hogy *Epheſ. 4. verſ. 12.* a' Chriſtus teſtének, az *Eccleſiá*nak, éppitesére, és tévelygéſektül óltalmára, mind ſzinte a' Chriſtus-eleibe mentünkig, *Doctor*ok és Páſztorok rendeltettek. Mely mondáſt magyarázván *Beza*, igy ir: † *Ex quibus perſpicitur, hæc duo munera, perpetua eſſe oportere in Eccleſia.* † *Beza, in Epheſ. 4. v. 11.* Ugyan ezent igirte * *Iſaias* és *Ieremias* által az Iſten. Máſutt, Sz. Pál azt irja, " hogy a' Hit, hallásbol, és Lelki páſztorok tanitásából vagyon. Tehát, valamíg az igaz Hit meg-marad e' földön, meg kel a' Tanitóknak-is maradni. Ezt bizonyíttya Sz. *Cyprianus* Mártyr, mikor azt irja, hogy az *Eccleſia* nē egyéb, hanem a' Papokkal eggyezö kőſség: •• *Eccleſia, ſunt plebs Sacerdoti adunata, & Paſtori ſuo grex adhærens.* És iſmét: † *Qui adverſus Sacerdotes Chriſti facit, qui ſe à Cleri Societate ſecernit; arma ille contra Eccleſiā portat, hoſtis altaris.* Ugyan erre nézett Szent Jerónymus, kitül ez elött * hallók, hogy, a' hol Pap nincs, ott *Eccleſia* nem lehet. Sőt *Calvinuſ*-is " vallya, hogy a' Chriſtus *Eccleſiá*ja, ſoha Lelki páſztorok, és *Doctor*ok-nélkül nem marad. Maga, ha valamely üdöben el-ſzakadna kötele a' ſzünetlen következéſnek, *Continua ſucceſſió*nak, akkor, az *Eccleſiá*nak, *Doctor*ok és Páſztorok-nélkül kellene maradni.

* *Iſai. 62. verſ. 6. Ierem. 33. v. 18. 21.*
" *Rom. 10. ver. 15.*
•• *Cyprianus, Epiſt. 69. vel lib. 4. epiſt. 9.*
† *Et libro de Unitate Eccleſiæ.*
* *Suprà, fol. 89.*
" *Suprà, fol. 89.*

Mi-képpen azért, akár-mely folyó-víz, az ő völgyé-
Vide supr. fol. 88. ben-valo folyás-által jút mi-hozzánk; és a' Duna, az ő forrásából külömben ide nem folyhat, hanem-ha félben szakadás-nélkül fekéše és völgye léšzen, mellyen reánk származzék: úgy az igaz Hit, minek-utánna Christus Urunktul az Apostolokra folyamott, mi-reánk nem juthat, egy-más-után szakadás-nélkül következő Tanitók személye-nélkül. mivel egyéb félzke és völgye
† *Rom. 10. ver. 15.* nincs az Igazságnak, mellyen reánk folyhaslon, † hanem a' Lelki pásztorok tanitása. Es, mi-képpen a' Duna, sem Arvába, sem Turóczba nem mehet, mert völgye nincsen mellyen oda terjedgyen: úgy, arra a' gyölekezetre nem juthat az Igaz tudomány, melynek Lelki pásztori egy-más-után nem következnek.

Második részét, magok sem tagadgyák az Ujitók.
Calvini verba, supra. fol. 70. & 98. Azért irja *Calvinus*, hogy a' Régiek Minnyájan, valakiknek iráši nállunk vannak, tévelygettek: Sok száz esztendők forgásában, az igaz tudomány tellyességgel ki-gyomláltatott, ugy mond, és az *Ecclesia* igaz Pásztorok-nélkül maradott. Ezekről *Calvinus*nak tulajdon szavait, ez-előtt fel-jegyzettük. mellyek azt téšzik, hogy illyen Pásztorok mint ők, nem vóltak régenten. *Luther* pedig, halála-előtt esztendővel, egy Elől-járo levelet íra könyveinek; melyben azt mondgya, hogy egyedül ő kezdette ezt a' dolgot, mellyet senki ő-előtte
Luth. præfat. tom. 1. Latin. ann. 1545. Tom. 2. Responsad Regem Angliæ. Vide Kalauz. f. 159. meg nem mert illetni: *Solus primò eram. Expectabant homines eventum rei, quam* NVLLVS *ante me ausus erat attingere.* Másutt igy ir: *Quis me sustinebat initiò, cùm* SOLVS *essem,* SOLVS *in acie starem,* SOLVS *Cæsaris, & Pontificis telis me opponerem?* Tehát Luther, nem *succedált*, következett más Tanito-után, ha ő volt első kezdője tanitásának. Nem-is egyébért mondgyák az *Ecclesiát*

ſiát Láthatatlannak, hanem hogy Tanitókat nem mutathatnak minden ůdőben, kiknek kővetkezésével dicſekedhetnének.

De nem kel ezen ſokat perlekedni, hanem *Eſdráſt* kőveſsük. Mikor némellyek magokat *Aaron* maradékinak neveznék, azt kiváná *Eſdrás* tőllők, hogy vigyékfel *Genealogiá*jokat, nemzetségek rendit *Aaron*ra. és valakik fel nem vihetők, ki-vetteténck a' Papok-kőzzůl: *Hi quæſierunt ſcripturam Genealogiæ ſuæ, & non invenerunt; & ejecti ſunt de Sacerdotio.* E' világi Tőrvényben- 1. *Eſdræ, 2. ver. 62.* 2. *Eſdræ, 7. v. 61.*
is, ha ki őrőkős akar lenni valamely Uraságban, meg kel bizonyitani *Genealogiá*ját. Mi-is azért, azt kivánnyuk akár-mely Ujitóktul, hogy félbe-ſzakadáſ-nélkůl vigyékfel az Apoſtolokra *Genealogiá*jokat, egy-máſ-után kővetkezéſeket, ſzármazálokat, a' mint fel-viſzi a' Romai *Eccleſia*. De oda veſzett, hogy ők ezt végbe vigyék: Mert, nem hogy ſok Tanitót, † de csak egy akár-kit ſem nevezhet *Luther*, a' ki ő-előtte illyen vallást kővetett vólna mint ő. Innen vagyon, hogy ezt a' Kérdéſt, úgy kerůlik az Ellenkezők, mint valami nyak-ſzakaſzto árkot. † *Quis? Ubi? Quando?* *Vide ſupr. fol. 106.*

II. Bizonysag. Valamely győlekezetnek Iſtentůl kůldetett, és tőrvény-ſzerént válaſztatott 's ſzenteltetett Páſztori nincſenek, nem lehet Apoſtoli *Eccleſia*. Az Uj győlekezeteknek nincſenek illyē Páſztori. *Ergo.*

Első réſzét, a' Sz. Irás tanittya: melyben azt olvaſſuk, * hogy az igaz Hit, Tanitó-nélkůl nem lehet, *Rom. 10. v. 15.* A' Tanitónak pedig, Iſtentůl kel hivattatni, *Heb. 5. v. 4. Actor. 20. v. 28.* mert, a' ki magától ſzól, " maga dőcsősségét kereſi. Az igaz Okoſság-is erre viſzen: Mert az igaz Páſztorok, Chriſtus Követi, *2. Corinth. 5. verſ. 20.* Chriſtus országának gond-viſelői, *Actor. 20. v. 28.* Ha azért árulónak itiltetik, a' ki Fejedelmétůl * *Vide ſupr. fol. 89.* " *Ioan. 7. ver. 18.*

métűl nemküldetvén, követte, vagy *Gubernator*rá tenné magát; ha egy Vár-megyében, ki-sűvöltenék és pirongatnák azt, a' ki egyebek válaſztáſa-nélkűl, magától elő-ugranék, és magát eskűtt bíróvá tenné: meggondolhattyuk, mit kellyen arrúl ítílni, a' ki Iſteni követségbe avattya magát, Iſtentűl nẽ küldetvén. Azért, erőſsen dorgállya † Iſten azokat, kiket ő nem küldött, és a' tanitáshoz nyúltak: kötelezi pedig Híveit, hogy az ő-tőlle küldött Páſztoroknak engedgyenek, *Heb. 13. v. 17.* mert, * a' ki ezeket halgattya, Chriſtuſt halgattya; a' ki meg-veti ezeket, Chriſtuſt útállya.

† *Ier. 23. verſ. 21. cap. 14. v. 4. cap. 29. v. 28.*

Ezech. 13. v. 3. 7.

* *Luca 10. ver. 16.*

Második réſzét, így bizonyitom: Ha *Luther*, és *Calvinus*, Iſtentűl küldetett, és tőrvény-ſzerént válaſztatott Páſztorok nem vóltak; az ő-tőllők eredett, és utánnok következett Tanitók ſem jutottak jo úton és módon, rend és tőrvény-ſzerént a' Lelki páſztorságnak tiſztire. Bizonyos pedig, hogy *Luther*, és *Calvinus*, Iſtentűl nem küldettek, és tőrvény-ſzerént nem válaſztattak a' Páſztorságra: mert, a' Sz. Pál tanitásából, azt irja *Calvinus*, " hogy, a' kiket Iſten küld, vagy emberek-által, ſzokott rend-ſzerént küldi, vagy rend-kivűl, csak maga. *Luthert*, és *Calvinuſt*, emberek-által nem küldötte. mivel maga ſem tagadta " *Luther*, és világ-előtt tudva vagyon, hogy egyedűl ő-maga kezdé elsőben e' moſtani Ujitáſt. Tehát, egy ember ſem vólt a' ki őtet erre az Uj tanitáſra válaſzthatta, vagy küldhette. Mert, bizonyos, hogy a' Pápiſták őtet arra nem válaſztották, hogy ő-ellenek tanitcſon, és az ő vallásokat rontſa. Sőt mikor Papságra, és *Doctor*ságra rendelték, erős hittel meg-eskűdtették, hogy a' Romai Anyaſzentegyháznak engedelmeſségében, hóltig marad. Ugyan ezent mondom *Calvinuſ*rul.

" *Calvi. in cap. 1. ad Galatas. v. 1.*

" *Suprà, fol. 110.*

Mint-

Mint-hogy azért magok láttyák, hogy ſenkit nem nevezhetnek, a' ki-által Iſten ôket rend-ſzerént küldötte vólna; azt irják, hogy rend-kivül, Iſten tette ôket Apoſtolokka, vagy Evangeliſtákká: † *Apoſtolos, vel ſaltem Evangeliſtas, interdum excitat* Deus, *ut noſtro tempore factum eſt. Munus hoc extraordinarium appello.* Látod-e, hogy magok ſem tudgyák, mire válaſztotta ôket Iſten, *Apoſtolo*kká tette-e, vagy *Evangeliſtá*kká? de azért a' rend-kivül-valo válaſztáſſal dicſekednek. Nem adhattyák pedig ſemmi jelenségét, és bizonyságát mondáſoknak. Mert jóllehet *Luther*, *Calvinus*, *Servetus*, *Muncerus*, és egyebek, egy-aránt dicſekednek azzal a' hivatallal: de eggyik a' máſiknál, nagyob és hitelesb jelenségét nem adhattya dicſekedésének. noha bizonyos, hogy, ha ezek-közzül eggyikét Iſten küldötte, máſikát nem küldhette, mivel * ellenkező tanitáſra nem küldheti Iſten az ô Követit. Nem elég pedig csak mondani, hogy ôket Iſten küldötte; hanem, ezt csalhatatlan bizonysággal tartoznak meg-mutatni. mivel arrúl parancſolatunk vagyon, " hogy ne hidgyünk minden léleknek, hanem meg-próbállyuk. Az-is Iſten ſzava, " hogy egy ember mondáſa, nem ſzerezhet bizonyos hitelt. Ha azért e'világi dolgokban, a'ki magát Királytul rendelt Kapitánnak, vagy Követnek, és akár-minémű gond-viſelőnek mondgya, hitele nincs, mind addig, míg pecsétes, *Patens* levelet és kéz-iráſt nem mutat, míg méltoságos *Commiſſárius*okat nem állat, kik hiteleſsé tegyék hivatallyát: ſokkal méltóbban kivánnyuk az Iſteni dolgokban, hogy, a' kik magokat Iſten Követinek mondgyák, bizonyos jelenségét adgyák *Apoſtol*ságoknak; mutaſſanak pecsétes levelet Iſtentúl. Szent Pál, a' Csudákat nevezi Apoſtolság jeleinek,

† *Calvin. lib. 4. c 3. n. 4.*

Verba Ieronymi vide ſupr. fol. 3'.

* *2 Timot. 2. v 13.*

2 Corint. 1. v. 18.

1. Corint. 14. v. 33.

" *1. Ioan. 4. ver. 1.*

" *Deut. 17. ver. 6.*

Supra, fol. 84. 104. 2. *Corinth. 12. v. 12.* Calvinus irja, hogy az Apostoli hi-
† *Calvin. in Hebr. 2. vers. 4.* vatalnak, erősítő kéz-irási, és pecséti, a' Csudák: † *Dominus miraculis, tamquam solemni* SUBSCRIPTIONE, *Apostolorum prædicationem approbavit.* * *Signa Apostoli accipiunt pro* SIGILLIS, *quæ ad* OBSIGNANDAM *Apostolatus Fidem valent.* Moyses, Isten csak arra küldé, hogy vi-
* *Calv. 2. Cor. 12. v. 12.*
lági fogságból ki-szabaditcsa a' Sidókat: még-is azt
" *Exod. 4. v. 1.* felelé *Moyses*, " hogy nem lészen hitele beszédének. és, hogy hiuságos ne lenne követsége, Csuda-tételre-
•• *Iudic. 6. v. 16. 17.* valo hatalmat ada Istē néki. *Gédeont*, •• Bíróságra válasz-
† *Ioan. 15. v. 24.* tá Isten: ottan Jelt kére *Gédeon*, melyből hiteles lenne választása. Christus maga mondgya, † hogy, ha Csu-
* *Ioan. 10. vers. 41.* dákkal nem erősítette-vólna dolgát, bűnök nem vól-na azoknak kik nem hittek néki. Keresztelő János, ha maga Csudát nem cselekedett-is, de * sok csudák-kal hitelessé tette Isten az ő méltoságát: Mert, mag-talan Anyától csudálatoson szűleték, az Apja meg-némúla, szűletése-után szólla: Annya méhében rőpdőse Christus jelen-létére: és egész élete, *Continuum miracu-lum*, Csudánál egyéb nem vólt: végre, az ő szolgálat-tyának erősítésére, meg-jelenék a' Szent Lélek, és ég-ből szózat adaték mikor Christust meg-keresztelé. Ha azért az Uj Tanitók hitelessé akarják tenni rendetlen hivatallyokat, mutassák ennek Isteni bizonyitását, Pe-
subscriptiones & Sigilla quæ sint, ex Calvino audivisti. eséttel, és Kéz-irással meg-erősittetett *Patens* levelét. mert e' nélkül, bolondság nékik hinni. Mely dolog-
† *Verba Erasmi, vide in Kalauz, fol. 409.* rúl, *Erasmus* imigyē ir: † Az Apostolok betegeket gyó-gyitottak, halottakat támasztottak, és igy hitt nékik, 's nehezen pedig, e' világ. Most az Ujitók, az egész Keresztyénségben meg-gyökerezett közönséges tudo-mány-ellen, hallatlan dolgokat hirdetnek; és azt akar-ják,

ják, hogy hidgyűnk nékik, noha ſenki kőzzűlők csak egy sánta lovat ſem gyógyíthatott.

Végezetre, noha Iſten válaſzthat rend-kivűl Tanítókat: de mivel az *Eccleſiá*ban világ végig meg nem ſzűnnek a' rend-ſzerént kűldőtt *Doctorok* és Páſztorok, (mint eléb † meg-bizonyítók;) ſzűkség, hogy azokat- † *Supr. fol. 89. 111.*
is, a' kik rend-kivűl kűldetnek, az *Eccleſiá*nak rend-ſzerént válaſztott Páſztori bé-vegyék. Ezt *Calvinus*, Sz. *Calvin. lib. 4. c. 3.*
Pál példajával bizonyíttya; kit, noha Iſten válaſzta, *n. 14.*
de azért a' tőb Apoſtolok-által kellett bé-vétetni és rendeltetni, a' mint olvaſsuk *Actor. 13. v. 3.* sőt azt irja *Calvinus*, hogy az emberek-előtt helytelen, és haſzontalan e' nélkűl a' tanitás: * *Inutile eſt Verbi miniſterium,* * *Cal. Gal. 2. v. 2.*
quod ad homines. Sz. Agoſton így ſzól: " *Paulus, de cæ-* " *Aug. 28. contr.*
lo vocatus, ſi non inveniret in carne Apoſtolos, cum quibus *Fauſt. cap. 4.*
conferendo Evangelium, ejuſdem ſocietatis eſſe appareret; Eccleſia illi omnino non crederet. Ennek igaz oka az, mert a' Szent Lélek magával, és az Igazság igazsággal nem *Vide ſu. f. 82. 83*
ellenkezhetik. Ha azért a' Páſztoroknak rend-ſzerént-valo hivatallya, és az *Eccleſiá*nak igazgatáſa Sz. Lélektűl vagyon, nem ellenkezhetik ezzel az Iſtennek rend-kivűl-valo hivatallya. Mivel azért a' *Luther* és *Calvinus* hivatallya, ellenkezett a' rend-ſzerént-valo Páſztorokkal, az *Ordinaria Vocatió*val, melynek az Anya-ſzentegyházban világ végéig meg kellett maradni: kővetkezik, hogy őket Iſten nem ſzóllította.

Utóllyára, azt-is eſzűnkben kel tartanunk, hogy eleitűl-fogva, a' Lelki páſztorok, Pűſpőkőktűl ſzenteltettek, úgy hogy, Pűſpőknél egyéb ſenki Papot nem ſzentelt; a' mint fel-jegyzi *Canon 12. Apoſtol.* Jerónymus, *epiſt. 85.* Epifánius, *Hæreſi 75.* A' Pűſpőköket pedig, három Pűſpők ſzentelte, mint a' Nicæa és Coſ-

tanczinápolyi Gyölekezetek végezéséből fel-jegyzi Ruffinus, *lib. 1. c. 6. can. 4.* Theodorétus, *lib. 5. c. 9.* Tudnivalo pedig, hogy a' moſtani Ujságok kezdői-kőzőtt, ſenki Pűſpők nem vólt, ſenkit kőzzűlők három Pűſpők nem ſzentelt. Tehát Papokká ſenkit nem tehettek. Azért, a' *Helveciai Confeſſio*, és *Calvinus*, nyilván irják, hogy a' Predikatorok nem Papok: † *Nemini inter Miniſtros, Sacerdotis vocabulum communicamus.* Mivel azért, a' hol Pap nincs, ott Anyaſzentegyház ſem lehet, * a' Szent *Cypriánus* és *Jerónymus* tanitáſa-ſzerént: kővetkezik, hogy az Ujitóknál nincs Anyaſzentegyház.

† *Helvet. cap. 18. Calv. lib. 4. c. 18. n. 12.*

* *Supr. fol. 89. 110.*

III. Bizonysag. Apoſtoli *Eccleſia* nem lehet, a' melynek tanitáſa nem eggyez az Apoſtoli tudománnyál. De az Uj gyölekezetek tanitáſa, nem eggyez. *Ergo.*

Máſodik réſzét, bizonyitom: I. Mert ſok dolgokban, igyeneſſen ellenkeznek az Uj Tanitáſok az Apoſtoli iráſokkal, mint ez-előtt " bizonyos példákkal, nyilván meg-mutatók. II. Mert az Apoſtoli iráſokat, kűlőmb értelemben véſzik az Ujitók, hogy ſem az Apoſtolok. Ezt-is az-előtt " azzal bizonyitók, mert a' kik-által az Apoſtoli iráſoknak igaz bőtűje reánk ſzállott, ugyan azoktúl tanúltuk, minémű értelemmel ſzóllottak az Apoſtolok, tudni-illik, a' régi *Eccleſiá*tul, és Atyáktul. De az Ujitók ezeket félre téſzik, és magok elmélkedéséből Uj értelmeket akarnak az Apoſtoli bőtűben óltani, hogy ebből fattyú-ágakat nevellyenek. III. Mert Sz. Agoſton irja, hogy akkor kővettyűk az Apoſtoli iráſnak igazságát, mikor azt cſelekeſzűk, a' mit az egéſz *Eccleſia* javall: † *Scripturarum à nobis tenetur Veritas, cùm hoc facimus, quod univerſæ*

" *Suprà, fol. 50. 51.*

" *Suprà, fol. 34. 36.*

† *Auguſtin. lib. 1. contr. Creſcon. c. 33. Suprà, fol. 37. 76.*

ſæ placuit Eccleſiæ, quam ipſarum Scripturarum commendat authoritas. Luther, és Calvinus, kűlőmbet tanitottak annál, a' mit az egéſz *Eccleſia* ő előttők vallott. Tehát az ő tanitáſok nem eggyez az Apoſtoli iráſokkal.

Tőb bizonyságokat hozhatnánk az Uj győlekezetek hamiſságának iſmértetésére; de ezekkel megelégſzem. Mert, a' ki ezeket eſzſzel 's okoſsággal megfontollya, lehetetlennek itílem, hogy az Uj győlekezeteket javalhaſſa. mert, ím láttyuk, menyi ſok erős Okok idegenítik ezektűl az okos embert: holott e' mellett, ſemmi egyéb édeſgető, és magához-vonyó eſzközők nincſen, hanem csák az, hogy a' *Lutheriſta, Calviniſta, Arianiſta*, Viſza-kereſztelő Tanitók, egy-aránt bátran kiáltyák, hogy ők Sz. Iráſnál egyebet nem tanítnak. Ezt, csák azzal bizonyittyák; hogy nincs kűlőmben a' dolog; és vák a' ki nem láttya. A' ki pedig csak erre bízza lelke űdvőſségét, azt én minden eſzefordúltnál balgatagbnak itílem.

Supra, fol. 50. 95.

V. Reszе: A' Romai győlekezet igaz *Eccleſia.*

MIkor a' Romai *Eccleſiat* említtyűk, nem csák a' Roma Varasának kő-falai-közzé rekeſztett győlekezetet értyűk; hanem, a' mint *Tertullianus* † Apoſtoli *Eccleſiá*nak nevezi azt a' győlekezetet, mely az Apoſtoli tudománnyal eggyez: úgy mi-is, az egéſz világon el-terjedett Hivek ſokaságát, mely a' Romai *Eccleſiá*val egy hitben, és egyenlő vallásbã vagyon, Romai győlekezetnek nevezzűk. Nem moſt kezdettűk pedig ezt a' nevezetet, hanem Sz. Agoſton, Szent Ambrús, Sz. Jerónymus, és a' tőb régi *Doctorok*, Romai

† *Tertull. Præſcrip. cap. 20.*

*Eccleſiá*nak ſzokták hínyia az igaz *Eccleſiát.* Hallyad magok ſzavait: † *In tam nefándi erroris authores, Apoſtolicam Sedem, univerſámq; Romanam Eccleſiam rectiſſimè fuiſſe commotam.* * *Percunctatus, an cum Epiſcopis Catholicis, hoc eſt, Romanâ Eccleſiâ, conveniret? "Fidem quam vocat? Eámne quâ Romana pollet Eccleſia? Si Romanam reſponderit: Ergo Catholici ſumus.* A' régi Ariánuſok-is, •• *Romai*aknak hítták az igaz Kereſztyéneket, a' mint fel-jegyzi •• *Gregorius Turonenſis*, és † *Victor Vticenſis.*

† *Auguſt. lib. 2. de Gratia Chri. c. 17.*
* *Ambroſ. in Obitam Satyri.*
" *Ierony. Apolog. 1. cont. Ruffin.*
•• *Lib. 1. de Gloriâ Martyr. c. 25. 79.*
† *Lib. 1. de Perſecut. Vandal.*

UNA.

§. 1. *Az* Eccleſiának *Első Jele, a' Romai gyölekezetben találtatik.*

AZ Anyaſzentegyháznak Első Jeléből, Három' bizonysággal állatom a' Romai gyölekezetnek igazságát.

N° 1. *Első Bizonyság.*

AZ mely gyölekezetben, ſok kűlömbőző tagok-kőzőtt eggyeſség vagyon, ott kel az igaz *Eccleſiá*nak találtatni. A' Romai gyölekezetben, ſok kűlömbőző tagok-kőzőtt állandó eggyeſség vagyon. Tehát a' Romai gyölekezetben kel az igaz *Eccleſiá*nak találtatni.

Supra fol. 82. & 91. Iudic. 16. v. 4.

† *Matth. 16. v. 1. Actor. 23. v. 6.*

Első réſzét, az *Eccleſiá*nak első Jelében meg-bizonyítók. Mert jóllehet a' *Sámſon* rókáinak farkát egybe-kőtőzhetik az Iſten mezejének perſelésére; de fejek egybe nem férhet mardoſáſ-nélkűl. *Heródes Pilátus*ſal meg-eggyezhet a' Chriſtus űldőzésére; a' *Fariſæu*ſok és *Sadducæu*ſok † egybe-eskűdhetnek az Igazságnak oſtrólására: de az nem lehet, hogy a' hamis tudományok kővetői-kőzőtt, állandó eggyeſség találtaſsék. Mert,

Egy

Egy az, hogy, a' mint *Tertulliánus* † irja, nem lévén † *Tertull. ſuprà, fol. 91.*
ſemmi bizonyos *Regulá*jok az Irás é' elmében, hanem
csak a' magok agyaskodáſa-után járván, lehetetlē hogy
egy nyomban maradgyanak. Más az, hogy, a' miben
vétkeztek, * abban oſtoroztatnak; és nem ſzenvedi * *Vide Kalauz. fol. 275.*
az Ur Iſten, hogy magok-kőzőtt eggyezzenek, a' kik
ſzakadáſt tettek a' Chriſtus nyájában. Azért, csak az
igaz *Eccleſia* dicſekedhetik azzal, hogy az ő tagjai min-
nyájan eggyet mondanak: " *Nos de ijſdem rebus, ſem-* " *Iren. lib. 4. c. 69. in fine.*
per eadem dicimus, conſonanter & ſimiliter credimus, quaſi
unum habentes cor, unum os. Csak az igaz *Eccleſiá*rul
mondhattyuk Szent Agoſtonnal, " hogy ennek Eg- " *Aug. ſupr. fol. 84.*
gyeſége, méltán tartóztat minden okos embert az ő
kebelében.

Máſodik réſze, abból ki tetczik; mert minnyájan
az Anyaſzentegyház tanitásán engedelmeſen meg-
nyugſzunk, és az-ellen nem rúgóldozunk. Noha azért
némely dolgokrul ellenkező vélekedéſekkel veteked-
nek a' mi *Doctor*ink: de ezek oly dolgok, mellyekrűl
az *Eccleſiá*ban ſemmi bizonyos végezés nincſen, és ez- *Vide ſuprà, fol. 47.*
okon, az Eggyeſégnek sérelme-nélkűl ſzabad ezek-
ben kűlőmbőzni, ugy-mond Sz. Agoſton, *lib. 3. de Ba-*
pti. cont. Donat. c. 3. Lib. 1. cont. Julian. c. 6. Ennek-felette,
az-is tőrténhetik, ugy-mond Sz. Agoſton, † hogy va- † *Aug. Serm. 14. de*
laki hámiſsat tanit, de az Anyaſzentegyháznak fonda- *Verbo Apoſt. in fine*
mentomát nem bolygattya: mert, ha elméjének kéſe-
delmes-voltából kűlőmbē vélekedik hogy-ſem kellene,
abban meg nem kőti magát, hanem az Anyaſzentegy-
ház tanitásához kőtelezi elméjét, és kéſz meg-vetni va-
lami az *Eccleſiá*nak győkerén és fondamentomán nem
éppittetik. Nincs azért e' világon oly kőz-kopű, a' ki
minket egy-máſra támaſzthaſson az Anyaſzentegy-
háztul

† Matth. 18. v. 16. háztul el-végezett dolgokban; mellyekben valaki el-ſzakad az *Eccleſiá*tul, azt † minnyájan Pogánynak tartyuk.

N° 2. *Máſodik Bizonyság.*

AZ mely győlekezet nem változtatta vallását, hanem álhatatoſon azt kőveti a' mit elein az Apoſtoli *Eccleſia* tanított, azt kel egy igaz *Eccleſiá*nak tartani. De a' Romai győlekezet el nem változtatta, hanem álhatatoſon kővette a' mit elein tanított az Apoſtoli *Eccleſia*. Tehát a' Romai győlekezetet kel egy igaz *Eccleſiá*nak tartani.

A' Bizonyságnak Első réſze, nyilván-valo.

Máſodik réſze, hogy ki-teſsék, rend-ſzerént, Három dólgot kel meg-mutatnunk: I. Hogy az Apoſtolok idejében, a' Romai *Eccleſia* igaz *Eccleſia* vólt. II. Hogy a' Romai *Eccleſia*, Chriſtus ſzűletéſe-után első őt-ſzáz eſztendőben, változáſt nem tett a' tudományban, hanem, az Apoſtoloktul vettgaz Iságot megőrzőtte. III. Hogy abban az első őt-ſzáz eſztendőben, azokrúl a' dolgokrúl, mellyek moſt viſzálkodáſban vannak, ugyan azont hitte és tanitotta a' Romai *Eccleſia*, a' mit moſt mi-bennűnk kárhoztatnak az Ujítók. Ez a' három dolog ha meg-bizonyodik, világos léſzen, hogy a' moſtani Romai *Eccleſia*, ſzinte oly igaz *Eccleſia*, mint az Apoſtolok idejében vólt.

ELŐSZŐR azért; Hogy az Apoſtolok-idétt a' Romai *Eccleſia* igaz valláſt kővetett, és Chriſtus *Eccleſiá*ja vólt, Sz. Páltul tanúllyuk: ki azt irja, hogy ő, a' Romaiakkal egy hiten vólt, * *Per eam quæ invicem eſt fidem veſtram, atq; meam*; és " hogy a' Romaiak hiti, az egéſz világon hirdettetett. Sőt, minek-utánna azt mon-

* Rom. 1. verſ. 12.
" Verſ. 8.

mondotta vólna, † hogy a' Roma-béliek tellyeſek Iſteni ſzeretettel, és bőlcſeſséggel; azt parancſolá nékik, hogy el-kerűllyék a' ki kűlőmbet hirdet annál a' mit egyſzer hallottak: és utánna veti, * hogy az ő engedelmeſségeknek jo híre neve, az egéſz világot bétőltőtte: és hogy az ő lábok-alatt meg-rontatik a' Sátan. Ezekre nézve, meg-vallya *Calvinus*, " hogy régen a' Romai *Eccleſia*, Annya vólt minden egyéb *Eccleſiá*knak. Máſutt azt irja, hogy mindeneknél erősben tartotta az Apoſtoli tanitáſt: " *Magnum Romanæ Eccleſiæ honorem ubiq; deferunt Veteres. Hoc Romanæ Eccleſiæ plurimùm addit authoritatis, quod doctrinæ ſemel traditæ, fuit alijs* † *Omnibvs tenacior.*

† *Rom. 15. v. 14.*

* *Rom. 16. ver. 17. 19. 20.*

" *Calv. lib. 4. c. 7. n. 24.*

" *Calv. l. 4. c. 6. n. 16.*

† *Si Omnibus tenacior: Ergo nulla, vel hæc retinuit depoſitum.*

Masodszor: Hogy az egyſzer bé-vett Igazságot, őt-ſzáz eſztendeig el nem változtatta a' Romai *Eccleſia*, Három bizonysággal állatom.

I. A' régi Szent Atyák egyenlő értelemmel tanittyák, hogy a' Romai *Eccleſiát* meg nem győzheti a' hamiſság. Ezt Sz. Páltul tanúlták; ki nyilván irja, hogy a' Romai *Eccleſiá*nak lába-alatt rontya-meg Iſten a' Sátant: * *Deus conteret Satanam ſub pedibus veſtris.* maga a' Sátan tapodta vólna inkáb láb-alá a' Romai *Eccleſiát*, ha ezt iſtentelen tevelygésbe ejtette vólna. Hallyad mit ír Cypriánus, Jerónymus, Auguſtinus, Bernardus: " *Ad Romanos perfidia habere* Non Potest *acceſſum.* " *Scito Romanam fidem, Pauli authoritate munitam,* Non Posse *mutari.* † *Ipſa eſt Petra, quam* Non Vincvnt *ſuperbæ inferorum portæ.* * *Ibi fides* Non Potest *ſentire defectum, hæc quippe hujus prærogativa Sedis eſt.* Ezek így nem vólnának, ha a' Romai *Eccleſia* változáſt tett vólna az Apoſtoli tudományban.

* *Rom. 16. ver. 20.*

" *Cypri. epiſt. 55. n. 90.*

" *Ierony. Apolog. 3 cont. Ruffin. c. 4.*

† *Aug. contra partem Donati, in fine.*

* *Bern. epiſt. 190. initio, aliàs 191.*

II. Calvinus irja, " hogy Sz. Agoſton idejéig, " *Verba habes ſuprà, fol. 96.*

és az elsö öt-száz esztendöben, változás nem vólt az igaz tudományban. A' Régiek-is egyenlö értelemmel tanittyák, hogy elsö öt-száz esztendöben, az egész Keresztyén világ, a' Romai *Eccleſiá*nak igaz tanitasával eggyezett. Szent Irenæus, ki 170. esztendö-tájban virágzott, igy szól a' Romai Eccleſiárul: *Ad hanc Eccleſiam, propter potentiorem principalitatem, neceſſe eſt omnẽ convenire Eccleſiã, in qua Semper conſervata eſt ea quæ eſt ab Apoſtolis, Traditio.* Es minek-utánna elö-számlálta vólna, Sz. Péter-után következö Romai Pápákat *Eleutherius*ig, e' képpen fejezi-bé mondáſit: *Hæc eſt pleniſſima oſtenſio, Unam & eamdem vivificatricem Fidem eſſe, quæ in Eccleſia ab Apoſtolis uſq; nunc ſit conſervata.* Tertvllianvs, 190. esztendö-tájban, igy ir a' Romai *Eccleſiá*rul: † *Habes Romam, unde nobis quoq; authoritas præſtò eſt. Statu felix Eccleſia, cui totam doctrinam Apoſtoli cum ſanguine ſuo profuderunt.* Cyprianvs Martyr, 250. esztendöben, Cornelius Pápának igy szól: * *Univerſi Collegæ noſtri communicationem tuam, id eſt, Catholicæ Eccleſiæ unitatem, probant.* Athanasivs, 330. esztendöben, Márkos Pápának ezen igékkel ir: " *Capitula Nicæni Concilij, optamus à Veſtra Sanctæ Sedis Eccleſiæ authoritate, quæ eſt Mater & Caput omnium Eccleſiarum, percipere.* Basilivs, 370. esztendöben, igy szól: " *Nos numquam ad rerum innovationem conſenſimus. Fides apud nos, non alia in Seleucia, alia Conſtantinopoli, alia Romæ.* Nazianzenvs, 390. esztendöben, illyẽ szókkal él: *Fides* (Romæ) *recta erat jam antiquitus, & recta perſtat nunc etiam, nexu pio quodcumq; Sol videt devinciens.* Jeronymvs, 390. esztendö-tájban, Dámasus Pápának e' képpen ir: *Apud vos ſolos incorrupta Patrum ſervatur hereditas. Ibi ceſpite terra fœcundo, Dominici ſemi-*

Irenæus, lib. 3. c. 3.

† *Tertull. Præſcrip. cap. 36.*

* *Cyprian. epiſt. 45. num. 8. Aliàs, lib. 4. epiſt. 8.*

" *Athanaſ. & Epiſcopi Ægypti, Epiſt. ad Marcum.*

" *Baſil. Epiſt. 72.*

Nazian: Carmine de ſuâ vitâ.

Ieronym. Epiſt. 57. aliàs 56. ad Damaſum.

ſeminis puritatem, centeno fructu refert. Ego nullum primum, niſi Chriſtum ſequens, Beatitudini tuæ, id eſt, Cathedræ Petri, communione conſocior. Quicumq; extra hanc domum agnum comederit, profanus eſt: ſi quis in arca Noë non fuerit, peribit. Optatus, 392. eſztendőben, mineku-tánna Szent Pétertűl *Siriciuſig* elő-ſzámlálta vólna a' Romai Pápákat, igy ſzól: † *Damaſo ſucceſſit Siricius, cum quo nobis totus orbis in unâ communione ſocietatis concordat.* † Optat. Milevitanus, lib. 2. cont. Donatiſtas.

Sz. Agoston, 430. eſztendő-tájban, igy ſzól: * *In Romana Eccleſia* Semper *Apoſtolicæ Cathedræ viguit principatus.* " *Cathedra tibi quid fecit Romanæ Eccleſiæ, in qua Petrus ſedit, in qua hodie Anaſtaſius ſedet, quibus* Nos *in Catholica Eccleſia connectimur: Quare appellas Cathedram peſtilentiæ?* * Aug. Epiſt. 162. " Lib. 2. cont. Petilia. cap. 51.

Theodoſius Cſaſzárnak Decretomát, a' *Helvetiai Confeſſio* eleibe függeſzték a' Calviniſták, melyben azt olvaſsuk, hogy *Dámaſus* Pápáig, az Apoſtoli tudomány meg-maradott Rómában.: " *Cunctos populos in tali volumus Religione verſari, quam Divum Petrum tradidiſſe Romanis, Religio usq; adhuc ab ipſo inſinuata declarat, quamq; Pontificem Damaſum ſequi claret.* Vide Kalauz. f. 527. " In Codice, lib. 1. Tit. 1. c. 1.

Végezetre, a' Négy Kőzőnséges győlekezetek, ugy-mint † *Nicænum*, * *Coſtanczinápolyi*, " *Epheſinũ*, " *Chalcedonenſe*, egy vallásban és értelemben vóltak a' Romai *Eccleſiával*: mert mindenikben jelen vóltak a' Pápa kőveti. sőt mindenikben sok dolgokat végeztek a' Romai Pápának bőcsűlletire, a' mint † másutt megmutatók. Ha a' Romai *Eccleſia* meg-veſztegette, és bálványozásra fordította vólna az Apoſtoli tudományt; bizonyára, ezek a' Sz. Atyák és *Conciliomok* nem bőcsűllőtték, hanem átkozták, kárhoztatták vólna a' Romai Pápákat.

† *An: 325.* * *An: 381.* " *An: 431.* " *An: 451.* † Vide in Kalauz. fol. 772. & ſeqq.

III. Az igaz Tudománynak el-változtatása, és

kivált-képpen, oly utálatos állapatra-valo fordítása, mint az Ujitók szőrnyítik a' Romai gyölekezetnek tudományát, oly titkon nem lehetett, hogy az igaz Pásztorok, és a' több hívek-közzűl, senki ezt eszébe ne venné, senki ne ellenzené, senki a' változásnak idejét, helyét, kezdőjét, módgyát, futamattyát, gyarapodását, viaskodását meg ne jegyezné. Mert, Egy az, hogy † világ végéig *Doctor*ok és Pásztorok vannak minden üdőben az *Ecclesiá*bã, kik ezt őrzik a' hamisságtúl. Tehát ezeknek ismérni és ellenzeni kellett az újonnan gondolt hamisságot. Más az, hogy az Uj tévelygést predikálással, és tanitással kellett terjeszteni. mert egyéb mód nincs a' tudománynak terjesztésében. Tehát alattomban és titkon nem lehetett. Mert, mi-képpen *Luther* idétt, a' Hitben-valo újitás titkon nem lehetett, hanem, tudgyuk kicsoda, hol, mi üdőben, mi módon kezdette a' szakadást, tudni-illik, *Luther*, Vittebergában, 1517. esztendőben kezdé elsőben az *Indulgentiá*kat kárhoztatni. Ha azért a' Romai *Ecclesia*, az igaz Apostoli tudományt el-változtatta: ezt az iszonyu változást, eszekbe verték, és ellenzették-vólna némellyek. Soha pedig senki a' Régiek-közzűl nem említi, hogy azokrúl a' dolgokrul, mellyeket most ő-benne kárhoztatnak az Ujitók, előbbi tanitását el-változtatta vólna a' Romai *Ecclesia*.

† *Epheſ. 4. ver. 12.*

Vide Kalauz, fol. 739. 787.

Az Ujitók sem eggyeznek, mikor, és ki-által lett efféle változás. Azért *Calvinus*, Egyszer azt irja, hogy *Pipinus* idejében, az-az, Nyólcz-száz esztendő-tájban, hanyatlott a' Romai *Ecclesia*. mert akkor kezdék *Zacharias* Pápát minden Püspőkők fejének nevezni. Máskor azt jelenti, hogy Hat-száz esztendő-tájban † mocskoltatott-meg a' Romai *Ecclesia*. mert * a' Nagy Ger-

Calv. l. 4. c. 7. n. 17.

† *Cal. l. 4. c. 17. n. 49*

Gergely Pápát irja utólſo Romai Püſpöknek: és azt-is égy-nehányſzor mondgya, † hogy elsö öt-ſzáz eſztendeig változás nem volt az igaz Tudományban. Harmadſzor azt irja, * hogy Ezer három-ſzáz eſztendö-előtt, meg-rútíttatott volt immár az igaz Vallás. Végre azt irja, hogy csak ottan az Apoſtolok halála-után, roſda eſett az igaz Tudományba: " *Ferè inter ipſa Evangelij exordia receptæ ſunt impoſturæ Satanæ.* " *ab ipſo ferè Eccleſiæ exordio.* † *non longè ab ætate Apoſtolorum, Cœna Domini tacta fuit rubigine.* Igy haboznak, és ſemmi bizonyos időt nem nevezhetnek, melyben a' Romai *Eccleſia* változáſt tett volna az igaz Vallásban: Maga bizony az egéſz világnak tudtára kellett lenni, ha oly nagy változáſt tett a' Tudományban, mint az Ujitók ſzörnyitik. Ezt illyen Példákkal bizonyitom.

† *Relatus ſuprà, fol. 96.*

* *Cal. l. 3. c. 5. n. 10.*

" *Cal. l. 4. c. 15. n. 19*

" *num. 20.*

† *Cap. 17. n. 43.*

Ha a' Romai Pápa, az-előtt igaz Püſpök lévén, *AntiChriſtuſsá* változott, ſzinte oly nagy, sőt nagyob, változás volt ez, mint ha moſt a' Pápa, Török vagy Sidó lenne, és arra kötelezné a' híveket, hogy ök-is Törökké légyenek. Azért, valamely lehetetlen, hogy ſenki eſzébe nem venne, ha moſt a' Pápa a' Kereſztséget meg-tiltaná, Környül-metéléſt, és egyéb Török valláſt kezdene tanitani: ſzinte oly lehetetlen, hogy az elébbi igaz Valláſt, temérdek hamiſságra fordítván, és *AntiChriſtuſsá* változván, ſenki ezt a' nagy változáſt eſzébe nem vette, és fel nem jegyzette volna.

Harmadszor: Hogy azokrúl, a' miket moſt bennünk kárhoztatnak az Ujitók, ugyan azont hitte és tanitotta a' Romai gyölekezet az Elsö öt-ſzáz eſztendöben, a' mit moſt, bizonyitom: I. Az Ujitókkal. Mert *Calvinus* igazán irja, hogy Ezer három-ſzáz eſztendö-előtt, közönséges ſzokás volt a' Halottakért-való

Cal. lib. 3 c. 5. n. 10

Vide ſuprà, fol. 70. & 94.

való imadság, a' Miſe, és egyéb Pápiſta rend-tartás. Ennek-felette, ſzáma-nélkül ſzidgyák gyalázzák az Ujitók, az Első ôt-ſzáz eſztendőben virágzo Atyákat, a' mint eléb fel-jegyzők. mivel a' moſtani Ujságokkal ellenkeztek. Szent Agoſtont, *Superſtitioſuſ*-nak, babonáſnak nevezi Calvinus, *libro 2. c. 4. n. 3. Lib. 3. c. 5. n. 10.* Gyalázza Areopagita Dieneſt, *lib. 1. cap. 14. n. 4.* Melchiades Pápát, *lib. 4. c. 19. n. 10.* Anicétus Pápát, *lib. 4. c. 19. n. 26.* Jerónymuſt, *libro 1. cap. 13. n 5. Lib. 4. c. 12. n. 28. cap. 19. n. 17.* A' Négy első kőzőnséges Győlekezeteket, igen javallya Calvinus, *lib. 4. c. 9. n. 1. & 8:* De eſzébe vévén, hogy azokba ſok Pápiſtaság vagyon, és hogy, ha azok igazat tanitottak, nem lehet igaz a' mit ők tanitnak, azt irja; † hogy, mind az *Nicænum*, 's mind az-után-valo *Conciliomok*, ſokban el-tévelyedtek, azaz, Pápiſtaságot tanitottak. II. Mint-hogy az Ujitók leg-inkáb Szent Agoſtont láttatnak bőcsűlleni, ennek a' kőnyvnek hatodik réſzében, tulajdon ſzavait előhozván Sz. Agoſtonnak, meg-mutatom, hogy ő idejében, és ő-előtte, a' moſtan kőzbe-vetett czikkelyekről, ugyan-azont hitte a' Kereſztyén világ, a' mit moſt hiſzen a' Romai győlekezet.

Vide ſuprà, fol. 98.

† *Calv. lib. 4. c. 9. n. 10.*

Vide Kalauz, fol. 191. & 193.

N° 3. *Harmadik Bizonyság.*

AZ mely győlekezetben bizonyos jo mód vagyon a' ſzent Eggyeſségnek meg-tartásában, és a' Hitről támadott egyenetlenségek le-ſzállitasában, azt kel igaz *Eccleſiá*nak itílni. De ez a' Romai *Eccleſiá*ban találtatik. *Ergo.*

* *Suprà fol. 83.*

Első réſzét, ez-előtt * meg-bizonyitók.

" *Suprà, fol. 16. 85. 86.*

Második réſzét, igy erősitem: Előſzőr: Mert a' Romai győlekezetnek fiai, " az Apoſtoloknak, és régi Szent

Szent Atyáknak tanácsát követvén, a' mit az Apoſtoli tanitáſnak-utánna, újonnan kezd valaki tanítani, az eléb meg-rögzött tőſ-gyökeres Valláſ-ellen, azt mindgyárt meg-vetik; tudván, hogy † az egyſzer bé-vetett jo magnak, mind aratáſig kel nevekedni, és ez ſoha ki nem ſzaggattatik, hogy iſmét újonnan kelletnék hintegetni. Igy azért ſemmi Ujságoknak, és egyenetlenségeknek helyt nem adunk. Máſodſzor: Minnyájan az Anyaſzentegyház tanitasának engedelmeſségéhez kőteleztetűnk, úgy hogy, a' ki ennek tanitását nem követi, * Pogánynak tartyuk. Mivel azért Sz. Agoſtontúl meg-tanúltuk, " hogy az Eggyeſség kűlőmben nem lehet, hanem-ha az *Eccleſiá*nak tanitását véſzűk; egyenlő-képpen azt hiſzűk, •• hogy csupa sűlt bolondság az-ellen rúgóldozni, a' mit az *Eccleſia* tanít. Es igy, ha a' Sz. Irás értelmérűl támad verſengés, azt mondgyuk Sz. Agoſtonnal, † hogy, akkor tartyuk igazán a' Sz. Irást, mikor az Anyaſzentegyház tetczését követtyűk. Azért, a' ki meg nem akar csalatni akár-mely homályos kérdésben, az *Eccleſiá*nak oktatását vegye. Okát ennek Szent Agoſton ſzavából hallók: * mert Chriſtus minket az *Eccleſiá*nak tanitására igazit, ha-valamin meg nem alkodhatunk. Mikor azért viſzſza-vonyás támad, az Anyaſzentegyház Páſztori *Conciliom*ba győlnek, és mi-képpen csak egy faluban és városban-is, a' népnek eleit, és az embereknek javait ſzokták Törvény-ſzékben űltetni; az Orſzágos Győléſekbe-is, válogatott eſzes okos embereket kűldenek: úgy midőn e' világnak minden ſzegeletiből egybe-győl a' *Conciliom*, minden orſzágokból, mentől tudósb, bőlcſeb, ſzenteb Püſpőkők, és *Doctor*ok vannak, azokat hiják-egybe. Ezek, az Iſtennek igaz

† Matth. 13. v. 25.

* Matth. 18. v. 16.
" Supra, fol. 60.
•• Aug. ſupr. fol. 76

† Aug. ſupr. fol. 37. 76. 116. 117.

* Aug ſupr. fol. 34.

† foga-

† *Promiſſiones vide ſuprà fol. 74.*

† fogadása-szerént; úgy igazgattatnak, hogy a' Chriſtus nyúját, hamiſságra nem vezethetik: azért, a' mit efféle közönséges *Conciliom*ban az egész Keresztyén

* *Vide Kalauz. fol. 190. 296.*

világ el-végez, és bé-vészen, * azt annak-utánna kétesé nem tészük, *diſputatió*ba nem bocsátyuk, ezekellen a' magunk elmélkedésit nem állattyuk, és igy

Vide ſuprà, fol. 38.

meg-marad az eggyesség közöttünk. A' vak nem járhat bátorságosban, mint ha szemes vezérét és vezetőjét követi. a' gorombának nincs nagyob okossága, ugymond Sz. Agoston, mint-ha az eszes ember tanácsát

Aug. de Utilitat. Credendi, c. 12.

fogadgya: *Quis non videt, ſtultis utilius atq; ſalubrius eſſe, præceptis obtemperare ſapientum, quàm ſuo judicio vitam degere? Atq; hoc, ſi in rebus minoribus, multò magis in Religione?* Azért, az együgyü kösségnek sincs nagyob bátorsága, mint ha Istentül mutatott vezetőjét követi, és annak eggyességében marad, a' kinek engedelmességére Istentül kötelesztetik.

Azt vetik itt elő az Ujitók, hogy mi-közöttünk-

Vide ſuprà, fol. 119. & 47.

is vannak ellenkezések. De a' mint mondám, vagy csak oly dolgokrúl külömbözünk, mellyekrül az *Eccleſia* nem végezett, hanem elmének élesitését illetik; vagy, ha ki közzüllünk gondolatlanúl az igazat eszébe nem vévén, ollyat tanít a' mit nem kellene, ezt vakmerőség-nélkül, és maga meg-kötése-nélkül ugy tanittya, hogy mindenkor kész a' maga tetczését az *Eccleſiá*nak engedelmessége-alatt tartani.

§. 2.

§. 2. *Az* Eccleſiának *Máſodik Jele, megiſmérteti a' Romai Anyaſzentegyháznak igazságát.*

SANCTA.

I. BIZONYSAG. A' mely gyölekezetben, Szent, és Iſten-elött kedves emberek találtattak, azt kel Szent és igaz *Eccleſiá*nak tartani. De a' Romai gyölekezetben, Szent, és Iſten-elött kedves emberek találtattak. Tehát a' Romai gyölekezetet kel Szent és igaz *Eccleſiá*nak tartani.

Elsö réſzét, eléb † meg-bizonyitók: Mert az igaz Anyaſzentegyház-kivül, és igaz * Hit-nélkül, Szent, és Iſten-elött kedves ſenki nem lehet; sőt, a' Chriſtus mondáſa-ſzerént, " ollyan mint a' Pogány, valaki az *Eccleſiá*nak engedelmeſségétül, és eggyeſségétül el-ſzakad.

† *Suprà, fol. 83.*

* *Heb. 11. v. 5.*

" *Matth. 18. v. 17.*

Máſodik réſzét, az Ellenkezök ſem tagadgyák. Mert *Calvinus*tul hallók •• ez-elött, hogy Zeferinus, és Gergely Pápa, haſonlo-képpen Baſilius és Bernárd Barátok, ſzentek vóltak. A' *Lutheriſták*-is, † Bernárdot, Ferenczet, Domonkoſt, Szenteknek nevezik, noha ezek ſzinte ollyan Barátok vóltak, mint a' moſtani Barátok. Sz. Agoſtont, * minnyájan a' *Lutheriſták* és *Calviniſták*, Szentnek mondgyák: ö pedig magárul azt irja, " hogy a' Romai *Eccleſiá*val egybe-foglaltatott; és azt-is említi, hogy ö •• Barát Szerzetet rendelt: oly *Regulát*-is hagyott pedig, mellyet egy-nehány Szerzet követ e' mái napig. sőt, a' mi nagyob, ezennel megmutatom, hogy a' moſtan közbe-vetett ágazatokrul, ugyan azont hitte és tanitotta Szent Agoſton, a' mit moſt hiſzen és tanit a' Romai gyölekezet. Végezetre, azt kérdem, Ha mind pokolra hányattak-e a' kik *Luther*-elött, ezer eſztendö forgásában Pápiſtaságban él-

•• *Suprà fol. 97.*

† *Suprà, f. 97. 98.*

* *Suprà fol. 96.*

" *Suprà, fol. 123.*

•• *Aug. lib. 3. cont. literas Petiliani. c. 40.*

tek; vagy ezek-közzül némellyek üdvözültek? Az Ujitók sem merik mind azokat kárhoztatni, kik *Luther*-előtt éltek: mivel vészik eszekbe, hogy az Istennek Atyai gond-viselésében, sőt igaz igíretiben, nagy csorba esett vólna, ha ennyi üdő folyásában, senkit Igazságra nem vezérlett vólna. Ha pedig *Luther*-előtt üdvözültek némellyek, noha akkor, a' Romai Pápák tanitását követték, kicsintül-fogva nagyig minnyájan, a' mint *Calvinus*tól † hallók: Tehát a' Romai Pápákhoz halgatók-közzül, Szentek és igaz hitüek vóltak. mivel * senki Isten-előtt Szent, és kedves nem lehet, igaz Hit-nélkül.

Igíreteket láss, fol. 74.

† *Suprà, fol. 70.*

* *Heb. 11, v. 5.*

II. Bizonysag. A' mely gyölekezetnek vallása, és minden tanitása, Istenes szent életre viszi az embereket, azt kel igaz és Szent *Ecclesiá*nak itílni. A' Romai gyölekezetnek vallása, és tanitása, Istenes szent életre viszi az embereket. *Ergo.*

Suprà, fol. 84. 99. Első részét, ez-előtt meg-bizonyitók.

Második része, oly világos, mint a' verőfény. Mert, valamit meg-tudunk gondolni, a' mivel ember el-idegenedgyék a' bűntül, és fel-gerjedgyen a' tekéletes életre, azt a' Romai *Ecclesiá*nak tanitásában mind fel-találni: Ez a' hívek jo cselekedetinek nagy jutalmat igír; a' bűnt úgy tíltya, hogy egy halálos vétket elégségesnek itíl a' kárhozatra. E' mellett, csak leg-kisseb dolgot sem tanít, mely szabadságot adna valamely vétekre. Innen vagyon, hogy a' Romai *Ecclesiá*nak fiai-közzül, minden üdőben, számtalanon, csudálatos sanyaru Szent életet viseltek, nagy alamisnákat osztogattak, böjtölésben, testek ostorozasában foglalták magokat, mint ezzel telik a' historiák. A' mi fogyatkozás találtatik pedig ő-bennek, nem a' Hitnek

Kalauz, fol. 253.

Kalauz, fol. 718.

és tanitásnak ingerléséből és vezetéséből származik, hanem, az emberi gyarloságbol, vagy gonoszságbol.

III. BIZONYSAG. A' mely győlekezetnek tanitása és Vallása, Isteni csudákkal meg-erősíttetett, azt kel igaz *Ecclesiá*nak hinni. De a' Romai győlekezet vallása, Isteni csudákkal meg-erősíttetett. *Ergo.*

Első részét, eléb meg-bizonyítók: mert a' Csudák, Istennek erősítési, pecséti, kéz-irási. *Suprà, fol 84. 104. 113. 114.*

Második részét, nem valami újonnan kőltőtt beszédekkel, és vén bábák regéjével, hanem a' régi Szent túdós *Doctor*oknak tanu-bizonyságával állattyuk. Az Első Gergely Pápa, kit az Ujitók † Szentnek vallanak, Négy őreg kőnyvet írt *Dialogorum*; mellyekben, csak az ő idejében lett, és, vagy magátul látott, vagy bizonyos tanúktúl hallott egy-nehány száz Csudákat számlál, mellyekkel Isten a' Romai hitnek czikkelyit, vagy a' Romai hiten-való embereknek szentségét, meg-erősítette. Nevezet-szerént pedig, a' dűcsőűlt Szentekhez-való kőnyőrgésnek, és a' *Purgatorium*banlévőkért bocsátott imadságoknak foganatosságát, sok csudákkal állattya. Szent Agostont, nagy Szentnek tartya *Calvinus*: Eő pedig, csak egy Kőnyvének egy *Caputt*yában, ugy-mint, *libri 22. de Civitate* DEI, *cap. 8.* sok Csudákat számlál, mellyeket nagy részre maga látott, hogy a' Szent István teteménél lettenek, azoknak kőnyőrgésére kik Sz. Istvánt segitségűl hítták. Es azt veti ezek-mellé, hogy sok kőnyveket kellene irnyia, ha mind fel-jegyzené, menyi csudák lettek ő-nállok Sz. István-által. *Theodoretus*, a' Keresztyének-kőzőtt szokott dolognak irja, hogy a' betegek, a' Szent Mártyrokat kérik, hogy Isten-előtt esedezzenek érettek: kéréseknek pedig hasznos-vóltát, jelentik azok az ajandékok,

† *Suprà, fol. 97.*

Vide suprà, f 96. 97.

Theodoret. lib. 8. de Græcorum affection.

Vide Kalauz, f. 750.

dékok, mellyeket fel-függeztnek a' kik meg-gyógyúlnak. Mert némellyek (ugymond) szemeknek, némellyek kezeknek, láboknak, képeit fel-függesztik; ezzel jelentvén nyavalyájoktul szabadulásokat. Mind le kellene irnyia a' *Gregorius Turonensis* könyveit, és több számtalan hiſtoriákat, ha laiſtromban akarnók venni azokat a' Csudákat, mellyekkel Iſten meg-erősítette a' Romai vallásnak ágazatit, vagy a' Romai hiten-valo jámboroknak szentségét.

Ezeket pedig a' Csudákat, oly emberek irták, kiknek méltán hitele vagyon mindeneknél. és, ha ezeknek bizonyságát kételsé tészük, minden egyéb régi dolgokat kételkedésbe hozhatunk. Nem-is hihető, hogy ennyi száz esztendők forgásában, ily sok túdós, bőlcs, Szent emberek, kik külömb tartományban és üdőben éltenek, ily álhatatoson, egy nyomban járnának a' Szentek segitségül hivása-által ki-jelent csudák emlekezetiben, ha ez merő igazság nem vólna. Az-is lehetetlen, hogy senki torkokba nem verte vólna a' mit irtak, ha csak álmot hűvelyezvén, hamisságot irtak vólna. Azt sem mondhattyuk, hogy ezek őrdőgi játczottatások vóltak: mert, nem oly vak tudatlan vólt *S. Agoston*, hogy az ő idejében történt dolgokrul, nem tudott vólna annyi itíletet tenni, menyit most egy *Calviniſta*. Sőt az Istennek Atyai gond-viselésséhez sem illett, hogy ennyi száz esztendőkig, ily gyakor, és nyilván-valo jelekkel meg-hagyná az őrdőgtül játczottatni az egész Kereszтyenséget; ugy hogy a' régi Szent, Túdós emberek, el-hivén hogy ezek Isteni csudák, az ő méltoságos † tanu-bizonyságokkal hitelessé tennék a' hamisságot.

Vide Tertull. suprà, fol. 45.

† *Vide supr. fol. 44.*

§. 3.

§. 3. Az Eccleſiának Harmadik Jele fínlik a' Romai Egyházban.

CATHOLICA.

1. Bizonyság. A' Kereſztyénségben támadott gyölekezeteket egy-máſ-mellé vetvén, azt kel ezekközzül igaz, és Közönséges *Eccleſiának* itílni, mely az Apoſtoli predikálláſ-után minden üdőben meg-maradott, és az ördög hatalmával ſoha el nem fogyattatott. De cſak a' Romai *Eccleſia* illyen. *Ergo.*

Első réſzét ez-előtt † nyilván meg-bizonyítók. † *Suprà, fol. 71. 72. 85. 86.*
Mert Chriſtus fogadáſa tartya, * hogy az ő-tőlle épittetett *Eccleſián*, hatalmat nem vészen a' pokol ereje: hanem ennek, ugy-mint " Igazság oſzlopának, " világ végéig, " *Doctori*, Páſztori, Tanitói léſznek, kik " óltalmazzák a' hamiſságnak cſalárdságától. * *Matth. 16. v. 18.* " *1. Tim. 3. v. 15.* " *Epheſ. 4. ver. 12.*

Máſodik réſze, ki-tetczik abból: mert, ez-előtt † meg-bizonyítók, hogy a' moſtani Uj gyölekezetekközzül, egy ſincs, a' mely ez-előtt máſ-fél ſzáz, kétſzáz, három-ſzáz eſztendővel lett vólna: hanem *Luther* Mártontul ſzáz eſztendő-előtt kezdettek ſzármazni. Hogy pedig a' Romai *Eccleſia* az Apoſtoloktúlfogva minden üdőben meg-maradott, azzal bizonyíttyuk. Mert a' régi Szentek, ugy-mint *Cyprianus*, *Jeronymus*, *Agoſton*, világos ſzókkal, és álhatatoſon irják, hogy a' Romai *Eccleſia*, ſoha el nem fogyhat, 's nem tévelyeghet; mint ennek-előtte * magok ſzavaiból hallók. Es nem cſak " *Calvinus*, de a' régi Sz. Atyák is " azt mondgyák, hogy Chriſtuſ-után, Első öt-ſzáz eſztendeig, a' Romai *Eccleſia* el nem fogyott: hanem a' Pogányok üldözési, és az Eretnekek cſalárdsági-között, igazán meg-tartotta az Apoſtolok *depoſitumát*, nálla hagyatott tiſzta valláſt. noha három-ſzáz egéſz eſzten-

† *Suprà, fol. 106.*

* *Suprà, fol. 121.* " *Cal. ſuprà, fol. 97.* " *Suprà, fol. 222.*

dő forgásában, egy-máſ-után, harmincz-három Romai Pápák, Mártyromsággal, és életek fottával óltalmazták az Igazságot. Hogy pedig ôt-ſzáz eſztendő-után, el nem fogyott a' Romai *Eccleſia*, igen nyilván vagyon. Mert † az Ujitók ſem nevezhetnek ûdőt, melybẽ el-fogyott vólna: sőt magok irják, * hogy ôtſzáz eſztendő-után, ſok ſzáz eſztendők forgásában, az egéſz világot kicſintûl-fogva nagyig el-fogta a' Romai vallás. Es valaki régi hiſtoriákba tekíntett, a' régi Erſekségeknek, Püſpökségeknek, Klaſtromoknak, Szentegyházaknak kezdetit, fondálását, gond-viſelését olvaſta, lehetetlen hogy kételkedheſsék a' Romai *Eccleſiá*nak, minden ûdőben, és mindẽ harczok-kőzőtt megmaradott állandóſagában. kire nézve, *Calvinus* azt irja, hogy, az egyſzer bé-vett Igazságnak meg-őrzésében, minden egyéb győlekezetnél állandób vólt a' Romai *Eccleſia*.

† *Vide ſupr. f. 124. 125.*

* *Suprà fol. 70.*

Verba habes ſuprà, fol. 121.

II. Bizonysag. Egybe-vetvén a' Kereſztyénségben-lévő győlekezeteket, azt kel ezek-kőzzûl Kőzőnséges igaz *Eccleſiá*nak itílni, mely, ki-terjedett minden Nemzetségekre, valamellyek az Evangéliom zengését hallották. De cſak a' Romai *Eccleſia* illyen. *Ergo.*

* *Supr. fol. 87. 107.*

Első réſzét, eléb * meg-bizonyítók. Mert a' Proféták-áltat, meg-jővendőltette Iſten, hogy az ő *Eccleſiá*ja minden Országokat el-fog, *Iſai. 54. v. 2. cap. 2. v. 2.* " *Matth. 24. v. 14.* *cap. 60. v. 3.* Ő maga-is Chriſtus azt fogadgya, " hogy az ő tanitáſa, egéſz világra terjed. Szent Pál pedig, •• *Rom. 10. ver. 18. Coloſ. 1. verſ. 6.* egy-nehányſzor irja, •• hogy az Apoſtoli predikállás, mindenûvé el-hatott, és gyümőlcsőzik.

Máſodik réſzét, bizonyítom, I. Sz. Pállal, ki azt irja, hogy, a' Romaiak hiti, az egéſz világon hirdettetik:

tik: † *Fides veſtra annuntiatur in univerſo mundo.* II. Calvinuſſal; ki nem egyſzer irja, hogy a' Romai Pápák tudománya, el-fogta és folyta az egéſz világot, ſok ſzáz eſztendők forgásában: * *Romanus Anti Chriſtus totum orbem, omnes populos, doctrinâ imbuit.* III. A' régi Atyákkal, kik azt irják, hogy meſzeb terjedett Románák lelki birodalma, hogy-ſem világi uralkodáſa. mivel azokat-is Chriſtushoz hajtotta tanitasával, kiket meg nem hóldoltatott fegyverével. Ezt irja Sz. Leo, *Sermone 1. de SS. Petro & Paulo.* és Sz. Proſper, *libro de Ingratis, c. 2. Libro 2. de Vocatione Gentium, c. 16.* IV. A' régi *Hiſtoricuſok*kal, kik fel-jegyzették minden Nemzetségeknek Chriſtushoz térését. Mert ezek fel-jegyzik, hogy valamely Pogány nemzet az Evangeliom igájába fogatott, a' Romai *Eccleſiá*nak eggyeſségére hozatott.

† *Rom. 1. v. 3.*

* *Vide ſuprà, fol. 70.*

III. Bizonysag. Annak kel igaz *Eccleſiá*nak lenni, melyhez térűltek a' Pogány népek, mikor Chriſtuſt, és az ő Szent Evangeliomát bé-vették. De bizonyos, hogy a' Pogány népek, mikor elsőben a' bálványozásbol Chriſtus iſméretire hozattak, nem egyéb *Eccleſiá*hoz hajlottak, hanem a' Romaihoz. *Ergo.*

Első réſzét, ez-előtt " meg-bizonyitók.

" *Suprà fol. 87. 63.*

Második réſze, hogy ki-nyilatkozzék, azt kel elsőben fondamentomúl vetnűnk, hogy azokrul nē kel emlekeznűnk, kik Urunk ſzűletéſe-után, Első őt-ſzáz eſztendőbē, a' Pogányságbol ki-hozattanak. mert " az Ujitók ſem tagadgyák, és ez-előtt † nyilván megmutatók, hogy Urunk ſzűletéſe-után, Első őt és hatſzáz eſztendeig, az egéſz Kereſztyén világ, eggyezett a' Romai *Eccleſiá*val. Az-után pedig, hogy a' Pogány nemzeteket, a' Romai *Eccleſia* hozta Chriſtushoz, minden

" *Suprà, fol. 97.*

† *Suprà, f. 221. 122.*

den *Hiſtoriák* ki-mutattyák. Ezt *Munſterus*, noha *Lutheriſta* volt, el nem titkolhatta: Mert azt irja, hogy Hatszaz eſztendő-tájban, *Angliát* Chriſtushoz térité Első Sz. Gergely Pápa, jámbor ſzent Egyházi ſzemélyek-által. Het-szaz eſztendőben irja, hogy a' Harmadik Gergely Pápa, Szent Bonifaciuſt, *Német*-orſzágba küldötte; és ő-általa, ſok tartományokat Chriſtushoz hóldoltatott. Nyolcz-szaz eſztendőben irja, hogy Sz. Cyrillus és Methodiuſ-által, a' *Tót* nemzet és *Morva* meg-téritteték. Kilencz-ſzáz eſztendőben, Sz. Albert, a' *Magyar*okat és *Lengyeleket*, nagy réſzre Kereſztyénné tévé. Ennyi üdő-folytában, és az-után-is, valamenyi Pogány nemzet Chriſtus iſméretire hozatott, a' Romai gyölekezet-által vette az Evangeliomot. Ez elmúlt két-ſzáz eſztendőben pedig, a' Nap-keleti, és Nap-nyúgati *Indiák*ban, ſokkal több Nemzetségek vették az Evangeliomot, hogy-ſem a' menyin *Europá*ban vannak. nem egyébtűl vették pedig, hanem a' Romai *Eccleſiá*tul. Mivel azért valamenyi Pogány Népek megiſmérték Chriſtuſt, a' Romai *Eccleſiá*nak dajkálkodáſával hozattak a' mennyei fényeſségre; méltán irja *Calvinus*, hogy a' Romai *Eccleſia* volt régenten. Annya a' Kereſztyénségnek: *Fuerit ſanè olim Roma omnium Eccleſiarum Mater.*

Munſter. lib. 2. & 3.

Lib. 4.

Calv. lib. 4. c. 7. n. 24.

APOSTOLICA.

§. 4. Az Eccleſiának Negyedik Jele, igaznak mutattya a' Romai gyölekezetet.

I. Bizonysag. A' mely gyölekezetben az Apoſtolok idejétűl-fogva, ſzakadáſ nélkül, Lelki páſztoroknak következéſe, *Succeſſió*ja volt, azt kel igaz Apoſtoli *Eccleſiá*nak itílni. De azok a' ſzakadáſok-kőzött, mel-

mellyek *Luther*-után támadtak, és a' mellyekrűl kőzbe-vetés léhet az Ujitókkal, csak egyedűl a' Romai győlekezetben vólt az Apoſtolok idejétűl-fogva Lelki páſztoroknak kővetkezéſe, *ſucceſſió*ja. *Ergo.*

Első réſzét, ez-előtt † ſok-képpen meg bizonyí- † *Supr. fol. 89. 109.*
tók. és csak abból-is ki-tetczik: mert, az igaz Hit, Iſtentűl kűldetett igaz Lelki páſztorok tanitáſa-nélkűl nem lehet, ugy-mond Sz. Pál. Mivel azért az igaz Hitnek *Rom. 10. v. 17.*
világ végéig meg kel maradni; következik, hogy ſzakadáſ-nélkűl, minden űdőben, igaz Lelki páſztoroknak-is kellett találtatni.

Második réſze, e' három dologból ki-tetczik: I. Hogy, a' mint eléb meg-mutatám, nem hogy félbeſzakadáſ-nélkűl Lelki páſztorinak ſzűnetlen következését, mutathatná a' *Lutheriſta* vagy *Calviniſta* győleke- *Vide ſuprà, fol. 106.*
zet, de sőt csak egy Tanitót ſem nevezhet, ki valaha *110.*
Luther-előtt, illyen tudományt hirdetett vólna, mint moſt az Ujitók. Es, ha bízzák magokat, mondgyák-meg, *Quú? Ubi? Quando?* Ki vólt, hol vólt, mikor vólt oly ember *Luther*-előtt, a' ki azt hitte 's tanitotta a' mit az Ujitók? II. Hogy csak azokrúl a' győlekezetekrűl vagyon ſzó, mellyeknek igazságárul kérdés vagyon kőzőttünk. Azért, noha a' Gőrőg *Eccleſia* mutogattya Páſztorinak kővetkezését: de, mivel a' Tudományt változtatta, és hamiſra fordította, meg-tagadván a' Szent Léleknek Atyától és Fiútúl ſzármazását, mind az *Auguſtai*, 's mind a' *Helvetiai Confeſſio*, velűnk *Confeſſ. Aug. in Nicæno Symbolo.*
egyetemben, meg-veti ezt a' Gőrőgők hamis vélekedését. III. Hogy a' Romai hiten-való Lelki páſztoroknak, egy-máſ-után kővetkezéſe ſoha meg nem ſzakadott, ki-tetczik a' Romai Pápák laiſtromából. Mert, *Helvet. Art. 3.*

† *Iren. lib. 3. c. 3.* *Irenæus* Mártyr, † az Apoſtoloktúl-fogva *Eleutheriuſ*-ig ſzámlállya a' Romai Püſpökőket. *Optatus Milevitanus*, * Szent Péter-után *Siricius* Pápáig, fel-jegyzette ne-

* *Optat. lib. 2. cont. Donat.* vezet-ſzerént az egy-máſ-után következő Romai Pápá-

‡‡ *Aug. Epiſt. 165.* kat. Szent *Agoſton* ‡‡ pedig, Szent Péteren el-kezdvén, mind fel-irja neveken a' Romai Pápákat *Anaſtaſiuſig*, a' ki Négy-ſzáz eſztendő-tájban vólt Pápa. Es mind ezek, 's mind a' tőb régi Atyák, ezzel az igaz Páſztoroknak ſzűnetlen következésével bizonyíttyák a' Romai *Eccleſiá*nak igazságát. Azért, azt irja Sz. Agoſton,

Verba vide ſuprà, fol. 84. hogy őtet, a' Közönséges *Eccleſiá*nak eggyeſégében, ez a' Szent Péter Apoſtoltúl-fogva-való, Lelki páſztorok következéſe tartóztattya. *Anaſtaſius*-után pedig, mind a' moſtani *Orbán* Pápáig, az egéſz világnak nevezetes hiſtoriái, fel-jegyzik a' Romai Pápák következéſit, ugy hogy, ezt az Ujitók, ſem tagadhattyák.

II. Bizonysag. A' mely győlekezet, Lelki páſztorok következésével egyetemben, meg-tartotta az Apoſtoloktúl vett tudományt, azt kel igaz Apoſtoli *Eccleſiá*nak hinni. Illyen a' Romai *Eccleſia*. *Ergo.*

** *Suprà, fol. 89. 90.* Első réſzét, ez-előtt *Irenæuſ*-tul hallók, ** és az Ujitók ſem ellenzik.

Máſodik réſzét, azzal bizonyíttyuk: Mert, tudva vagyon mindeneknél, hogy a' Romai *Eccleſia* az Apoſtolok-idétt, sőt az-után-is, őtt-ſzáz eſztendeig, az Apoſtoloktúl vett tudományt meg-őrzötte, mint ez-

† *Suprà, fol. 120.* előtt † meg-mutatók. Azt-is meg-bizonyitók, hogy őt-ſzáz eſztendő-után, a' moſtan verſengésbe hozatott dolgokrúl, ugyan azont tanitotta a' Romai *Eccleſia*, a' mit annak-előtte. Mely dologból, ſzem-látomáſt következik, hogy az Apoſtoli tudományban, változáſt

nem

nem tett a' Romai gyölekezét. Ennek-felette, nem csak éppen meg-őrizte a' Romai *Eccleſia* az Apoſtoli iráſokat, hanem azoknak értelmét-is, a' ſzerént tartya és kőveti, a' mint azoktúl vette, kik az Apoſtoloktúl tanúlván, maradékokra ſzállitották az Apoſtoli tanitáſnak értelmét. *Vide fol. 34. 35. 36. 90.*

Mind ezekből, nyilván ki-tetczik, hogy nem a' moſtan fakadott *Lutheriſta*, *Calviniſta*, *Arianiſta* gyölekezet a' Chriſtus nyája, hanem az Egy, Szent, Közönséges, Apoſtoli Romai *Eccleſia*; melynek eggyeſségére, hozza az Atya mindehato Ur Iſten, Szent Fiának érdeméért az egéſz világot.

VI. Reszе: Mit tanitott az *Eccleſia* Sz. Agoſton idejében a' moſtani Viſzſza-vonyáſokrul?

Chriſtus ſzületéſe-után, minden ſzáz eſztendők forgásában virágozo Szentek iráſiból, kűnyű meg-mutatni, hogy azokban az Agazatokban, mellyekrűl az Uj Tanitók viſzſza-vonyáſt támaſztottak, eggyezett a' Kereſztyenség a' Romai *Eccleſiá*val. De én, csak a' Szent Agoſton iráſiból akarom meg-iſmértetni, hogy ő idejében, a' Kereſztyén világ, azt hitte és tanitotta a' nevezetesb Agazatokban, a' mit moſt mibennűnk kárhoztatnak az Uj Tanitók. Miért válaſztottam pedig Szent Agoſtont tanúnak e' dologban, Okai ezek: I. Mert az Ellenkezők-is, leg-inkáb bőcsűllik a' régiek-kőzzűl Sz. Agoſtont. kit Calvinus az *Inſtitutió*ban, tizen-egyſzer nevez Szentnek: és ő-tőlle, ugy-mint leg-hitelesb tanútul, irja, hogy meg-érthetyűk a' Régi *Eccleſiá*nak tanitását. *Vide ſuprà, fol. 96.* II. Mert oly űdőben

ben élt Sz. Agoston, melyrûl azt irják az Ellenkezôk, hogy még akkor az Apoſtoli tudomány változáſ-nélkûl igazſágában maradott. mivel Sz. Agoſton, ſzûletett, 355. eſztendôben; Pûſpökké lett, három-ſzáz kilenczven-ôtben; ki-múlt, négy-ſzáz negyvenben. III. Mert, a' mit Sz. Agoſton hitt és tanított, ugyan azont vallották a' ſok ſzámtalan túdós ſzent *Doctorok*, kik vagy eggyûtt éltek Sz. Agoſtonnal, vagy ô-utánna virágoztak. Mert ezek ſoha Sz. Agoſtont nem feddették azokért a' dolgokért, mellyeket az Ujitók mi-bennünk kárhoztatnak. Oly vígyázva ôrizték a' régi Sz. *Doctorok* az Apoſtoli igazságot, hogy, ha valaki csak egy ſzóban vétkezett-is, mindgyárt ellene támadtak; ſenkinek a' Hit dolgában nem kedveztek. Fel-jegyzették, és ellenzették a' mit újonnan az *Eccleſiának* eggyeſége-ellen kezdett tanitani *Cyprianus*, *Origenes*, *Tertullianus*. Szent Agoſtonnak pedig, ſenki a' régi Szent *Doctorok*-kôzzûl ellene nem mondott az elôſzamlálandó *Articulus*okban. Kiből nyilván meg-tetczik, hogy azokat Sz. Agoſton, az egéſz Kereſztyénſégnek egyenlô vallásából vette, és azokban ô-vélle eggyeztek minden Kereſztyének. Egyéb dolgokban, mellyekrûl ſzabad vólt vélekedni, nem csak Sz. Jerônymus, de egyebek-is ellenzették némely tanitáſit Sz. Agoſtonnak. Sôt ô-maga-is, vénségében egéſz Könyvet írt, melyben fel-jegyzette, a' hol iráſiban valamit jobbitani, vagy változtatni akart. De ezekért az *Articulus*okért, mellyeket elô-ſzámlálunk, egyebek ſem feddették Sz. Agoſtont, maga ſem tett ezekben *Retractatiót*, jobbitáſt, vagy változáſt.

Vide ſuprà f. 96. 97.

Baron. & alij.

Libros Retractationum.

Ugy itílem, hogy a' Romai Anyaſzentegyház fiainak, nagy lelki vigaſztaláſokra lészen, ha meg-értik, hogy

hogy a' moſtani viſzſza-vonyáſokban, ugyan azont hitte és tanitotta Sz. Agoſton, a' mit ők vallanak. Mert, mikor meg-gondollyák, hogy Iſten-előtt kedves Szentek vóltak, a' kik azt hitték a' mit ők moſt hiſznek; bizonyoſok lehetnek, hogy ők-is ezen hitben és vallásban, Iſten-előtt kedveſek lehetnek, cſak azoknak tekélletes erkőlcsőket kőveſsék, a' kikkel hitben eggyeznek. Az Uj valláſok kővetőinek pedig, nagy ſzeget űthet fejekbe, hogy ők azokat a' valláſokat kárhoztattyák, mellyeket a' Szentek javallottak. mert igaz Hitnélkűl, ſenki Szent, és Iſten-előtt kedves nem lehet. *Hebr. 11. v. 6.* Kiből következik, hogy a' Szent Iráſsal nem ellenkezhetnek azok a' tudományok, mellyekben a' Szent *Doctor*ok eggyeztek a' Romai *Eccleſiá*val. Hogy pedig únalmas ne légyen iráſom, mennél keveſeb, és rővideb mondáſival Sz. Agoſtonnak meg-elégſzem, noha ſokkal többről emlekezhetném.

§. 1. *A' dücsőűlt Szenteket ſegitségűl hitták Sz. Agoſton-idétt.*

I. S. Auguſtinus, Tomo 6. lib. 20. contra Fauſtum, cap. 21: *Hinc nobis calumniatur Fauſtus, quòd Martyrum memorias honoramus; nos vertiſſe idola in Martyres, quos votis, inquit, ſimilibus colitis: Populus autem Chriſtianus, memorias Martyrum religiosâ ſolemnitate concelebrat, & ad excitandam* Imitationem, *& ut* Meritis *eorum conſocietur, atq.* Orationibvs *adjuvetur: ita tamen, ut nulli Martyrum, ſed ipſi* Deo *Martyrum, quamvis in memorias Martyrum, conſtituamus* Altaria. *Quis enim Antiſtitum, in locis Sanctorum corporum aſſiſtens* Altari, *aliquando dixit; Offerimus tibi Petre, aut Paule,*

aut Cypriane? Sed quod offertur, offertur DEO *qui Martyres coronavit, apud memorias eorum quos coronavit. Colimus ergo Martyres eo cultu dilectionis & societatis, quo & in hac vita coluntur Sancti homines* DEI: *sed illos tantò devotiùs, quantò securiùs post incerta omnia superata. At illo cultu, qui Græcè* Latria *dicitur, cùm sit quædam propriè divinitati debita servitus, nec colimus, nec colendum docemus, nisi unum* DEVM. *Sacrificamus* DEO *in memoriis Martyrum. Sicut ergo, non idcircò detestanda est virginitas* SANCTIMONIALIVM, *quia & Vestales Virgines fuerunt: sic, non ideò reprehendenda Sacrificia Patrum, quia sunt & Sacrificia Gentium*.

II. Tomo 10. Sermone 17. de Verbis Apostoli: *Habet Ecclesiastica disciplina, quod fideles noverunt, cùm Martyres eo loco recitantur ad* ALTARE DEI, *ubi non pro ipsis, pro ceteris autem commemoratis* DEFVNCTIS *oretur. Injuria est enim pro Martyre orare, cujus nos* DEBEMVS ORATIONIBVS *commendare*.

III. Tomo 9. Tractatu 84. in Joannem: *Martyres in convivio, quo & ipsi saturati sunt, ad Mensam Domini, non sic commemoramus quemadmodum alios qui in pace requiescunt, ut etiam pro eis oremus; sed magis ut* ORENT *ipsi pro nobis.*

IV. Tomo 5. libro 21. de Civitate DEI, cap. 27: *Frequentatur ore Christiano, cùm se cuiquam Sanctorum humilis quisq; commendat, & dicit; Memor esto mei.*

V. Ibidem, lib. 22. de Civitate DEI, cap. 8. *Florentius Hipponensis, homo religiosus, ad viginti Martyres, quorum memoria apud nos est celeberrima, clarâ voce, ut vestiretur oravit.* &c. *Palladia ad Sanctũ Martyrem* (Stephanum) *orare perrexit, quæ mox sana surrexit.*

VI. Tomo 7. libro 7. de Baptismo contr. Donat. cap. 1: *Beatus*

Beatus Cyprianus, jam corpore quod corrumpitur non aggravante animam, ſereniùs perſpicit Veritatem. Adjuvet itaq; nos orationibus ſuis, in iſtius carnis mortalitate, tamquam in caliginoſa nube laborantes, ut donante Domino, quantum poſſumus, bona ejus imitemur.

Tomo 9. Libro Meditationum, cap. 40: *Sancta & immaculata Virgo Dei genitrix Maria, intervenire pro me digneris apud illum, cujus meruiſti effici templum. Sancte Michaël, Sancte Gabriel, Sancte Raphaël, Sancti chori Angelorum atq; Archangelorum, Patriarcharum atq; Prophetarum, Apoſtolorum, Evangeliſtarum, Martyrum, Confeſſorum, Sacerdotum, Levitarum, Monachorum, Virginum, omniumq; Juſtorum, vos rogare præſumo, ut pro me culpabili, ipſi Deo ſupplicare dignemini.* VII.

§. 2. A' Purgatoriumot, és Halottakértvaló kőnyörgéſt, hittèk Sz. Agoſton-idétt.

Tomo 10. Serm. 32. de Verbis Apoſtoli: *Orationibus Sanctæ Eccleſiæ, & Sacrificio ſalutari, & Eleemoſynis, quæ pro eorum ſpiritibus erogantur, non eſt dubitandum, Mortuos adjuvari. Hoc enim à Patribus traditum, univerſa obſervat Eccleſia, ut pro eis, qui in Corporis & Sanguinis Chriſti communione defuncti ſunt, cùm ad ipſum Sacrificium loco ſuo commemorantur, oretur, ac pro illis quoq; id offerri commemoretur.* 1.

Tomo 3. Enchiridio ad Laurentium, cap. 110. *Neq; negandum eſt, defunctorum animas pietate ſuorum viventium relevari, cùm pro illis Sacrificium Mediatoris offertur, vel Eleemoſynæ in Eccleſia fiunt.* 2.

Tomo 4. De Cura pro Mortuis, cap. 1: *In Machabæorum libris legimus, oblatum pro Mortuis Sacrificium:* 3.

Sed

Sed etsi nusquam in Scripturis veteribus omninò legeretur, non parva tamen est universæ Ecclesiæ, quæ in hac consuetudine claret, authoritas. Ubi in precibus Sacerdotis, quæ Domino DEO *ad ejus altare funduntur, locum suum habet etiam commendatio Mortuorum.*

4. Tomo 5. Lib. 21. de Civit. DEI, cap. 24: *Pro Defunctis quibusdam, vel ipsius Ecclesiæ, vel quorumdam piorum, exauditur oratio: sed pro his, quorum in Christo regeneratorum, nec usq; adeò vita in corpore malè gesta est, ut tali misericordiâ judicentur digni non esse; nec usq; adeò benè, ut talem misericordiam reperiantur necessariam non habere.*

5. Tomo 2. Epistola 64. ad Aurelium: *Oblationes pro Spiritibus dormientium, quas verè aliquid adjuvare credendum est, ne sint sumtuosæ.*

6. Tomo 1. Lib. 2. De Genesi cont. Manichæos, c. 20: *Qui agrum suum non coluerit, & spinis opprimi permiserit; post hanc vitam habebit vel ignem Purgationis, vel pœnam æternam.*

7. Tomo 10. Lib. 50. Homiliarum, Homil. 16: *Hi qui temporalibus pœnis digna gesserunt, per fluvium igneum, & vada ferventibus globis horrenda, transibunt. Quanta fuerit peccati materia, tanta & perseverandi mora.*

8. Tom. 4. De Cura pro Mortuis, cap. 4: *Cùm recolit animus ubi sepultum sit charissimi corpus, & occurrit locus nomine Martyris venerabilis, eidem Martyri animam dilectam commendat, recordantis & precantis affectu. Non sunt prætermittendæ supplicationes pro Spiritibus mortuorum, quas faciendas pro omnibus in Catholica societate defunctis, etiam tacitis nominibus, sub generali commemoratione suscepit Ecclesia: ut quibus ad ista desunt parentes, aut filij, aut quicumq; cognati, vel amici, ab unâ eis exhibeantur piâ Matre communi.* Ibidem, cap. 18: *Non existimemus*

ad

ad Mortuos, quorum curam gerimus, pervenire, nisi quod pro eis, sive Altaris, sive Orationum, sive Eleemosynarum sacrificijs solemniter supplicamus. Quòd verò quisq; apud memoriam Martyrum sepelitur, hoc tantum mihi videtur prodesse defuncto, ut commendans eum etiam Martyrum patrocinio, affectus pro illo supplicantis augeatur.

Es hogy ily nyilván-való dologbã tõb iráſt ne említcſek, elég az, hogy Szent Agoſton † Eretnek ſzámban irja *Aëriuſt*, hogy a' Halottakért-való imadságot haſzontalannak tanitotta. és azt irja, hogy az õ meghólt Annyáért, áldoztanak, õ-maga pedig imádkozott. † *Aug. hæreſi 50.* *Aug. lib. 9. Confeſſ. cap. 12. & 13.*

§. 3. Az embernek Szabad akarattyát ſzinte úgy vallotta Sz. Agoſton, mint moſt a' Pápiſták.

I.

TOmo 9. Tractatu 4. in 1. Joannis Epiſtolam: *Videte quemadmodum non abſtulit Liberum arbitrium, ut diceret, Caſtificat ſemetipſum. Quis nos caſtificat, niſi* Deus? *ſed* Deus *te nolentem non caſtificat. Ergo quòd adjungis voluntatem tuam* Deo, *caſtificas teipſum. Caſtificas te, non de te, ſed de illo qui venit ut habitet in te: Tamen, quia agis ibi aliquid voluntate, ideò & tibi aliquid tributum eſt. ideò autem tibi tributum eſt, ut dicas; Adjutor meus eſto. Si dicis, Adjutor meus eſto; aliquid agis: nam ſi nihil agis, quomodo ille adjuvat?*

II.

Tom. 1. Lib. de Verâ Religione, cap. 14: *Usq; adeò peccatum voluntarium eſt malum, ut nullo modo ſit peccatum, ſi non ſit voluntarium. Et quoniam peccari non dubium eſt, nec hoc quidem dubitandum video, habere animas Liberum arbitrium voluntatis. Tales enim ſervos ſuos meliores eſſe* Deus *judicavit, ſi ei ſervirent liberaliter. Quod nullo*

Serm. 15. de Verbis Apoſtoli: Qui fecit te ſine te, non te Iuſtificat ſine te. Fecit neſcientem, Iuſtificat volentem.

nullo modo fieri posset, si non voluntate, sed necessitate servirent.

III. Tom. 5. Lib. 5. de Civitate Dei, cap. 10: *Nullo modo cogimur, aut retenta præscientiâ* Dei, *tollere voluntatis Arbitrium; aut retento voluntatis arbitrio,* Deum *negare præscium futurorũ: sed utrumq; amplectimur, utrumque fideliter & veraciter confitemur. Neq; enim ideò peccat homo, quia* Deus *illum peccaturum præscivit: imò ideò non dubitatur ipsum peccare, cùm peccat, quia ille, cujus præscientia falli non potest, ipsum peccaturum esse præscivit; qui si nolit, omnino non peccat: sed si peccare noluerit, etiam hoc ille præscivit.*

† *Aliàs* 47. *IV.* Tom. 2. Epist. † 47. ad Valentinum: *Fides sana Catholica, neq; Liberum arbitrium negat, sive in vitam malam, sive bonam: neq; tantum ei tribuit, ut sine gratiâ* Dei *valeat aliquid, sive ut ex malo convertatur, sive ut in bono perseveranter proficiat. Si non esset Liberum arbitrium, non* * *Prover. 4. v. 25.* *diceretur;* * *Rectos cursus fac pedibus tuis, & vias tuas dirige: Et tamen, sine gratiâ* Dei *si posset hoc fieri, non posteà diceretur;* " *vers. 27.* " *Ipse autem rectos faciet cursus tuos.*

V. Tom. 7. Lib. de Gratia & Libero arbitrio, cap. 2. *Eccli. 15. v. 11.* *Apponet tibi ignem & aquam, &c. Ecce apertissimè videmus expressum Liberum humanæ voluntatis arbitrium, &c. Quomodo* Deus *jubet custodiri mandata sua, si non est Liberum arbitrium?*

§. 4. A' Meg-igazúlt emberek jó cselekedetinek érdemet, úgy hitte és tanitotta Sz. Agoston, mint most a' Romai Ecclesia.

I. Tomo 2. Epist. 105. ad Sixtum: *Nulláne igitur sunt Merita Justorum? Sunt planè, quia Justi sunt: sed ut*

ut justi fierent, Merita non fuerunt. Cùm Dеvs *coronat Merita nostra, nihil aliud coronat quàm munera sua. Unde & ipsa vita æterna præcedentibus meritis redditur: tamen quia eadem Merita, quibus redditur, non à nobis parta sunt per nostram sufficientiam, sed in nobis sunt facta per gratiam, etiam ipsa Gratia nuncupatur; non ob aliud, nisi quia gratis datur: nec ideò, quia meritis non datur, sed quia data sunt & ipsa merita quibus datur.*

Tomo 9. Serm. 15. de Verbis Apostoli: *Gratia præcessit meritum tuum: non Gratia ex merito, sed Meritum ex gratiâ.* 2.

Tomo 7. Lib. de Gratia & Lib. arbitrio, cap. 6: *Planè cùm data fuerit gratia, incipiunt esse etiam Merita nostra bona, per illam tamen. Quapropter, quando cœperit homo habere Merita bona, non debet sibi tribuere illa, sed* Dеo. 3.

Tom. 7. De Corrept. & Gratia, cap. 13: *Quia & ipsa Vita æterna, quam certum est bonis Operibus debitam reddi, ab Apostolo † Gratia* Dеi *dicitur: cùm Gratia non operibus reddatur, sed gratis detur; sine ulla dubitatione confitendum est, ideò Gratiam vitam æternam vocari, quia his meritis redditur, quæ gratia contulit homini. Rectè quippe ipsa intelligitur * Gratia pro gratia, id est, pro his Meritis quæ contulit gratia.* 4.

† Rom. 6. v. 23.

* Ioan. 1. ver. 16.

Tom. 8. In Psalmum 83: *Donator est indulgentiæ, debitor coronæ. Unde debitor? accepit aliquid? Cui debet aliquid* Dеvs*? Ecce videmus, quia tenet eum debitorem Paulus; Reddet mihi: Quid tibi reddet, nisi quod tibi debet? Unde tibi debet? quid ei dedisti? Debitorem Dominus ipse se fecit: non accipiendo, sed promittendo. Non ei dicitur, Redde quod accepisti; sed, Redde quod promisisti.* 5.

Tom. 10. Sermon. 16. de Verbis Apostoli: *Debitor* 6.

bitor factus est nobis; non aliquid à nobis accipiendo, sed, quod ei placuit, promittendo. Illo ergo modo possumus exigere, ut dicamus; Redde quod promisisti, quia fecimus quod jussisti: & hoc tu fecisti, qui laborantes juvisti.

§. 5. Hogy a' Hit magán nem elégséges, azon formán vallotta Sz. Agoston, mint a' Catholicusok.

j. TOmo 4. Libro de Fide & Operibus, cap. 14: *Excutiendum est à cordibus religiosis, ne malâ securitate salutem suam perdant, si ad eam obtinendam sufficere Solam Fidem putaverint. &c. Quoniam hæc opinio, Apostolorum tempore fuerat exorta, Apostolicæ Epistolæ Petri, Joannis, Jacobi, Judæ, contra eam maximè diriguntur intentionem, ut vehementer astruant, Fidem sine operibus nihil prodesse. Sicut etiam ipse Paulus, non quamlibet Fidem qua in* DEVM *creditur, sed eam salubrem planèq; Evangelicam definit, cujus opera ex dilectione procedunt.*

ij. Tom. 3. Lib. 15. de Trinit. cap. 18: *Ipsam Fidem, non facit utilem nisi charitas. sine Charitate quippe, fides potest quidem esse, sed non prodesse.*

iij. Tom. 3. In Enchiridio, cap. 8: *Sine amore, Fides nihil prodest.*

iiij. Tom. 4. Lib. 83. Quæstionum, Quæst. 76. *Non sunt sibi contrariæ duorum Apostolorum sententiæ, Pauli & Jacobi, quum dicit unus, Justificari hominem per Fidem sine operibus; & alius dicit, Inanem esse fidem sine Operibus: quia ille dicit de operibus quæ fidem præcedunt: iste de ijs quæ fidem sequuntur.*

Rom. 3. v. 28. Iacob. 2. v. 20.

§. 6.

§. 6. A' Negyven-napi Bőjtőt, Hús étel-nélkűl tartották Szent Agoston-idétt.

TOmo 6. Lib. 30. cont. Faustum, cap. 5: *Christiani non hæretici, edomandi corporis causâ, propter animam ab irrationabilibus motibus ampliùs humiliandam, non quòd illa immunda esse credant, non solùm à Carnibus, verùm à quibusdam etiam terræ fructibus abstinent: vel semper, sicut pauci; vel certis diebus, sicut per Quadragesimam ferè omnes.* I.

Tom. 3. Libro de Dogmatibus Ecclesiast: cap. 67: *Sacratæ Deo Virginitati nuptias coæquare, aut pro amore castigandi corporis, abstinentibus à vino, vel carnibus, nihil credere meriti accrescere; non hoc Christiani, sed Joviniani est.* II.

Tom. 10. Serm. 62. de Tempore: *Alijs diebus Jejunare, remedium est, aut præmium: in Quadragesimâ non jejunare, peccatum est. Alio tempore qui jejunat, accipit indulgentiam: in Quadragesima qui non jejunat, sentiet pœnã.* III.

Tom. 10. Sermone 64. de Tempore: *Sed & illa est in Quadragesimæ diebus grandis utilitas, quòd dum etiam à licitis abstinemus, magis ac magis admonemur illicita vitare. abstinemus enim à Carnibus, quibus alijs diebus uti licet.* IV. *Serm. 65. Cessant lavacra, vina, carnes in Quadragesima.*

Végezetre, hogy tőb mondásit Sz. Agostonnak elő ne hozzam, eggyűtt azt irja: † hogy sokan a' Negyven-napi Bőjtben, csak abból a' fazékból sem észnek, melyben húst főztek az-előtt. *Joviniánust* pedig, tőbbi-kőzőtt azért irja * Eretnek számban, hogy a' szabott Bőjtőkhőz nem akarta kőtelezni az embereket, hanem kinek-kinek szabadságában hatta, hogy akkor bőjtőllyőn mikor tetczik.

† *Aug. to. 10 Serm. 157 de Tempore.*

* *Aug. to. 6. Hæresi 55.*

§. 7. Az Anyaszentegyház Traditióit bőcsüllötte Sz. Agoston.

1. Tomo 2. Epist. 86. ad Casulanum: *In his rebus, de quibus nihil certi statuit Scriptura divina, mos populi DEI, vel instituta majorum, pro lege tenenda sunt.*

2. Tom. 2. Epist. 118 cap. 1: *Illa autem, quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto orbe terrarum observantur, dantur intelligi, vel ab ipsis Apostolis, vel plenarijs Concilijs, quorum est in Ecclesia saluberrima authoritas, commendata atq; statuta retineri. sicut quòd Domini Passio, & Resurrectio, & Ascensio in cælum, & adventus Spiritus Sancti, anniversariâ solemnitate celebrantur.*

3. Tomo 7. Lib. 2. de Baptis. cont. Donat. cap. 7: *Quam consuetudinem* (scilicet non rebaptizandi hæreticos) *credo ex Apostolica Traditione venientem; sicut multa non inveniuntur in literis eorum, neq; in Concilijs posteriorum: & tamen, quia per universam custodiuntur Ecclesiam, non nisi ab ipsis tradita, & commendata creduntur.*

4. Tom. 7. Lib. 4. de Baptis. cont. Donat. cap. 24: *Quod universa tenet Ecclesia, nec Concilijs institutum, sed semper retentum est, non nisi authoritate Apostolica traditum, rectissimè creditur.*

§. 8. Az Egyházi személyek, Nőtelen életre kötelezettek Sz. Agoston-idejében.

1. Tomo 4. Lib. Quæst. Vet. & Novi Testam. Quæst. 127: *Sed fortè dicatur: Si licet, & bonum est nubere, cur Sacerdotibus non licet uxores habere; id est, ut Ordinatis jam non liceat convenire? Quis nescit, unumquodq; suam legem habere? Est, quod omnino generaliter omnibus non*

non liceat; & est, quod alijs licet, alijs non licet. Fornicari, omnibus non licet: negotiari, antequàm Ecclesiasticus quis sit, licet; facto jàm, non licet. Antistitem, puriorem ceteris esse oportet, est enim Vicarius Dei; ut quod ceteris licet, illi non liceat. quia necesse habet quotidie Christi vicem agere, aut orare pro populo, aut offerre, aut tingere. Et non solùm haic Concubitus non licet, verùm etiam ministerio ejus; quia ipse mundior debet esse, quia sancta sunt quæ ministrat. Tunica mediocris hominis, quamvis munda, Imperatori tamen sordida & illicita est: per hoc Antistites Dei puriores esse debent quàm ceteri, quia Christi habent personam.

Tom. 6. Lib. 2. de Adulterinis Conjugijs, cap. 20: *Quando terremus, ne adulterinis conjugijs hærendo, pereant in æternum, solemus proponere continentiam Clericorum.* II. *Vide plura de Moribus Eccles. c. 31.*

Tom. 10. Sermon. 37. ad Fratres in Eremo: *Si conjugium Sacerdotibus prohibetur, quantò magis crimen fornicationis in nobis æstimabitur?* III.

§. 9. Azt hitte Sz. Agoston, hogy bizonyosok nem vagyunk üdvösségünkről.

Tomo 7. de Bono Perseverantiæ, cap. 1: *Utrum quisq; munus Perseverantiæ acceperit, quamdiu hanc vitam ducit; incertum est.* 1.

Ibidem, cap. 22: *De Vita æterna, quam filijs promissionis promisit Deus, nemo potest esse securus, nisi cùm consummata fuerit ista Vita, quæ tentatio est super terram.* 2.

Tomo 7. De Correptione & Gratia, cap. 13: *Quis ex numero fidelium, quamdiu in hac mortalitate vivitur, in numero Prædestinatorum se esse præsumat? Multa similia dicuntur, propter hujus utilitatem secreti, ne fortè* 3.

quis

quis extollatur: sed omnes, etiam qui bene currunt, timeant, dum occultum est quò perveniant. Propter hujus utilitatem secreti, credendum est, quosdam de filijs perditionis, in fide, quæ per dilectionem operatur, incipere vivere, & aliquamdiu fideliter & justè vivere, & posteà cadere.

4. Tom. 5. lib. 11. de Civitate Dei, cap. 12: *Quis hominum se in actione, profectuq; Justitiæ perseveraturum usq; in finem sciat, nisi aliquâ relevatione ab illo fiat certus, qui de hoc justo latentiq; judicio, non omnes instruit?*

§. 10. Az Oltári Szentségrűl azt vallotta Sz. Agoston, a' mit most a' Pápisták.

† Tom. 3. De Eccles. Dogmat. c. 75. Et lib. 4. de Doctr. Christ. c. 21.

I. Hogy a' Pohárban vizet kel a' borhoz elegyíteni: † *In Eucharistiâ non debet sola aqua offerri, sed Vinum Aquâ mixtum.*

II. Hogy az Urunk Testét, nem csak lélekkel, hanem szájjal-is vészűk az Ur Vacsorájában: *Christum carnem suam nobis manducandam, bibendumq; sanguinem dantem, fideli corde & ore suscipimus; Tom. 6. lib. 2. cont. Adversar. Legis, cap. 9.*

III. Hogy eléb kel imádni, és az-után venni az Ur Testét: *Nemo illam Carnem manducat, nisi priùs adoraverit; Tom. 8. in Psalm. 98.*

IV. Hogy a' kenyér, Testé változik: *Ante verba Christi, quod offertur, Panis dicitur: ubi Christi verba depromta fuerint, jàm non panis dicitur, sed Corpus appellatur; Tomo 10. Serm. 28. de Verbis Domini.*

A' mint ezekben az egy-nehány dolgokban, ugy a' több közbe-vetett czikkelyekben-is, kűnyű meg-mutatni, hogy nem csak Szent Agoston, de az ő-előtte, és ő-utánna virágozo Szent *Doctor*ok, azon formán

tani-

tanittottak, mint moſt a' Romai gyölekezet. Es ezt meg-is mutatta *Jodócus Coccius*, *Genebrardus*, és ſok több túdós emberek. Sőt ezt az Ujitók ſem tagadhattyák: hanem, eſzekbe vévén, hogy a' régi Atyák egy vágáſban járnak a' Pápiſtákkal, azt hirdetik, hogy azok minnyájan tévelygettek, † mint ez-előtt meg-hallók. A' kinek Iſten okoſságot adott, hánnya és roſtállya-meg magában azokat az Okokat, mellyekért ennek-előtte a' Szent Atyák tanitását hiteleſnek mutatók; és itíllye-meg, ha Iſten-előtt bátorságoſ-e el-hagyni a' meny-országnak tőrőtt úttyát, és a' moſtani tévelyedett őſvényekre térni.

† *Cal. ſupr. fol. 70. 98. 126. Vide ſupr. fol. 44.*

SOLI DEO HONOR ET GLORIA.
Amen.

A Nyomtatásban eſett fogyatkozáſok.

Fol.	Lin.	Errata.	Correcta.
12.	21. marg.	c. 3. 6.	c. 36.
20.	8.	mit.	mint.
22.	antepenult.	vittatásban.	vitatásban.
52.	antepē. marg.	lib. 11.	lib. 1.
60.	4.	de Utilitate.	de Unitate.
Ib:	antepē. marg.	lib. contra.	lib. 3. contra.
64.	6. marg.	lib. contra.	lib. 3. contra.
66.	5.	lelkedet.	lelkeket.
90.	20.	gyökekezeteket.	gyölekezeteket.
92.	ult.	maga viſza.	maga ezt viſza.
95.	14. marg.	fol. 50.	fol. 27.
98.	22.	ſzabad.	ſzabott.
100.	23.	ſepoſito.	ſepoſitá.
116.	10. marg.	110.	109.
117.	marg.	50.	27.
120.	18.	vettgaz Iságot.	vett Igazságot.
122.	22.	Veſtra.	Veſtræ.
125.	15.	példákkal.	példával.

ARAD KÖNYV-TÁRA

A Nyomtatásban esett fogyatkozások.

Fol.	Lin.	Errata.	Correcta.
12.	21. marg.	c. 3. 6.	c. 35.
20.	8.	mit.	mint.
22.	antepenult.	vittatásban.	vitatásban.
52.	antepē. marg.	lib. 11.	lib. 1.
60.	4.	de Utilitate.	de Unitate.
Ib:	antepē. marg.	lib. contra.	lib. 3. contra.
64.	6. marg.	lib. contra.	lib. 3. contra.
66.	5.	lelkedet.	lelkeket.
90.	20.	gyõkekezeteket.	gyõlekezeteket.
92.	ult.	maga viſza.	maga ezt viſza.
95.	14. marg.	fol. 50.	fol. 27.
98.	22.	ſzabad.	ſzabott.
100.	23.	ſepoſito.	ſepoſitâ.
116.	10. marg.	110.	109.
117.	marg.	50.	27.
120.	18.	vettgaz Iságot.	vett Igazságot.
122.	22.	Veſtra.	Veſtræ.
125.	15.	példákkal.	példával.

ARADI KÖNYVTÁRA

Inches
1 2 3 4 5 6 7 8
Centimetres
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19
TIFFEN® Color Control Patches
© The Tiffen Company, 2007
Blue
Cyan
Green
Yellow
Red
Magenta
White
3/Color
Black

